

ОДБРАНА

Година IX ■ Број 188 ■ 15. јул 2013. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

ВЕЖБА „РЕСАВА 2013“

УРУЧЕНЕ ОФИЦИРСКЕ САЂЬЕ И ЗНАЧКЕ
ПОЛАЗНИЦИМА НАЈВИШИХ ОБЛИКА УСАВРШАВАЊА
У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

ТИМ ЗА ВИСОКЕ ЦИЉЕВЕ

АРСЕНАЛ
79

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

 Lasta
eurolines

www.lasta.rs

НОВО

ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ – КЊИГА 1 аутора Звонимира Пешића

Пред читаоцима је прва књига из едиције „ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ“.

Војници, извиђачи, планинари, алпинисти, горани, чланови истраживачких друштава и људи који имају адреналин позитивног авантуризма, само су неке од категорија становништва којима су знања о природи и вештине за сналажење у тешким ситуацијама важни и потребни.

Прва књига пружа информације о опстанку, опреми и смештају – знањима неопходним за преживљавање у природи. Књига је штампана у практичном – џепном формату (11x20 цм), на квалитетном папиру и на 194 богато илустроване стране.

Друга књига ће изаћи из штампе до краја 2013. године, а трећа и четврта у току 2014. године.

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра 11289/„ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ“ – књига 1, по цени од 570,00 динара (књига 432,00 и поштарина 138,00 динара)

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број:

Место

Телефон

Потпис наручноца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о уилаћи целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Кућљена издања биће достављена као прејоручена пошљика.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
е-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Мирјана Боровина, потпоручница

Владимир Вјештић

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
др Милан Милкић, Кршман Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Александар
Радић, Влада Ристић, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),
Станислава Струњаш, Марија Марић и
Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 188

С највеће овогодишње вежбе Војске Србије – „Ресава 2013“, на којој су провераване обученост и увежбаност јединица и команди за извршење борбених задатака

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

САДРЖАЈ

- ДОГАЂАЈИ
- 6 Свечаност у Дому Народне скупштине
ТИМ ЗА ВИСОКЕ ЦИЉЕВЕ
- 9 Министар Вучић на Сајму наоружања и опреме у Санкт Петербургу
ДОМЕНИ РУСКИХ ОРУЖАНИХ СНАГА
- 10 Вежба „Ресава 2013“
ВИСОКА БОРБЕНА СПРЕМНОСТ
- ИНТЕРВЈУ
- 16 Пуковник Андрија Андрић, командант Речне флотиле
ДВЕ МИСИЈЕ У ТРИ ГАРНИЗОНА

Јединица је размештена у три гарнизона и то нам је више предност него недостатак јер нам омогућава да у најкраћем времену разместимо снаге на целокупној мрежи унутрашњих пловних путева. Информатичким и системом телекомуникација омогућен је брз пренос информација, што доприноси квалитетном и правовременом реализовању задатака у организацијским саставима Флотиле, размештеним ван гарнизона Нови Сад.

- ТЕМА
- 24 Концепт оперативних способности у Војсци Србије, година трећа
БОРБЕНО СПРЕМНИ

Специјални прилог АРСЕНАЛ

Савремено наоружање и
војна опрема код нас
и у свету

■ ОДБРАНА

29 ПРИПАДНИЦИ ПРВЕ БРИГАДЕ НА ВЕЖБИ У УКРАЈИНИ

30 Скуп о родној равноправности у сектору безбедности

УСПЕШНЕ ЖЕНЕ У ОРУЖАНИМ СНАГАМА

32 Са српским мировњацима у Либану ЧУВАРИ НЕМИРНЕ ГРАНИЦЕ

Вод Војске Србије чува Га-
џар, једино село у Либану из
кога се нису повукле Израел-
ске одбрамбене снаге (IDF)
после жестоких борби вође-
них у лето 2006. године.

38 Петхиљадити скок заставника Мирољуба Јанићијевића

ПАДОБРАНСКИ РЕКОРДЕР

■ СВЕТ

40 Америчко министарство одбране прави сопствену безбедну 4G мрежу

ШТИТ ОД САЈБЕР-АРСЕНАЛА

■ ФЕЉТОН

42 Од „Тополивнице“ до Застава оружја (3)

САВРЕМЕНИ РАЗВОЈ

Реч уредника

Вежба „Ресава 2013“ изведена на полигону „Пасуљанске ливаде“ показала је висок ниво обучености и увежбаности јединица и команди за извршење борбених дејстава у одбрани и противнападу. Ово је највећа вежба коју Војска Србије изводи ове године, а ових дана њени припадници учествују на још две велике међународне вежбе где имају одговорне задатке.

Припадници 11. пешадијског и 17. механизованог батаљона Прве бригаде учествују од 8. до 19. јула у мултинационалној вежби „Хитар трозубац 2013“ (Rapid Trident 2013), са још око 1.300 припадника оружаних снага из 17 земаља чланица НАТО и Партнерства за мир. Припадници Прве бригаде чине окосницу Делта чете, мешовитог националног састава, којом командује официр Војске Србије, и коју, поред два вода из Војске Србије допуњена припадницима оружаних снага Украјине, чине и по један вод из војски Грузије и Бугарске.

Припадници 21. пешадијског батаљона Друге бригаде учествовали су на вежби „Black Sea Rotational Force 13“, која је у првој половини јула одржана у Бугарској. Пешадијски вод са 37 припадника, у чијем су саставу три стрељачка и једно санитарско одељење, увежбавао је процедуре за учешће у мултинационалним операцијама, а у овој вежби учествује од 2010. године.

У теми овог броја бавимо се борбеном спремношћу декларисаних јединица које се обучавају према Концепту оперативних способности. Оне су почетком јуна успешно прошле самоевалуацију, показале су да су борбено спремне, а верификацију тог статуса обавиће представници НАТО у октобру наредне године, када се очекује да и званично буде потврђено да Србија има борбено спремну моторизовану пешадијску чету као борбену јединицу и водове војне полиције и АБХО као саставе борбене подршке.

Афирмацији Војске Србије у међународном окружењу доприноси и све запаженије учешће у мировним мисијама, где је тренутно 119 српских мировњака у осам операција. У овом броју имамо репортажу из Либана где учествујемо од 2010. у оквиру шпанског контингента. Поред првобитно упућених шест штабних официра, од прошле године ангажовано је 36 припадника пешадијског вода и пет чланова елемента националне подршке, а од марта ове године још два штабна официра.

У операцији EUNAVFOR ATALANTA, поред наша три официра који су у Оперативној команди у Нортвуду у Великој Британији, планирано је ангажовање по једног штабног официра у саставу мултинационалне команде у наредне две ротације поморских снага Европске уније у зони операције на Индијском океану и упућивање у зону операције аутономног тима за заштиту бродова у коме ће бити 12 припадника Војске Србије, који су прошли обуку у француској морнаричкој бази у Лоријену и Поморском центру НАТО на Криту у Грчкој. ■

Раденко МУТАВИЋИЋ

Свечаност у Дому Народне скупштине

Тим за високе ЦИЉЕВЕ

Снага тима проистиче из сврхе и циљева којима служи, а нема узвишенијих колективних циљева од одбране државе и јачања њеног система безбедности, истакао је председник Србије Томислав Николић на свечаном уручењу официрских сабљи и значки полазницима највиших облика усавршавања у систему одбране

Председник Србије Томислав Николић уручио је на свечаности у Дому Народне скупштине, 11. јула, официрске сабље тројици најбољих официра 56. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране и значке полазницима 2. класе Високих студија безбедности и одбране.

Први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић уручио је сабље официрима који су успешно завршили школовање на Генералштабном усавршавању. На овом облику усавршавања била су 23 официра, а најбољи у 56. класи ГШУ су потпуковник Тиосав Јанковић (просечна оцена 9,40), потпуковник Драган Месаровић (9,40) и потпуковник Миле Витезовић (9,40).

На усавршавању у 2. класи Високих студија безбедности и одбране

било је пет официра Војске Србије, седам полазника из Народне скупштине, министарстава и агенција Владе Србије и три официра из Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније.

Свечаности су присуствовали и председник Народне скупштине Србије, Небојша Стефановић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, патријарх Иринеј, министри у Влади Србије, страни војни изасланици, родбина и пријатељи полазника.

Знања за бољу будућност

Председник Србије Томислав Николић истакао је да су знамења – значке и сабље – заслужено у рукама полазника који сада представљају тим са заједничким вредностима, истоветном мисијом и задатком.

– Снага тима проистиче из сврхе и циљева којима служи, а нема узви-

шенијих колективних циљева од одбране државе и јачања њеног система безбедности. Очување мира, стварање отпорног и снажног система безбедности земље и развој регионалне сарадње, између осталог, служе за то да грађани појединачно, држава и друштво буду у стању да у миру и безбедно остварују своје циљеве и следе своје снове – рекао је председник Србије.

Николић је додао да се друштво и институције мењају, а да људе који ће обављати високе функције треба да красе радозналост, жеља за стицањем нових знања и искустава и напори да стално интелектуално напредују.

– Не уљуљкујте се у звањима и знањима које сте до данас добили, јер знања све брже застаревају. Само мудрост трајно опстаје. Њена основа јесте знање, али и способност размисљања, васпитање и искуство. Му-

дрост нам је потребна да бисмо очували оно што су нам претходне генерације оставиле у наслеђе. Визија, стрпљивост и добра воља потребни су нам да обнављамо и јачамо везе и сарадњу у региону – рекао је председник Николић.

Нова енергија

Честитајући полазницима на успешно завршеном школовању, начелник Школе националне одбране пуковник Миле Јелић истакао је да оно што ту школу чини јединственом су предавања највиших државника, универзитетских професора из земље из иностранства, амбасадора, представника верских заједница и генерала наше војске, као и реализација наставе кроз извођење студијских, командантских и наставних путовања.

– Потврда међународног угледа нашег војног школства и Универзитета одбране су официри из Русије, Кине, Сједињених Америчких Држава, Аустрије, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Словеније и Македоније који су школовани у Школи националне одбране до сада – истакао је пуковник Јелић, поручујући полазницима да су они одабрани да буду носиоци нових идеја и нове енергије у реализацији задатака и проверених вредности, да раде за добро своје државе, војске и свог народа.

У име полазника, окупљенима се обратио најбољи полазник Генералштабног усавршавања потпуковник Тиосав Јанковић, истичући да је за све њих ово посебан дан, јер су током школовања уложили много труда да би одговорили свим захтевима.

– Заједно са професорима успели смо да отклонимо многе дилеме, проширимо постојећа знања, стекнемо нова потребна за стратегијско размишљање и решавање оперативних проблема – нагласио је Јанковић, посебно захваљујући породицама на стрпљењу и разумевању и несебичној помоћи и подршци. ■

Биљана МИЉИЋ
Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Даримир БАНДА

Министар Вучић на Сајму наоружања и опреме у Санкт Петербургу

Домети руских оружаних снага

Први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић боравио је 4. јула на Сајму наоружања и опреме у Санкт Петербургу, као специјални гост Дмитрија Рогозина, једног од најближих сарадника и пријатеља председника Владимира Путина.

Вучић и Рогозин присуствовали су наступу МиГ-ова 29 М2 и *сухоја* 27. Ово је до сада највећи приказ снага руског ратног ваздухопловства и руских поморских снага. Домаћин је посебну пажњу посветио приказу лета и оперативних способности авиона за које је Србија заинтересована, МиГ 29 М2.

Вучић и Рогозин били су гости и на руском ратном броду који је пример најсавременије и најмодерније војне технологије. ■

Донација Кине

Санитетска возила војном здравству

Народна Република Кина донирала је Министарству одбране и Војсци Србије 20 санитарних теренских возила. Примопредаји су присуствовали први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић, представници Амбасаде Кине у Београду и представници Министарства одбране и Војске Србије.

Уговор о примопредаји потписали су изасланик одбране Народне Републике Кине старији пуковник Ли Јун и начелник Управе за војно здравство Министарства одбране бригадни генерал др Зоран Поповић.

Министар Вучић, у име Владе Србије, захвалио је Кини на донацији вредној око два милиона долара, односно 15 милиона јуана. Реч је о савремено опремљеним санитарним возилима с моторима марке ФИАТ, која ће бити распоређена у војноздравствене установе широм Србије.

– Надамо се да ће односи Србије и Кине, у свим областима друштвеног живота, бити још бољи. Очекујем да у скорије време имамо посете на највишем нивоу, јер желимо снажније економско присуство Кине на простору наше државе. Такође, захвални смо на политичкој подршци, а Србија ће увек бити веома поуздан савезник – рекао је министар Вучић.

Саветница за политичка питања и заступник амбасадора Народне Републике Кине у његовом одсуству Хуа Јафанг похвалила је односе две земље и истакла да је то само један од резултата добре сарадње која ће се и даље развијати.

Бригадни генерал др Зоран Поповић нагласио је да ће сарадња у области војног здравства с колегама из Кине бити настављена.

– Распоредићемо возила тако да гарнизони широм Србије добију 12 возила за примарну здравствену заштиту. Преостала возила добиће Војномедицинска академија, војне болнице у Нишу и Новом Саду и Центар војномедицинских установа Београд – рекао је Поповић. ■

Вежба „Ресава 2013”

Висока борбена

Тактичка вежба са бојним гађањем највиши је облик провере обучености и увежбаности јединица и команди за извршење борбених задатака. Вежба је изведена са бојевом муницијом, а дејства маркирана метама и радом имитационог апарата.

Вежба са бојним гађањем „Ресава 2013”, са 990 учесника, највећа је вежба коју Војска Србије изводи ове године. На интервјуовском полигону „Пасуљанске ливаде” вежби су присуствовали председник Србије Томислав Николић, први потпредседник Владе и министар одбране Александар Вучић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, страни војни представници и представници Министарства одбране и Војске Србије.

Окупљенима се на почетку вежбе обратио командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић. Командант Друге бригаде бригадни генерал Маринко Павловић коментарисао је вежбу, а руководилац је био пуковник Мухарем Фазлић, начелник штаба Друге бригаде.

Након вежбе, делегација је обишла тактички оперативни центар команде Друге бригаде, осматрачницу команданта батаљона са које је командовано јединицама и артиљеријску осматрачницу. Након тога председник Николић обишао је учеснике вежбе.

СПРЕМНОСТ

– За успешно изведену вежбу – врло добро! – рекао је председник Николић после обиласка строја и добио громогласан одговор: – Служимо Србији!

Командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић уручио је председнику Николићу макету тенка М-84.

Показну једнострану тактичку вежбу по теми „Ојачани пешадијски батаљон у одбрани са преласком у противнапад“ на интервидовском полигону у близини Ђуприје извели су припадници Друге бригаде, уз подршку Специјалне

и 98. ваздухопловне бригаде, а у току вежбе гађано је 57 циљева, означених са 597 мета.

Циљ вежбе „Ресава 2013“ је да се прикаже обученост команде бригаде и команде батаљона у планирању, припреми и извођењу вежбе, као и обученост јединица у припреми, организовању и извођењу борбених дејстава у одбрани и противнападу.

Најатрактивнији сегмент било је дејство извиђачке авијације, када пилот авиона „ораво“ врши налет ради извиђања простора и уочава колону непријатељских моторних

Елементи приказа:

- рад команде батаљона по пријему задатка,
- довођење батаљона и јединица ојачања и посудање рејона за одбрану,
- организација система ватре,
- извођење дејстава и противдејстава,
- обезбеђење борбених дејстава,
- извођење одбране,
- извођење противнапада.

Дејствовали су:

- авион „орао”,
- противавионски топ 20 mm са БВП М80А (борбено возило пешадије),
- самоходна хаубичка артиљеријска батерија 122 mm („гвоздика”),
- батерија самоходних вишецевних лансера ракета („огањ”),
- минобацачки вод (120 mm),
- минобацачки вод (82 mm),
- противоклопни хеликоптери „гама” са по једном противоклопном вођеном ракетом,
- противоклопна вођена ракета 9м14п1 „маљутка”,
- противоклопно лансирно оруђе „фагот”,
- тенк М-84 из топова 125 mm,
- бацачи граната аутоматских – БГА 30 mm,
- противавионски топ 20 mm са БВП М80А,
- далекометне пушке 12,7 mm,
- снајперске пушке 7,9 mm,
- митраљеви 7,62 mm М-84,
- ПКТ 7,62 mm,
- артиљеријска батерија самоходних вишецевних лансера ракета 128 mm,
- самоходна хаубичка артиљеријска батерија 122 mm,
- топови 125 mm,
- тенк за извлачење,
- санитетско борбено возило пешадије,
- хеликоптери за извлачење погинулих и рањених.

и борбених возила, као и у делу када пилот „орла” дејствује по уоченом непријатељском циљу ради подршке извлачења борбеног осигурања.

Пажњу је привукло и дејство средствима артиљеријске ватрене подршке, самоходне хаубичко-артиљеријске батерије 122 mm („гвоздика”), батерија самоходних вишецевних лансера ракета („огањ”), као и хеликоптера „гама” са противоклопним вођеним ракетама.

Вежба је завршена истовременим активирањем целокупног система ватрене подршке и преласком у противнапад, уз ангажовање санитетског борбеног возила пешадије и тенка за извлачење оштећеног борбеног возила пешадије М80А и симулацијом евакуације повређених и рањених употребом хеликоптера.

На вежби је коришћена бојева муниција.

После вежбе председник Николић обишао је место где је припремана храна од свега што се за исхрану може користити у природи, а затим је заједно са начелником Генералштаба генералом Љубишом Диковићем извршио надзор земунице која служи за чување импровизованог логора. ■

Биљана МИЉИЋ

Снимили Горан СТАНКОВИЋ и Душан АТЛАГИЋ

Начелник Генералштаба у Шпанији

Генерал Љубиша Диковић, начелник Генералштаба Војске Србије, састао се у Мадриду са начелником Генералштаба одбране Краљевине Шпаније адмиралом Фернандом Гарсијом Санчезом.

Двојица генерала разговарали су о могућностима унапређења билатералне војне сарадње и конкретизацији будућих активности у вези са заједничким ангажовањем у мултинационалној операцији Уједињених нација у Либану (UNIFIL).

Кључне области сарадње Војске Србије и оружаних снага Шпаније су заједничко учешће у мултинационалним операцијама, обука специјалних јединица и размена искустава из области војног саобраћаја и транспорта, а постоји заинтересованост и за војноекономску и војнообразовну сарадњу.

Током боравка у Шпанији генерал Диковић посетио је Команду за операције, Центар високих студија националне одбране и падобранску бригаду оружаних снага Шпаније.

У мисији УН у Либану Војска Србије учествује од 20. децембра 2010. године, у оквиру шпанског контингента. Поред првобитно упућених шест штабних официра, од 25. новембра 2012. додатно је ангажовано 36 припадника пешадијског вода и 5 чланова елемента националне подршке, а од 24. марта ове године још два припадника наше војске, који су сада на дужностима штабних официра. ■

Делегација Словеначке војске у Крушевцу

Потпуковник Франц Калич и мајори Саша Галичич и Матјаж Кавчич из Словеначке војске посетили су Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу. Током посете усаглашен је план обуке словеначких војника за рад са високотоксичним материјама, која ће се реализовати у Србији ове и следеће године. ■

Састанак заменика начелника генералштабова

Заменик команданта Здружене оперативне команде генерал-мајор Горан Радовановић учествовао је на састанку заменика начелника генералштабова држава чланица Процеса сарадње министара одбране Југоисточне Европе – SEDM, који је одржан у Грузији.

Генерал Радовановић је у свом обраћању истакао значај сарадње у региону Југоисточне Европе и информисао учеснике о капацитетима Војске Србије који се могу понудити земљама региона у функцији јачања оперативних способности и унапређења међусобне сарадње.

На састанку је истакнут значај унапређења способности мултинационалне бригаде SEEBRIG и поздрављено одређење Србије да у наредном периоду упути официра за везу у команду те бригаде у Лариси.

Следеће године домаћин састанка заменика начелника генералштабова биће Србија. ■

Сарадња држава Западног Балкана

Делегација Министарства одбране и Војске Србије, предвођена начелником Управе за међународну војну сарадњу бригадним генералом Љубомиром Николићем, учествовала је на 13. састанку Форума за сарадњу држава Западног Балкана у области одбране – SEEC, који је одржан у Сарајеву, у Босни и Херцеговини.

Форум представља место за размену безбедносних и других информација и предлагање решења за оптимално коришћење расположивих одбрамбених, безбедносних, финансијских и других ресурса.

На састанку је представљен напредак Центра АБХО у Крушевцу у достизању статуса регионалног центра, као и предлог нових регионалних центара за обуку вишег медицинског особља у Београду и нижег медицинског особља у Нишу. ■

Сарадња са Чешком

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић примио је делегацију Министарства одбране Чешке, у којој су били начелник Кабинета министра одбране Франтишек Шулиц, досадашњи изасланик одбране Чешке у Србији пуковник Лорант Куртоши, нови изасланик одбране пуковник Јозеф Војтек и Павел Филипек из Одељења за војне ветеране Министарства одбране Чешке.

Сарадња у области одбране је развијена и одвија се у области војног образовања, логистике, АБХО и стандардизације. Истакнута је и добра сарадња НАТО Центра изузетности АБХО из Вишкова и ЦУК АБХО из Крушевца, као и Универзитета одбране у Београду и Брну.

Допринос пријатељским односима је чешка донација, звоно које је даровано Манастиру Свети Ђорђе у Ћелијама код Лајковца, где су сахрањени српски и аустроугарски војници након Колубарске битке 1914. године. ■

Припадници Друге бригаде у Бугарској

Припадници 21. пешадијског батаљона Друге бригаде учествовали су на вежби „Black Sea Rotational Force 13“, која је у првој половини јула одржана у бази Ново село.

Пешадијски вод са 37 припадника, у чијем су саставу три стрељачка и једно санитетско одељење, увежбавала је процедуре за учешће у мултинационалним операцијама као што су претрес и претрага терена, организација обезбеђења конвоја, поступци и радње на контролним пунктовима и пружање прве помоћи и гађање пешадијским наоружањем страних армија.

Пешадијски водови 21. пешадијског батаљона на овој вежби учествују од 2010. године. ■

Контрола служби безбедности

15

Представници Одбора за контролу служби безбедности Народне Скупштине Србије посетили су Војнообавештајну агенцију, где их је директор бригадни генерал Драган Владисављевић упознао са функционисањем ВОА.

Чланови делегације, коју је предводила председница Одбора Јадранка Јоксимовић, посетили су поставку о историји војнообавештајне службе у Србији од 1884. године до данас. ■

Подморница „Херој“ отворена за посете

Подморница „Херој“ П-821 отворена је 3. јула за посетиоце. Врпцу на поносу некадашње југословенске Ратне морнарице, дуге 50 метара, која је из борбене употребе изашла 1991. године, пресекли су њен први командант Томислав Драшковић и већински инвеститор пројекта „Порто Монтенегро“ Питер Манк. Реконструкција тог пловила, на иницијативу НВО „Подморничар“ из Тивта, трајала је више месеци. Пројекат је одобрило Министарство одбране Црне Горе, а финансирао „Порто Монтенегро“.

На великој подморници отворени су улаз и излаз, уведена је климатизација, а њена унутрашњост је реконструисана и доведена у аутентично стање. Иначе, ово врхунско пвило бивше ЈНА, које је скоро пол века господарило јадранским дубинама, саграђено је 1968. године у Сплиту и дело је југословенских стручњака. Коришћена у хуманим мисијама и није учествовала у борбеним дејствима.

Велика подморница 821, као и мала диверзантска подморница класе „Уна“, стрпљиво је чекала и дочекала нову мисију – постала је вредан музејски експонат. Црна Гора се на тај начин уврстила у мали број земаља које имају подморнице као музејске поставке. Оба пловила изложена су на платоу испред Збирке поморског наслеђа у Тивту. Тим чином враћене су граду у коме је 1928. године поникло југословенско подморничарство. ■

М. К.

Пуковник Андреја Андрић, командант Речне флотиле

Јединица је размештена у три гарнизона и то нам је више предност него недостатак јер нам омогућава да у најкраћем времену разместимо снаге на целокупној мрежи унутрашњих пловних путева. Информатичким и системом телекомуникација омогућен је брз пренос информација, што доприноси квалитетном и правременом реализовању задатака у организацијским саставима Флотиле, размештеним ван гарнизона Нови Сад.

Две мисије у три

16

У сусрет 6. августа, Дану речних јединица и Речне флотиле, о актуелном тренутку, улози, плановима и развоју специфичне јединице Копнене војске разговарали смо са пуковником Андријом Андрићем, командантом тог тактичког састава Војске Србије

ранга бригаде. Најпре смо га питали у чему је, у односу на остале саставе Војске Србије, специфичност рада у Речној флотили. Које су њене посебности?

– Окосницу Речне флотиле чине пловне, понтонирске, амфибијске и ронилачке јединице, које највећи део активности извршавају на, и у захвату

река, канала и језера. Односно на води, под водом и делу копна уз обалу текућих и стајаћих вода. Одбрана унутрашњих пловних путева, подршка осталим снагама одбране на, и у захвату унутрашњих пловних путева, трагање и спасавање на води и под водом, главни су задаци Флотиле.

Желим да истакнем да је јединица оспособљена за извршавање задатака прве и треће мисије Војске и спремна да се у кратком времену укључи и у реализацију друге мисије. Реч је о техничком роду наше војске у коме попуна и исправност технике изузетно утичу на оперативне способности.

■ *Извршавање специфичних задатака захтева савремену опрему и средства. Како је Флотила опремљена?*

– Јединице Речне флотиле опремљене су првенствено пловним, понтонирским, амфибијским и ронилачким средствима намењеним за извођење бродских и противбродских дејстава и инжињеријских и противинжињеријских дејстава. Задатке реализују употребом минског, бродског артиљеријског, подводног и противминског наоружања, амфибијских средстава, десантних пловних објеката, скела класе 20, 40 и 60 тона и ронилач-

ке, навигационе и хидроакустичке опреме, као и постављањем понтонских мостова.

Основна средства јединице су речни миноловци, десантно-јуришни чамци, речни патролни чамци, пловни чланци, амфибијски транспортери, речни пловни потискивачи, алуминијумски чамци, уређаји подводне детекције, речни пловни пристани и остали пловни објекти помоћне намене.

Значајну специфичност представља ронилачка и опрема за претраживање речног дна, стационарне и преносне барокоморе. Чинимо посебне напоре да осавременимо постојећу и уведемо нову опрему. У току је модификација противминског наоружања, испитивање модификованог бродског противавионског топа 20 милиметара опремљеног системом за управљање ватром, опремање бродова савременом навигацијском опремом и повезивање у комплексне информационе системе, те израда монтажано-демонтира-

жног наставка за ломљење леда на сидриштима.

■ *Јединица је размештена у три гарнизона. Да ли, и у којој мери то усложњава командовање Флотилом?*

– Пре бих рекао да је то предност него недостатак јер размештај у три гарнизона пружа могућност да у најкраћем времену разместимо снаге на целокупној мрежи унутрашњих пловних путева. Информатичким и системом телекомуникација омогућен је брз пренос информација, који доприноси квалитетном и правовременом реализовању задатака у организацијским саставима Флотиле размештеним ван гарнизона Нови Сад.

гарнизона

ЗАДАЦИ ЈЕДИНИЦЕ

Флотила задатке извршава на акваторији, тежишно на унутрашњим пловним путевима дужине око 1.600 километра. Окосницу речно-каналске мреже наше земље чине реке Дунав, Тиса, Сава и разграната ка-

налска мрежа у хидросистему Дунав–Тиса–Дунав. Тако комплексан панонско-хидрографски чвор захтева висок степен оперативних способности речних јединица наше војске за реализовање додељених мисија.

Примена софистицираних система, уз висок степен оспособљености људства, обезбеђује непрекидно функционисање дневног командовања без обзира на размештај јединице.

■ *Уз редовну обуку у Речној флотили организује се и стручно-специјалистичко усавршавање више специјалности речних јединица.*

– Речна флотила нема статус центра за специјалистичку обуку кандидата за професионалне војнике. Ипак, због специфичности обуке и профила кадра у речним и понтонирским батаљонима, редовно обучавамо кандидате за будуће професионалце, пружајући им могућност стручно-специјалистичког усавршавања у оквиру војно-евиденционих специјалности речних јединица. Како у другим јединицама Војске нема пловних, понтонирских и амфибијских састава, стручно-специ-

јалистичко усавршавање специјалности рода речних јединица и понтонирских јединица најрационалније је у организацијским саставима речних одреда и понтонирских батаљона. Располажемо довољним бројем старешина са сертификатима инструктора и евалуатора индивидуалне специјалистичке обуке, што у знатној мери олакшава обучавања будућих професионалаца.

Проблем у обуци представља непостојање модерних симулатора и кабинета, осим бродског артиљеријског тренажера. Стога се користе формацијска средства ратне технике, бродови, бродски оружни системи, понтонирска средства, амфибијски транспортери и ронилачка опрема, што увећава потрошњу ресурса и отежава рад јединице у извршавању наменских задатака. И поред тога, добром организацијом, планирањем, одговарајућим избором људи и технике, те коришћењем пловних путева и поли-

гона у захвату пловних река, успевамо да одговоримо на врло сложене захтеве обуке будућих професионалних војника, подофицира и официра речних јединица и инжењерије.

■ *Обука ронилаца сада међу најзахтевније. Како је организована и у којој мери користијеђу кадровски и материјални ресурси обезбеђују њено квалитетно и безбедно извођење?*

– Обука ронилаца једна је од најкомплекснијих и најдуготрајнијих у Копненој војсци. Организована је по принципу од простијег ка сложенијем, тако да су рониоци који заврше почетну – селективну обуку оспособљени за извршавање задатака у повољним условима роњења. Усавршавање ронилаца реализује се током читаве ронилачке каријере и захтева стална психофизичка напрезања. Проблем у обуци и реализовању ро-

ниличких задатака делом представља застарела ронилачка опрема, те мали број комплета и непостојање одређених типова опреме којима би се безбедност роњења подигла на виши ниво. Предност коју има Речна флотила јесте постојање стационарне и преносне барокоморе, које служе за обезбеђење роњења, кондицирање и лечење ронилаца свих категорија. Овако квалитетним санитарским обезбеђењем може се похвалити мало која ронилачка јединица у региону. Да би унапредили обученост ронилаца, неопходно је упућивати их на међународне курсеве и вежбе, на којима би прикупљали искуства и знања других ронилачких јединица и имплементирали их у обуку ронилаца Војске Србије.

■ *Речна флотила остварила је интензивну сарадњу са сличним саставима војски сусед-*

них земаља. Каква су досадашња искуства?

– Последњих неколико година Флотила интензивно сарађује с пловним и понтонирским јединицама оружаних снага суседних земаља. Реализовањем заједничких артиљеријских гађања из бродског наоружања „Iron cat“ с речним јединицама оружаних снага Мађарске, као и трилатералне вежбе „Тиса“ с припадницима војски Мађарске и Румуније, сваке године размењујемо искуства. Истовремено, изградњом високог степена међусобног поверења унапређујемо односе међу земаљама у окружењу.

Поред задатака који се односе на очување интегритета и целовитости Србије, ангажујемо се и у припремама за евентуалну подршку цивилним структурама приликом елементарних непогода, првенствено поплава у захвату три највеће пловне реке

које протичу кроз нашу државу. Припадници Речне флотиле присутни су и у командама и центрима за обуку земаља чланица Алијансе, где се обучавају у областима попут трагања и спасавања, вештини војног лидерства, раду у мултинационалним штабовима и посматрачким мисијама. Често смо домаћини страним војним делегацијама којима демонстрирамо могућности јединице у извршавању задатака.

■ *Којна војска чини окосницу наших снага ангажованих у мултинационалним операцијама. Јесу ли у мисијама под окриљем Уједињених нација ангажовани и припадници Флотиле?*

– Два припадника Флотиле учествовала су у мултинационалним операцијама Уједињених нација – капетан Слободан Врцељ, као члан тима националног елемента за подршку у оквиру Шпанског контингента у мул-

тинационалној операцији Уједињених нација UNIFIL у Либану и заставник Синиша Маравић, као члан санитарског тима за евакуацију ваздушним путем АМЕТ-13 у Конгу. Интересовање за учешће у мировним мисијама је у порасту. Значајном сматрамо и поморску мисију Европске уније у Сомалији, АТАЛАНТА, у којој очекујемо и значајније ангажовање припадника наше јединице.

■ *Јединица располаже завидним радионичким и ремонтним капацитетима. У којој мери су искоришћени и да ли постоје тешкоће у одржавању пловних средстава?*

– Одржавање техничких средстава одвија се у условима недостатка резервних делова, недовољне попуњености одговарајућом савременом опремом и алатима. Команда Флотиле предузима низ мера, пре свега организацијских, да би постигла боље ефекте

у раду, максимално искористила расположиве људске и материјалне ресурсе. При томе се посебно води рачуна о безбедности лица и заштити животне средине. У одржавању пловних објеката и бродских система најчешће се ослањамо на сопствене капацитете. Највећи допринос томе даје речни док РДОК-15. Први, најважнији корак при извршењу озбиљнијих радова на броду, односно ремонту, јесте извлачење – подизање брода, односно пловног средства на суво. То чинимо захваљујући речном доку који омогућава подизање скоро свих пловних средстава којима располажемо. Тиме се стичу услови за рад на највиталнијим деловима брода, од подводног дела оплате, до пропелерске осовине, пропелера, кормиларског уређаја...

Техничке радионице Речне флотиле опремљене су и прилагођене извршењу ремонтних радова на пловним објектима и моторним возилима разних категорија. Постојећа електринска дизалица омогућава до-

премање крупних уређаја и механизма директно с брода у радионицу и обрнуто, укључујући вађење и монтирање великогабаритних главних бродских мотора. То олакшава одржавање бродова. Уз бројну радионичку опрему располажемо и стругом за обраду пропелерских осовина, уређајем за подешавање пумпи високог притиска и опремом за парцијалне оправке амфибијских транспортера, инжињеријских машина и других моторних возила. Посебну потешкоћу приликом одржавања представља висока цена резервних делова и склопова.

■ *На модернизацији и генералном ремонту налази се и „Козара“, брод посебне намене, понос припадника наших речних јединица. Када се очекује завршетак радова?*

– После три године радова, у септембру очекујемо завршетак и увођење брода у оперативну употребу. Ни

ВОЈНИЧКА КАРИЈЕРА

Пуковник Андрић завршио је Морнаричку средњу војну школу, Морнаричку војну академију, командно-штабно усавршавање као најуспешнији полазник, те генералштабно усавршавање. У досадашњој каријери обављао је дужности заменика команданта Торпедног чамца, команданта Ракетног чамца, команданта Ракетне топовњаче, заменика команданта Ракетне фрегате тип 31, команданта Ракетне фрегате тип 34, начелника Штаба Флотиле ракетних бродова, и заменика команданта Флотиле поморских снага. На дужност команданта Речне флотиле дошао је с дужности професора у Школи националне одбране.

на једном броду Речне флотиле који је до сада ремонтан нису изведени комплекснији и технички захтевнији радови. Поред осталог, досадашњи погон брода с два дизел-мотора снаге 2x294 kW DEUZ, који су уграђени још 1939. године, замењени су новом, најмодернијом дизел-електричном пропулзијом, односно дизел-генераторима CATERPILLAR C18 и електромоторима „Раде Кончар“ снаге 2x250 kW. Нови електропогонски систем омогућава повећање брзине за 30 одсто и боље маневарске способности, уз смањење потрошње горива до 45 одсто. На брод је уграђен и савремен Навигационо-информациони систем. До краја ремонта потребно је завршити радове на ентеријеру и у делу електронске

опреме. Уз повећане маневарске способности, продужење животног века за наредних 20 година, обезбеђење повољнијих услова за живот и рад посаде и укrcаног људства, испуњавање свих међународних стандарда заштите животне средине на пловним објектима, „Козара“ ће бити оспособљена за пловидбу и у међународним водама.

■ *Сваке године сасџави јединице пружају помоћ становништву Србије које је угрожено временским нећогодама, посебно појлавама. Да ли сће задовољни резултатима?*

– У сталној смо комуникацији с локалном самоуправом, јавним предузећима, Сектором за ванредне ситуације МУП-а Србије и лучким капетанијама од Бездана до Ђердапа, што обезбећује правовремену припрему и реаговање Команде Речне флотиле на све изазове. Помоћ цивилном становништву услед елементарних непогода реализована је у више наврата, право-ремено и без последица по људство и технику.

Након што је децембра 2010. године бујица оштетила постојећи мост на Лиму, понтонирци Флотиле су, премостивши у једном дану реку, поставили и пустили у саобраћај понтонски мост дужине 65 и ширине седам метара. На тај начин мешта-

нима десетак села подно Јадовника омогућена је веза магистралним путем ка Пријепољу и Бијелом Пољу. Већ неколико година припадници првог понтонирског батаљона премошћавају Дунав, од кеја код хотела „Југославија“ до земунског кулишта „Лидо“, постављањем 360 метара дугог понтонског моста носивости 20 тона. И ове године у Бачком Моноштору, за потребе цивилних структура, постављен је понтонски мост преко Великог канала, у дужини од 82,5 метара.

Поменуће активности јесу и прилика да се провери оспособљеност јединице. Спремност да брзо реагујемо у ситуацијама ванредне одбране од поплава показали смо и приликом недавног наиласка поплавног таласа на Дунаву, када смо расположивим капацитетима били у готовости за пружање помоћи становништву. Припадници јединице су и током зиме даноноћно ангажовани у борби са снежним падавинама где год да је потребно. И поред постигнутих резултата, увек можемо боље.

■ *Шта је шжеишће у даљем развоју и ангажовању јединице којом командујете?*

– Најпре ћемо настојати да очувамо и унапредимо ниво оперативних способности јединице. Међу најважнијим задацима јесте обука, јер само одлично оспособљен професионални припадник Речне флотиле може успешно извршавати задатке и валањано користити техничка средства. И брига за људе је наш свакодневни задатак. Они представљају најважнији ресурс Војске. Када говоримо о развоју Флотиле, настојаћемо да њене саставе опремимо савременијим техничким средствима и опремом за пловне, понтонирске и роничачке јединице, првенствено навигационим системима и средствима за подводну детекцију за пловне објекте, да модификујемо миноловке, бродске топове, као и виталне бродске системе и сонаре за понтонирске јединице. У будућности Речна флотила треба да буде ефикасна, оспособљена и савремено опремљена јединица, способна да у потпуности извршава додељене задатке. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Глобална иницијатива за мировне операције

Делегација Министарства одбране и Војске Србије, на челу са помоћником министра за политику одбране Мирославом Јовановићем, састала се са представником Стејт департмента, Мајклом Смитом, директором програма Глобалне иницијативе за мировне операције, као и представницима Европске команде ОС САД и Националне гарде Охаја. Тема састанка била је анализа досадашње сарадње и сагледавање могућности за њено унапређење у оквиру програма Глобалне иницијативе за мировне операције.

Јовановић је представио планове Министарства одбране и Војске Србије за учешће у мултинационалним операцијама, које се реализују под покровитељством УН и ЕУ, као и планове даљег развоја капацитета базе „Југ“, који за циљ имају стварања центра за обуку јединица за учешће у мултинационалним операцијама међународног карактера. Презентовани су и досадашњи резултати активности које Министарство одбране и Војска Србије предузимају у оквиру реализације активности везаних за Резолуцију СБ ОУН број 1325.

Смит је истакао да је Србија један од најбољих примера са којима САД сарађује у оквиру програма Глобалне иницијативе за мировне операције и додао да америчка страна подржава мере које се предузимају на развоју базе „Југ“. Он је потврдио спремност САД да и даље активно учествују у развоју капацитета базе „Југ“ и рекао да би САД требало да користе искуства које Србија има у реализовању обуке и учешћа јединица у мултинационалним операцијама, као модел и показатељ другим државама које су опредељене за учешће у сличним операцијама.

У оквиру посете, делегација САД састаће се са представницима Генералштаба, Центра за мировне операције Здружене оперативне команде, Команде Копнене војске, Министарства спољних послова и посетиће базу „Југ“. ■

Посета делегације Краљевског ратног ваздухопловства

Четворочлана делегација Краљевског ратног ваздухопловства предвођена ваздухопловним комодором Џејн Милингтон, главнокомандујућом система за контролу и управљање ваздушним простором и ПВО система Велике Британије, посетила је Команду ВиПВО у Земуну.

Госте из Велике Британије примио је начелник штаба Команде ВиПВО бригадни генерал Дејан Јоксимовић, а циљ тродневне посете је подршка Велике Британије достизању партнерских циљева ВиПВО, размена искустава у области контроле ваздушног простора, трагања и спасавања, као и

представљање капацитета нашег Ваздухопловномедицинског института.

Британска делегација посетила је јединице 250. ракетне бригаде за ПВД и 204. ваздухопловне бригаде, као и Агенцију за контролу летења Србије и Црне Горе. ■

Генерал Диковић са кадетима Војне академије

Кадети завршне године Војне академије посетили су Генералштаб Војске Србије где их је начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић информисао о стању у Војсци и обавезама које их очекују на првим официрским дужностима.

Генерал Диковић рекао је да будући официри не завршавају учење после Војне академије, него да „тима затварају само једну књигу, а отварају пет нових“, као и да треба да се престоје из режима живота у Војној академији у живот официра Војске Србије.

Кадетима су о саставима из којих долазе говорили и начелник Управе за људске ресурсе генерал-мајор Слађан Ђорђевић, командант Команде за обуку генерал-мајор Ђокица Петровић, заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Милосав Симиновић, заменик команданта ВиПВО генерал-мајор Миодраг Гордић, командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић и пуковник Милко Цепера из Управе војне полиције. ■

Сустрет породица палих бораца и припадника Војске

Традиционално дружење представника Војске Србије и Удружења породица палих бораца ратова од 1990. године, једанаесто по реду, одржано је у Крушевцу, где је и обележен празник Видовдан.

На споменик косовским јунацима, у име Удружења, лаворов венац положили су председник Сава Пауновић, секретар Добрила Копривица и председница Надзорног одбора Удружења Верица Радека. Пошта је полагањем венца на споменик погинулим браниоцима отаџбине у ратовима од 1991. до 1999. године одата и борцима из крушевачког краја.

У касарни „Цар Лазар“ чланове породица примио је пуковник Сениша Кресовић, командант крушевачког гарнизона. Гости из Београда посетили су спомен-собу јединице. Начелник Расинског округа Бранислав Весић разговарао је у градској кући са члановима Удружења. Потом су посетили Градски музеј и цркву „Лазарица“, где им се обратио патријарх српски Иринеј. ■

З. П.

ВЕСТИ

>>> ПРИПАДНИЦИ 250. ракетне бригаде за ПВД организовали су акцију „Војни лекар на селу“ у шумадијском селу Сараново у општини Рача, заједно са Домом здравља и уз подршку локалне самоуправе.

>>> У АКЦИЈИ „Селу у походе“ лекари и ветеринари Команде за развој Тимочке бригаде пружили су медицинску помоћ становницима села Мариновац у зајечарској општини.

>>> МЕДИЦИНСКИ тим Првог центра за обуку посетила је мештане села Жарковац код Сомбора. Акција је организована у сарадњи са Пољопривредном саветодавном службом и Црвеним крстом.

>>> ЛЕКАРИ и медицински техничар Треће бригаде Копнене војске прегледали су тридесетак мештана села Шебет у општини Гаџин Хан, удаљеном двадесет пет километара од седишта општине у коме је отежано здравствено збрињавање.

Резервне старешине Новог Сада у Речној флотили

23

У новосадској касарни „Александар Берић“ недавно су се дружили, седамнаести пут по реду, резервне војне старешине Новог Сада и припадници Речне флотиле. Председник Организације резервних војних старешина Новог Сада Бошко Пилиповић истакао је да је повезаност Организације, која окупља више од 7.000 резервних официра и подофицира, и Војске Србије изузетна.

Потпуковник Јосип Чапа, помоћник команданта за подршку Флотиле, говорио је гостима о намени, задацима, организацији и структури, те пловним средствима, наоружању и обуци у том саставу наше војске. Резервне старешине обишле су спомен-собу Речне флотиле и технички збор пловних средстава, опреме и наоружања јединице.

Сустрету су присуствовали Ђорђе Маленковић, председник Републичке организације резервних војних старешина и Владимир Стојковић, помоћник градоначелника Новог Сада. ■

Б. М. П.

Хиљаду и четврти скок Горана Тодоровића Фаце

Горан Тодоровић Фаца, некадашњи припадник 63. падобранске бригаде, извео је 28. јуна тандем скок на цивилном аеродрому „Лисичији Јарак“, из хеликоптера Bell 212, с висине од 3.000 метара, уписавши га у своју књижицу под бројем 1004.

С обзиром на то да је падобранство моја љубав, од које никада нећу одустати, као и прошле, 2012. године, и ове сам скочио са припадницима падобранског састава Специјалне антитерористичке јединице МУП-а Србије. Посебну захвалност дугујем инструктору Јоци Мандићу и тандем мастеру Борису Адамову. Ми падобранци кажемо да оног тренутка када престанеш да се плашиш треба престати да скачеш. И све док постоји страх, постоји нешто у човеку што га држи будним – поручује искусни Фаца.

Неустрашиви падобранац, чија је љубав за екстремним спортовима победила чак и несрећу после које је остао инвалид, најпре се уписао у Гинисову књигу рекорда скочивши падобраном с 8.300 метара, а онда је скоком с 8.453 метара поставио и светски рекорд. На Куби је ронио с ајкулама, а освојио је и највиши врх некадашње Југославије – Триглав, на висини 2.864 метара. ■

Концепт оперативних способности у Војсци Србије, година трећа

Вежба „Штџиџ 02”

Борбено спремни

Декларисане јединице наше војске, које су почетком јуна успешно прошле самоевалуацију према Концепту оперативних способности, борбено су спремне, а верификацију тог статуса обавиће представници НАТО-а у октобру наредне године

Јединице које су одређене за учешће у „базену снага” сада су у фази припреме за евалуацију коју ће обавити тим Алијансе, подразумевају подизање нивоа оспособљености и опремање, да бисмо успешно ставили тачку на процес коме смо приступили – каже начелник Одељења за оперативне и функционалне способности Војске Србије и контроле пуковник Сретен Егерић.

У јесен наредне године први пут ће званично бити потврђено да Србија има борбено спремну моторизовану пешадијску чету као борбену јединицу и водове војне полиције и АБХО као саставе борбене подршке.

За учешће у мултинационалним операцијама у Војсци Србије декларисане су моторизована пешадијска чета с 180 припадника из састава 31. пешадијског батаљона 3. бригаде Коп-

нене војске, вод војне полиције који броји 46 припадника из састава 3. батаљона, и вод АБХО с 40 припадника из састава 246. батаљона АБХО.

Пуковник Милан Радовановић, вођа Националног евалуаторског тима наше војске и директор самоевалуације нивоа 2, каже да су, после успешног самооцењивања, први пут у историји Војске Србије јединице борбено спремне према стандардима НАТО-а.

– Недавна самоевалуација је то и потврдила. Декларисана чета ће се упутити у мисију под окриљем Уједињених нација да би проверила своје способности, знање енглеског језика наших мировњака, као и њихово реаговање у практичним ситуацијама. Такође, и да сагледамо да ли је наша

НАЦИОНАЛНИ ЕВАЛУАТОРСКИ ТИМ

Војска Србије има 29 сертификованих евалуатора према Концепту оперативних способности, што значи се сви нивои евалуације наших декларисаних јединица могу реализовати активношћу припадника Националног евалуаторског тима Војске, без потребе да се затражи помоћи од Алијансе и партнерских земаља.

Национални евалуаторски тим Војске Србије, у току извођења евалуације, чине директор евалуације, заменик директора, секретар, координирајући официр, евалуаторски подтимови, експертски тим и тим за подршку. Улога тима јесте да уз контролу и пратњу контролног тима НАТО-а, који је из Команде у Монсу или Напуљу, изведе самоевалуације нивоа 1 и 2 (SEL-1 и SEL-2) декларисаних јединица, према методологији Концепта оперативних способности.

опрема, телекомуникациона и остала, компатибилна с опремом Алијансе и, наравно, да утврдимо колико познајемо практичне процедуре према стандардима тог савеза.

Пуковник Радовановић је и лично задовољан оним што је видео на терену.

– Имао сам прилику да будем на најмање пет-шест евалуација у окружењу, и заиста сам се уверио да су наше јединице оспособљеније од њих у сваком смислу, те ако решимо проблеме у набавци опреме, који су резултат кризе с којом се суочавамо, заиста ћемо испунити све задатке планиране Концептом оперативних способности коме смо приступили, а који Војсци Србије доноси бројне користи. Пре свега, имаћемо потврду и сертификацију достигнутог степена интероперабилности и борбене готовости декларисаних јединица, које су високо оспособљене и опремљене у складу с највишим стандардима најнапреднијих армија у свету – каже шеф Националног евалуаторског тима.

Добит од приступања Концепту јесте и виши ниво познавања енглеског језика наших припадника, што нам отвара и приступ стандардима, процедурама и „наученим лекција-

ма” из савремених мултинационалних операција, уз могућност учешћа декларисаних јединица у билатералним, мултилатералним и кооперативним вежбама НАТО-а, док се унапређење партнерства с чланицама Концепта оперативних способности подразумева.

Такође, истиче пуковник Радовановић, створићемо основу за доградњу националних доктрина, тактика, упутстава и правила за јединице које се ангажују у мултинационалним операцијама, многобројне процедуре Алијансе биће имплементирани у Војсци Србије, као и знања и искуства која наши припадници стичу у иностранству током обуке према Концепту оперативних способности.

Четири године узрастања

Концепт оперативних способности је подељен у два нивоа, а декларисане јединице пролазе их у периоду од око четири године, до добијања сертификата о борбеној спремности. Ниво 1 самоевалуација (SEL-1) и евалуација НАТО-а (NEL-1) садржи област интероперабилности, а ниво 2 самоевалуација (SEL-2) и евалуација НАТО-а (NEL-2) садржи област борбене готовости.

Активности Војске Србије на укључивању у тај процес започете су током 2009. године. Следеће године на нивоу Министарства одбране и Војске донета је одлука о приступању Концепту оперативних способности. Исте године прихваћена је посета експертског тима Алијансе и донето „Упутство о приступању”, док је у погледу примене Концепта оперативних способности у нашој војсци најзначајнија била 2011. година, када су реализоване бројне активности, од којих су најзначајније декларисање јединица у „базен снага” Концепта оперативних способности ради интероперабилности с партнерским снагама.

Исте године о пројекту су информисани припадници система, а купљен је и лицензни софтвер „SYBASE”, док је од НАТО-а преузет и евалуаторски „OCC Database Tool 3.0”.

Вежба „Штџит 03”

Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

СНИМАО Д. БАНДА

ВЕРИФИКАЦИЈА СПРЕМНОСТИ ЗА МИСИЈЕ

Концепт оперативних способности – евалуација и извештавање (Operational Capabilities Concept & Evaluation and Feedback) јесте програм, односно алат којим се верификује интероперабилност и борбене готовости декларисаних јединица за учешће у НАТО вођеним операцијама подршке миру (PSO) и операција одговора на кризу (CRO).

Одлука да се започне израда Концепта оперативних способности – евалуација и извештавање (OCC E&F) донета је на самиту НАТО-а у Вашингтону 1999. године, а значај његове примене огледа се у чињеници да и највећим бројем операција под вођством Уједињених нација у савременим условима командује НАТО или нека од земаља која је чланица тог савеза.

Започело је опремање, формиран је и опремљен Национални евалуаторски тим, а почетком новембра успешно је изведена самоевалуација нивоа 1 (SEL-1) декларисаних јединица Војске Србије у бази „Југ“, током вежбе на терену „Штит 01“, уз присуство посматрачког тима НАТО-а и евалуатора из Оружаних снага Краљевине Шведске.

Вођа Националног евалуаторског тима истиче да је и током 2012. године у Војсци Србије настављена реализација активности према Концепту оперативних способности.

– Посебно смо задовољни прошлгодишњим успешним извођењем НАТО евалуације нивоа 1 (NEL-1) декларисаних јединица, у оквиру вежбе „Штит 02“, у периоду од 10. до 14. септембра у 1. центру за обуку у Сомбору, као и 25. курса за евалуаторе према Концепту оперативних способности на коме је учествовао 41 полазник, од којих 26 припадника оружаних снага из 16 партнерских земаља (Аустрија, Азербејџан, Белорусија, Босна и Херцеговина, Велика Британија, Грузија, Италија, Јордан, Казахстан, Немачка, Црна Гора, САД, Француска, Финска, Украјина и

Шведска) и 15 припадника наше војске, а наставили смо и опремање декларисаних јединица – наводи пуковник Радовановић.

Тежиште ангажовања током ове године било је на припреми и извођењу самоевалуације нивоа 2 (SEL-2) изабраних јединица, која је изведена на Интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, током вежбе „Штит 03“, у периоду од 3. до 6. јуна. Такође, јединице су опремљене возилима „хаммер“, с високим степеном заштите. Тада је и потврђено да су све декларисане јединице Војске Србије борбено спремне.

Поступак само(евалуације)

Евалуације декларисаних јединица изводе се на енглеском језику током националне, билатералне, мултилатералне и кооперативне вежбе НАТО-а на терену типа „LIVEX“, у трајању до седам дана, према сценарију операција подршке миру – одговора на кризу на основу Плана евалуације који се израђује у складу с Приручником НАТО-а о концепту оперативних способности и Елаборату вежбе, у складу с Директивом за колективну обуку и вежбе Алијансе.

Током припреме и извођења користи се евалуаторски софтвер „OCC Database Tool 4.0“, намењен за планирање и извођење евалуација декларисаних јединица из области интероперабилности и борбене готовости, у складу с прописаном методологијом Концепта оперативних способности, који омогућава приступ стандардима, процедурама и осталим публикацијама НАТО-а за припрему јединица за учешће у мултинационалним операцијама.

За припрему и извођење формира се руководство вежбе и евалуаторски тим с потребним бројем евалуаторских подтимова, а основна документа елабората вежбе јесу сценарио, спецификација, план, листа догађаја и инцидената, уз наређења и пратеће анексе.

Препоручљив сценарио јесте да се у сукобу налазе најмање три

МАПА ПУТА СРБИЈЕ

Ове године делегација Министарства одбране и Војске Србије учествовала је у Сарајеву на разговорима о „Мапи пута Републике Србије кроз Концепт оперативних способности“. Наша војска је опредељена да у периоду од 2015. до 2019. године декларише јединицу ранга пешадијског батаљона у „базен снага“ Концепта оперативних способности уколико новчана средства не буду ограничавајући фактор. – У току наредне године очекује нас и избор нових партнерских циљева и њихово процењивање током 2015. године – каже пуковник Радовановић, и најављује извођење самоевалуације првог нивоа пешадијског батаљона, годину касније.

У времену од 2009. до 2013. године припадници нашег националног евалуаторског тима и декларисаних јединица тежишно су ангажовани на посматрању или учешћу у извођењу евалуација јединица у Аустрији, Македонији, Немачкој и Бугарској. Осим у Сарајеву, учествовали су на годишњим конференцијама у Швајцарској, Аустрији и, током 2013. године, у Казахстану, а завршили су курсеве евалуатора према Концепту оперативних способности у Македонији, Аустрији, Србији, Шведској и Финској.

Коначну оцену изведене евалуације доноси директор евалуације, који је обично представник државе чланице НАТО-а или партнерске земље.

После завршетка четворогодишњег циклуса припрема и евалуација, декларисане јединице добијају сертификат који важи три године и на располагању су, у складу с националном одлуком, за учешће у вођеним операцијама НАТО-а. Уколико буду ангажоване у операцијама, рок важности

Снимко Ј. МАМУЛА

Пуковник Милан Радовановић

замишљене, сукобљене стране из политичких, верских, територијалних или економских разлога, услед чега ескалирају сукоби и настаје кризно жариште, те се намеће потреба за доношењем резолуције Уједињених нација и мандата за ангажовање мултинационалних снага у операцијама подршке миру.

Основни догађаји и инциденти на вежбама начелно су ефективно командовање, контрола и комуникација на енглеском језику, обезбеђење кам-

пова и простора на којима се размешта јединица, стални и привремени контролни пункт, патролирање и примена правила ангажовања, осматрање, пратња конвоја, спречавање насилничких демонстрација и изолација побуњеника, деконтаминација људства и опреме, евакуација повређених хеликоптером и возилима, заштита од провокација и изненадних напада, те поступци с импровизованим минско-експлозивним средствима и пружање прве помоћи.

Свакој националној или евалуацији НАТО-а претходе саветничке посете тима Алијансе или координациони састанци на којима се дају смернице за планирање и верификују документа вежбе и евалуације.

Самоевалуације на националном нивоу 1 и 2 искључиво изводи Национални евалуаторски тим Војске Србије, уз присуство посматрачког тима НАТО-а. Коначну оцену самоевалуације доноси директор евалуације, који се именује из састава Националног евалуаторског тима и начелно је официр с највишим чином, најспособнији и најiskusнији евалуатор Концепта оперативних способности.

Евалуације НАТО-а на нивоу 1 и 2 искључиво изводи њихов евалуаторски тим, у чијем су саставу махом евалуатори партнерских земаља и, у мањем броју, национални евалуатори.

Снимко Д. БАНДА

Снимко Ј. МАМУЛА

У „БАСЕНУ” 12.500 ВОЈНИКА

Концепт оперативних способности отворен је за земље чланице НАТО-а, Програма „Партнерство за мир”, Медитеранског дијалога и Истанбулске иницијативе за сарадњу, а из 15 земаља, чланица „Партнерства”, које су део пројекта, до сада је укупно декларисано 86 јединица с око 12.500 војника.

сертификата се аутоматски продужава за још три године.

Крајњи резултат евалуације представља оцена која може бити „борбено спреман” (Combat Ready) или „није борбено спреман” (Not Combat Ready).

Досадашња искуства

Говорећи о актуелним активностима и плановима Војске у примени Концепта оперативних способности до 2017. године, начелник Одељења за оперативне и функционалне способности Војске Србије и контроле пуковник Сретен Егерић каже да су у току припреме и доградња способности уз увођење нове опреме, да бисмо били интероперабилни са снагама НАТО-а.

– Односи се на наоружање, заштитну опрему, логистичку и логорску опрему, али и индивидуалну – наочаре и остало. Нешто смо већ увели, добили смо „хамере”, а следи набавка још возила повећаних нивоа заштите. Кад се припремимо, следи нам евалуација НАТО-а наредне године. То јесте наш допринос Програму „Партнерство за мир” и међународној сарадњи, а на тај начин подижемо и углед Војске Србије и наше државе, која доказује да има војску према највишим светским стандардима, способну да сарађује с осталим земљама. Такође и способне старешине и војнике, који могу да одговоре свим захтевима у складу с најновијим стандар-

дима. Држава потврђује своје могућност да опреми Војску у одређеном броју и да доприноси изградњи и очувању мира у свету ангажовањем под окриљем Уједињених нација – наводи пуковник Егерић и додаје да су наше јединице тренутно на Кипру и у Либану, а да Војска Србије настоји да уместо водова у мисије укључи саставе ранга чете. Такође, да у мисијама преузме команду, као и да у наш састав улазе јединице осталих земаља.

Очекујући октобар наредне године и НАТО евалуацију наших активности на достизању стандарда, начелник Одељења за оперативне и функционалне способности Војске истиче да предстоје припреме које подразумевају подизање нивоа оспособљености.

– Отклањаћемо недостатке које смо уочили у току евалуације. Унапређиваћемо способност и опремљеност јединица како бисмо максимално спремни дочекали евалуацију НАТО-а и евентуално ангажовање јединица. Разрадили смо план активности, који подразумева и ангажовање наших људи у мировним операцијама ради стицања искуства – каже пуковник и истиче да тим који руководи пројектом одлази у иностранство и прати ток туђих оцењивања. Били су у Аустрији, Немачкој, Бугарској, Македонији, да се увере како њихове снаге изводе евалуацију.

Каква су искуства?

– Потврдили смо себи да не заостајемо за другима, чак смо изузетни,

а људи из нашег националног евалуаторског тима ангажују се да пруже помоћ појединим земљама као експерти.

Исто тврди и пуковник Радовановић, вођа Националног евалуаторског тима Војске Србије и директор самоевалуације нивоа 2, и најављује учешће његове групе у саставу евалуаторских тимова партнерских земаља на извођењу евалуација нивоа 1 и 2.

– Планирамо присуство годишњим конференцијама према Концепту оперативних способности с намером да се 2014. године једна одржи и у Србији, када ће декларисане јединице наше војске добити сертификат НАТО-а да су борбено спремне.

Једини проблем с којим се суочавамо јесте недостатак опреме, каже шеф евалуаторског тима.

– То смо навели и у извештају о самоевалуацији. Уколико не будемо набавили потребну опрему ризикујемо много, па и добијање сертификата Алијансе да су нам јединице борбено спремне. Систем утврђује оцењивање, или си спреман или ниси, нема од 1 до 5. Или, или! Нашу евалуацију контролисао је тим НАТО-а, а у извештају су навели да није примећена ниједна грешка у раду Националног евалуаторског тима, нити јединица, сем опреме, која није одговарајућа. Надамо се да ћемо и то превазићи, јер је наша држава гарант Концепта оперативних способности. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

Припадници Прве бригаде на вежби у Украјини

Свечано отварање вежбе

Припадници 11. пешадијског и 17. механизованог батаљона Прве бригаде учествује од 8. до 19. јула у мултинационалној вежби под називом „Хитар трозубац 2013“ (Rapid Trident 2013). Тема вежбе је „Одбрамбена операција“. Око 1300 учесника из 17 земаља НАТО и Партнерства за мир смештени су у Међународном центру за мировне операције и безбедност (International Peacekeeping and Security Centre – IPSC) у украјинској области Јаворив.

Циљ вежбе је да побољша сарадњу и интероперабилност међу оружаним снагама и промовише регионалну стабилност и безбедност.

Четрдесет седморо припадника Прве бригаде чине окосницу Делта чете, мешовитог националног састава, којом командује официр Војске Србије, и коју, поред два вода из Војске Србије допуњена припадницима оружаних снага Украјине, чине и по један вод из војски Грузије и Бугарске.

У вежби учествују припадници

оружаних снага Украјине, Јерменије, Азербејџана, Бугарске, Канаде, Данске, Грузије, Немачке, Велике Британије, Молдавије, Норвешке, Пољске, Румуније, Србије, Шведске, Турске и САД.

Испраћају наших војника на аеродрому Батајница присуствовали су командант Копнене војске генерал-потпуковник Александар Живковић и начелник штаба Прве бригаде пуковник Ненад Сретеновић. ■

Испраћај са аеродрома Батајница

Скуп о родној равноправности
у сектору безбедности

Успешне жене у оружаним снагама

Модел оснивања регионалне мреже жена у војсци подразумева дугорочно ангажовање ради промене свести о значају заступљености жена у системима одбране. Циљ је најбоља особа за дату позицију без обзира на пол, као и померање фокуса с „даме“ или „нежнијег пола“ на врхунске професионалке у захтевном војном позиву.

У Дому Војске Србије недавно је одржан Трећи регионални састанак представника механизма за родну равноправност у министарствима одбране и оружаним снагама Западног Балкана у организацији SEESAC Програма УН за развој (UNDP).

Састанак је отворила представница Канцеларије UNDP/SEESAC у Београду Бојана Балон, а окупљенима су се обратили и представник Сектора за политику одбране Министарства одбране пуковник Драган Татомир, као и изасланик одбране

Амбасаде Краљевине Норвешке у Србији пуковник Есбен Ос.

Циљеви дводневне радионице, којој су присуствовали представници Министарства одбране и Војске Србије, Министарства одбране и Војске Црне Горе, Министарства одбране Македоније, као и Министарства одбране Босне и Херцеговине, јесу умрежавање и размена информација о увођењу родне перспективе у политику одбране, као и планирање будућих активности у тој области.

Такође, анализирани су подаци прикупљени Упитником о положају

жена у оружаним снагама на Западном Балкану, изазови који су пратили процес прикупљања података, будући формат студије и временски оквир за финализацију.

Регионално умрежавање

Говорећи о значају скупа, директорка Института за стратегијска истраживања др Јованка Шарановић, од скоро постављена и за саветницу министра одбране за родна питања, истакла је да је Трећи регионални састанак представника механизма за родну равноправност министарстава одбране и оружаних снага Западног Балкана, који је одржан у оквиру пројекта „Јачање регионалне сарадње у области интеграције родне перспективе у реформу сектора безбедности на Западном Балкану“, организован у намери да се представе спроведене активности и размене информације о увођењу родне перспективе у политику одбране у периоду између два састанка.

НАРЕДНИ КОРАЦИ

Када је реч о наредним корацима у оквиру пројекта „Подршка интеграцији начела родне равноправности у реформи сектора безбедности на Западном Балкану“, SEESAC ће наставити да подржава институционализацију надлежних структура за родну равноправност унутар министарстава одбране Србије, Црне Горе, Бивше Југословенске Републике Македоније и Босне и Херцеговина, као и развој њихових капацитета.

– У оквиру овог пројекта и уз подршку SEESAC-а, четири министарства одбране заједно раде на спровођењу регионалне студије о положају жена у оружаним снагама на Западном Балкану. Такође, SEESAC ће подржати и спровођење практичних препорука које ће бити формулисане у оквиру студије. Да би се што већи број припадника и припадница оружаних снага информисало о тој значајној теми, SEESAC планира да подржи и развој и спровођење програма обуке о родној равноправности у оружаним снагама – истакао је др Звержхановски, указујући да је професионални развој жена у оружаним снагама још један од фокуса пројекта, а организација коју представља подржаће и учешће жена на специјализованим курсевима.

– Један од циљева била је дискусија и планирање активности у вези с основним курсом о родној равноправности за припаднице оружаних снага и развијање програма обуке за инструкторе у оквиру програма родне сензитивизације. Било је речи и о политикама и праксама запошљавања у министарствима одбране, а разговарало се и о предлогу с другог регионалног састанка у Скопљу, из октобра 2012. године, о оснивању регионалне мреже жена у војсци – истакла је др Шарановић, додајући да је том приликом предложила модел оснивања регионалне мреже жена у војсци.

Она сматра да је формирање регионалне иницијативе процес који изискује више напора, посебно у фази

његовог формирања, али зато дугорочно обезбеђује већи степен реализације циљева.

– Имајући у виду чињеницу да је реч о теми која подразумева дугорочно ангажовање, с крајњим циљем промене свести о значају заступљености жена у системима одбране, недвосмислено је реч о процесу који ће дуго трајати. Он, стога, нужно захтева и јасно дефинисану организацијску структуру, прецизна правила и процедуре деловања, операционализацију циљева, као и једновремени и континуирани рад на њиховој реализацији – објаснила је др Шарановић, оцењујући да би формирање такве иницијативе било вишеструко корисно за државе Западног Балкана из више разлога.

Првенствено, како истиче, регионално увезивање један је од предумова које Европска унија поставља пред земље заинтересоване за чланство, а уз то дугорочно се утиче на постизање поверења, безбедности, сигурности и стабилности. Коначно, свакако да је добит и политичке природе, јер би се државе Западног Балкана показале као модерне, склоне сарадњи и проналажењу заједничких интереса, чиме би се показала способност држава да у међусобној сарадњи обликују политичка усмерења ка постизању стабилности и промовисању сарадње и договарања, закључује др Јованка Шарановић.

Превазилажење стереотипа

Према речима координатора у Канцеларији UNDP/SEESAC у Београду др Ивана Звержхановског, Трећи регионални састанак представника механизма за родну равноправност министарстава одбране и оружаних снага Западног Балкана представља континуитет у сарадњи и размени информација на регионалном нивоу и поручује да је та регионална иницијатива заиста оживела.

– Ово је трећи пут да се особе које су директно задужене за интеграцију начела родне равноправности у министарствима одбране Србије, Црне Горе, бивше Југословенске Републике Македоније и Босне и Херце-

говине састају да би отворено дискутовале о текућим процесима интеграције који се одвијају на националном нивоу, о постојећим проблемима, позитивним примерима, као и да планирају заједничке активности у тој области – сматра др Звержхановски, додајући да та врста међусобног поверења, размене искустава и удружене иницијативе на регионалном нивоу директно поспешује процесе интеграције родне равноправности у свакој од земаља учесница појединачно.

Говорећи о изазовима у раду у области промовисања родне равноправности у системима одбране у региону, др Звержхановски посебно издваја дубоко укоренење стереотипе о улогама мушкараца и жена у друштву, па самим тим и у сектору безбедности.

– Министарства су направила велики помак када је реч о отварању система женама. Као једна од афирмативних мера уведена је квота за пријем жена. Такође, Министарство одбране Србије је прво у региону усвојило увођење родно осетљивог језика у Правилу службе, како би омогућило бољу видљивост жена у систему – нагласио је он, указујући да треба имати у виду да је процес укључивања жена дуготрајан и да резултати не могу бити видљиви одмах.

Потребно је разумети, сматра он, да се увођење родне равноправности не своди само на бројчану заступљеност већ првенствено на остваривање једнаких могућности за улазак и професионални развој мушкараца и жена у систему. Стога је потребно стално процењивати учинке предузетих мера.

– Један од највећих изазова јесте да се питање родне равноправности у систему одбране схвати не само као део женских људских права него као питање ефикасности система одбране. Циљ је да добијемо најбољу особу за дату позицију без обзира на пол и да престанемо да представљамо успешне жене у оружаним снагама као „даме“ или као „нежнији пол“, те да се коначно фокусирамо на то да су оне пре свега врхунске професионалке у захтевном позиву – поручио је др Иван Звержхановски. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Чувар Немирне границе

Вод Војске Србије чува Гаџар, једино село у Либану из кога се нису повукле Израелске одбрамбене снаге (IDF) после жестоких борби вођених у лето 2006.

године

Необичан пример како судбина може да се поигра са неким местом представља Гаџар, село за које се чак не може поуздано установити коме припада. Према Уједињеним нацијама две трећине села су у Либану, а једна трећина у Израелу, прецизније на делу територија Голанске висоравни који

су Израелске одбрамбене снаге (IDF) 1967. године преотеле Сирији.

Израел је једнострано анектирао Голанску висораван, али нема међународну подршку за тај чин. Између Либана и Израела није дефинисана граница, али из практичних разлога, у недостатку бољег решења, Уједињене нације поштују провизорно и често недовољно прецизно нацртану

границу из двадесетих година прошлог века.

Када се 2000. године Израел одлучио на повлачење са југа Либана дефинисана је тзв. „плава линија“, односно линија повлачења IDF. За одбрану од инфилтрације терориста и диверзаната са севера, IDF је поставила „техничку ограду“, снажну одбрамбену линију која се препознаје по високој жичаној огради накићеној сензорима и камерама. Паралелно са оградом пружају се макадамски и асфалтни пут изграђени за потребе патрола и брзог премештања јединица задужених за заштиту границе. У дубини Израела размештене су интервентне јединице које на инциденте и безбедносне претње реагују врло брзо – тенкови меркава појављују се за само петнаестак минута.

ПЛАВИ ШЛЕМОВИ

После оружаног конфликта у лето 2006. године, Савет безбедности УН одобрио је јачање UNIFIL до броја од 15.000 припадника оружаних снага. У складу са проценом да мисија мора бити снажна сила одвраћања, на терену су размештене интервентне јединице наоружане тешком ратном техником, укључујући самоходне хаубице калибра 155 mm и тенкове.

UNIFIL од октобра 2006. године има властиту морнарицу која је задужена за подршку Либанској морнарици и контролу територијалних вода Либана.

Сада UNIFIL има око 11.000 војника и близу хиљаду цивила. Буџет мисије је 524 милиона америчких долара.

Подручје инцидената

Главно подручје инцидената је међупростор између „плаве линије“ и „техничке ограде“ која припада Израелу, али без препознатљивих и видљивих ознака. Љути противник Израела, покрет Хизболах, у тој међузони стално проверава будност IDF. Некада су то отворене провокације, као што је Хезболах платио да се изгради дечије игралиште на једној од безбедносно врућих тачака, иза „плаве линије“ уз саму „техничку ограду“.

Рат нерава брзо би прешао у отворени сукоб да на терену нису размештене снаге UNIFIL, мисије Уједињених нација која „покрива“ зону у којој су до 2000. године биле јединице IDF, од реке Литани на северу до „плаве линије“ на југу. Задаци које сада извршава UNIFIL дефинисани су Резолуцијом Савета безбедности број 1701 која је окончала жестоки оружани конфликт IDF и Хизболаха вођен 34 дана, од 12. јула до 14. августа 2006. године.

UNIFIL је осим надзора прекида сукоба и повратка на стање пре почетка офанзиве IDF задужен за раз-

оружање нелегалних оружаных формација од реке Литани до „плаве линије“. На том задатку, према Резолуцији 1701, UNIFIL подржава Либанске оружане снаге (у сленгу на терену познате по енглеској скраћеници LAF) у разоружавању људи. На папиру, наоружање на југу Либана може да има само UNIFIL и либанске владине снаге. У пракси, главни проблем је велика моћ Хизболаха који је охрабрен резултатима конфликта из лета 2006. године када је по први пут војним средствима заустављена офанзива IDF. Фотографије уништених меркава пропаганда Хизболаха радо показује као доказ да се IDF може савладати, чиме је промењена слика одржавана још од првог блискоисточног конфликта вођеног пре 65 година.

Јачање Хизболаха

Хизболах има невидљиву ефективну контролу на терену и труди се да одржи дискретно и истовремено масовно присуство. Његово престање из једне од шиитских партија, у водећу шиитску организацију током деведесетих година, до масов-

ног покрета после рата 2006. године, пратило је јачање организације војног крила које је постало добро обучена и солидно наоружана сила.

Сада Хизболах има присталице свих вера, укључујући хришћане. За то постоји политичка подлога јер је Хезболах сада део покрета „8. март“ који предводе Хизболахов ратни вођа Хасан Насралах и легендарни хришћански ратни вођа генерал Мишел Аун. Зато се масовност подршке Хизболаху не доводи у питање, иако на југу Либана слика није ни мало хомогена, чак ни унутар редова шиита. Већ на први поглед препознају се села окићена жутиим заставама Хизболаха и црвеним заставама Амала, некада водеће шиитске организације.

Престиж Хизболаха створен у рату 2006. сада се поново потврђује у грађанском рату и Сирији, где борци из Либана имају важну, ако не и водећу улогу у борби против побуњеника, који су већином регрутовани међу сунитима. Међународни фактор је тврдо важан јер потпуно нескривено Хизболах ужива неограничено поверење Ирана, одакле долази до сталног прилива новца и наоружања.

Сунити, који окружују шиитски животни простор на Блиском истоку надмоћном већином, ослонили су се пре свега на богатство земаља залива.

У грађанског рату у Сирији жестоко се боре Либанци обе идеолошковерске провенијенције. Хизболахови борци пали у Сирији, у Либану се отворено славе као пример храбрости. На улицама градова и насеља која подржавају Хезболах виде се билборди и бројне мање слике погинулих ратника са пригодним слоганима. Фотографије су технички врхунски урађене и приказују униформисане борце по светским стандардима, са имицом који необично подсећа на IDF.

Оно што не смете да учините као гост у Либану је да без посебног одобрења снимите ратну иконографију. То је део потпуне забране снимања на југу Либана која је неформална, али се изузетно ефикасно спроводи. Свако зна коме треба да јави када примети такве покушаје и следи конфискација камере. Забрана се односи и на UNIFIL који се држи неформалних „правила игре“, у складу са праксом Уједињених нација да поштује посебности терена.

СА ДОМАЋИНИМА – УЗ КАФУ

Либанци су некада били под влашћу Османског царства и наслеђе из тог доба је традиционална „турска“ кафа, иста онаква каква се пије код нас. Понуда за кафу може да буде први корак у сусрету са сваким Либанцем, које год вере он био.

Понека кафа и поштовање према домаћинима део су балканског менталитета и зато када се појавите на контролном пункту Либанских оружаних снага у пратњи припадника Војске Србије у мисији UNIFIL пролазите једноставно и брзо. Заставник Младен Пуповац из Елемента националне подршке рутински поздравља Либанце уз кратко: Србија. На месту сувозача, потпуковник Зоран Јанићијевић, старији национални представник, само је климнуо главом.

Није за све припаднике УНИФИЛ прелазак контролног пункта тако једноставан јер неки су можда превише крути и затворени, неки можда само броје дане до одласка из мисије. Треба уважити и разлику у мотивима, јер се из неких држава у Либан долази по наређењу, а наши људи су сами изабрали изазов одласка у кризни регион.

У бази УН 7-2

У причи са припадницима Војске Србије, уз кафу или нес, у кантинама централне базе Сектора Исток, бази УН 7-2 и кантини Команде UNIFIL у Накури, нико не крије да је додатни приход врло важан мотив, али свакако не и једини, јер мисија у иностранству је стварно искушење и провера колико ко вреди у својој професији и колико може да учини. Готово идентичне су приче свих војних професионалаца, без обзира одакле долазе, из

најбогатијих чланица Европске уније или Далеког истока, у „плаве шлемове“ се долази да се покаже шта се зна и обезбеди стамбени кредит.

За наше људе Либан је разумљив и близак већ на први поглед – село са звоником православне цркве, мало даље минарет. База УН 7-2 смештена је између два места са православном већином – Маржајуна и Ебен Елсакија. Срби су пријатно изненадили Либанце када су у униформи први пут ушли у цркву и прекрстили се „по православном“.

Ебен Елсаки, место потпуно разрушено током крвавих година либанског грађанског рата, има малу камени цркву у коју недељом ујутру долазе православни верници и мештани и Етиопљанке које због немаштине у својој држави долазе да раде као слушкиње у кућама богатијих Либанаца.

– Трудимо се да покажемо поштовање према оба православна попа, у оба места поред базе – каже нам

ВРУЋА ТЕРИТОРИЈА

На подручју Сектора Исток, где се налазе припадници Војске Србије, живи око 120.000 људи, у средини која је изразито верски мешовита. Доминантни су шиити са неких 46 процената становништва. Хришћанска заједница представља око 21 одсто, а сунити чине око 20 процената и концентрисани су на падинама планине Хермон према Сирији. Друза има око 11 одсто, а 12 одсто је категорија мешовита.

Зону Сектора Исток од 359 квадратних километара обезбеђује бригада предвођена Шпанцима, у чијем саставу су по један шпански, индијски, индонезански и непалски батаљон и малезијска чета.

Пешадијски вод Војске Србије је у саставу Прве чете шпанског батаљона. У сектору је још 11 Срба – шест штабних официра и пет припадника националног елемента за подршку.

Забрана снимања врло је важна за безбедносну заштиту Хизболаха, јер се на тај начин штити идентитет људи укључених у тај покрет. Када затреба покрет без тешкоћа прикупља људе и формира борбене јединице, што се у Сирији и доказало.

IDF будно мотри на све што се дешава, али са тежиштем на свеобухватном електронском извиђању, од-

носно пресретању свих видова електронских комуникација и на извиђању из ваздушног простора. С обзиром да Либан нема потенцијала за ваздушно осматрање и јављање и системе ПВО, IDF свакодневно лети кроз либански ваздушни простор, посебно изнад подручја где су активне присталице Хизболаха.

UNIFIL само прикупља податке радарског осматрања и прави стати-

потпуковник Рашо Дедић, официр на дужности у цивило-војној сарадњи у команди Сектора Исток.

Симболично дужина пута од базе УН 7-2 до куће приказана је на стрелицама у бојама националних застава постављеним на стуб – до Београда има 1.812 километара, Крушевца 1.676, Ниша 1.626... а на дну је стрелица која показује сасвим други правац и на њој пише: Катманду – 4.780 km. Временски, пут до куће је шест месеци.

У време наше посете у бази 7-2 кратко су била два вода Војске Србије, један на одласку, други на доласку. Колона белих возила, четири БОВ-а, два „пуха“ и један ТАМ-150 припремала се за покрет у базу 4-28 Гаџар, док су се завршавале последње припреме за повратак претходног вода у отаџбину.

Звук мотора БОВ-а надвладала је бука транспортног хеликоптера Ми-8АМТ који је прилазио хелиодрому

базе 7-2. Кроз буку повремено продире глас заставника Светозара Пешића: „Водите рачуна... морате да следите...покрет“.

Командир вода Четврте бригаде КоВ капетан Милош Тодоровић седе у „пух“ и колона креће из базе. Према процедури, због ограничења брзине вожње оклопних возила, испред колоне иде један војник чији корак намеће полагамо кретање.

Похвале српским мировњацима

Већ следећег јутра вод Војске Србије у Гаџару делује као да су ту одувек. На БОВ-ове се постављају митраљези и придошлице се навикавају на скучени простор базе у којој ће провести шест месеци. Капетан Тодоровић са колегама посматра израелске положаје и потпуно раван пут коме су Уједињене нације дале назив Сијера Делта. Тим путем могу да се

крећу само припадници УН и неколико високоранжираних официра Либанских оружаних снага по посебној најави и процедури.

Када БОВ излази из базе, после само пар десетака метара, пролази поред три куће с разлогом постављене уз саму базу. Деца која трчкарају околу и мала продавница део су декора за неформални надзор. Свака страна на терену мора да пази шта раде остали актери. Хизболах се не труди да то прикрије и зато у великој брзини поред БОВ-ова и „пухова“ пролази пик-ап са карактеристичним брадастим младићима у теретном простору.

Иза привидно цивилног возила појављује се „хамви“ либанске војске чији возач лежерно, са избаченом руком кроз прозор, пролази поред БОВ-ова.

– Увек се из цивилног возила појављује једно војно лице. То наравно није случајност, али на то се не осврћемо, радимо по процедури –

стику повреда ваздушног простора Либана, али без мандата да то заустави.

Село Гаџар

Стално одмеравање снага посебно је приметно у зони одговорности Сектора Исток, која је била главно поприште борби у лето 2006. године. Сада се у тој зони дешава највише инцидената и у њој су смештене главне „критичне“ безбедносне тачке. Једна од тих тачака је село Гаџар, једино место у јужном Либану које IDF још увек држи под контролом, противно одлуци о повлачењу из 2000. године и примирју из 2006. године.

Француски картографи израдили су још 1920. године нацрте границе између Либана и Сирије, која никада није званично потврђена. Становници села, припадници шиитске секте алавита, 1932. године сами су одлучили да живе у Сирији. Офанзива IDF 1967. године променила је прилике и становници Гаџара остали су одсечени од Сирије. Из прагматичних разлога прихватили су

каже капетан Слободан Врцељ из Елемента националне подршке. Када се служи под заставом УН све што се чини подлеже прецизно одређеним процедурама које су ослонац за обједињавање рада мултинационалне организације.

Одлична обученост припадника Војске Србије у мисији UNIFIL и њихов коректан и отворен однос према Либанцима и „плавим шлемовима“, створили су позитивну слику о њима.

– Српски војници су нам се придружили прошле године и веома сам задовољан њима. Надамо се да ће у следећој ротацији бити још више војника из Србије, да ће доћи читава чета. Ваши војници су отресити и способни за врло осетљиве задатке мировњака што је врло сложен посао. Јер овде морају да буду у контакту и са локалним становништвом, где треба послушати шта говоре, а не само наступати са захтевима – рекао

БОРБЕНА ОКЛОПНА ВОЗИЛА

Припадници Војске Србије превозе се возилима БОВ М86 која су прилагођена задацима у мировној мисији. У Техничком ремонту завода Чачак пет возила М86 прошла су генерални ремонт и пребојена су у бело, а добила су неколико новина – за везу је уграђен радио-уређај нове генерације француске фирме „Талес“ са појачивачем, затим систем за климатизацију и слој посебног материјала унутар возила за заштиту посаде од буке.

После доласка у Либан, у радионици базе 7-2 урађена је још једна модификација – на предњи део возила постављен је секач жице. Сва возила која се крећу у Сектору Исток имају сличан додатак постављен после инцидента у Авганистану у којем је један Шпанац изгубио живот од намерно растегнуте жице на путу кретања патроле.

Завод у Чачку припремио је још осам БОВ М86 који ће бити пребачени у Либан на јесен ове године за потребе чете Војске Србије која ће бити у саставу UNIFIL од краја новембра.

израелско држављанство и тиме обезбедили приступ солидно плаћеним радним местима у израелској привреди или, ако те не желе, добијали су пасош који даје отворена врата за рад у развијеним земљама.

У међувремену село се ширило према северу у дубину јужног Либана, под контролом IDF током бурних осамдесетих година. Становници Гаџара градили су велике куће, има-

ли су виши животни стандард од суседа из места у јужном Либану и нису радо хтели да то промене и поред верских и политичких резерви према Израелу.

Хизболах је пронашао свој рачун у свему томе и са положаја у близини села, 2005. године, послао је неколико ракета у Израел а затим се инфилтрирао у село. IDF је очистио Гаџар од Хизболаха, али није

нам је командант UNIFIL, италијански генерал-мајор Паоло Сера.

Осим вода у бази УН 4-28, штабних официра и елемента националне

подршке у УН 7-2, који су стално у међусобном контакту, на служби у Команди UNIFIL су још наша два штабна официра. Главна база мисије,

оставио сталну посаду у северном делу села, где је тај покрет поново ушао на почетку борби јула 2006. године.

Израелци су новембра 2010. одлучили да се IDF повуче из северног дела Гаџара, али када се обезбеде задовољавајуће безбедносне гаранције. UNIFIL се труди да питање повлачења покрене са мртве тачке, али за сада без резултата.

IDF препознаје Гаџар као једну од кључних тачака за контролу јужног Либана, посебно од како је пре две године почео грађански рат у Сирији. Положај села на ободу Голанске висоравни штити долину реке Хасаби и извориште Вазани. Из тих токова вода долази у реку Јордан која је извор воде од пресудног значаја за одржавање Израела.

Српска застава мира

Сада у Гаџару према подацима IDF-а живи 2.212 људи. „Техничка ограда“ коју обезбеђује IDF постављена је изван села према дубини Израела. Зато UNIFIL има главни терет одговорности за заштиту села

од евентуалне инфилтрације лица лоших намера са севера.

Пар километара северно од Гаџара, на брежуљку са одличном погледом на место и прилазе, смештена је база Уједињених нација 4-28, задужена за обезбеђење контролних тачака око села. У средишту базе, на јарболима су застава домаћина Либана, застава УН и две националне заставе – Шпаније и од недавно Србије.

У првој ротацији вода Војске Србије јединица је на задатке око Гаџара кретала из главне базе Сектора Исток, 7-2, смештене у близини места Маржајун и Ебен Елсаки, са православном и маронитском већином.

Друга ротација вода из Четврте бригаде Војске Србије, одмах по доласку у Либан, 24. маја, премештена је из базе 7-2 у базу 4-28 Гаџар, у којој ће остати свих шест месеци мандата.

Сада базу 4-28 деле Срби и Шпанци, који су пре доласка у Либан прошли заједничку обуку и увезивање у колектив. Оба вода користе лака оклопна возила за патролирање. У бази су обезбеђени солидни

услов за живот. У климатизованим просторима су клуб са Тотал-ТВ да се не би „заборавио“ матерњи језик.

Већ први метри после изласка из базе подсећају да у Либану нема шале са стриктном применом процедура - пут од базе 4-28 до северног обода Гаџара, назван Сијера Делта 1, води кроз минско поље. Осим замршеног статуса села, прилике у зони коју „покрива“ вод Војске Србије још су сложеније због елитног хотела који је саграђен пре пар година на извору реке Вазани, око два километра јужно од Гаџара, дословце на неколико метара од „плаве линије“, која у том подручју иде матицом речице. Током лета у хотел долазе Либанци из иностранства који без тешкоћа прелазе Вазани, иако се на другој страни налазе интервентне јединице IDF.

Брчкање у речици представља забаву високог ризика и потенцијални извор инцидента. Када се доведе у питање поштовање „плаве линије“ са израелске стране појављује се карактеристична ситуација тенка меркава. ■

Текст и фотографије
Александар РАДИЋ

Накура, смештена је поред дугачке камените плаже са које допире изузетно снажан мирис мора. Тај призор може да завара и да помислите да је Накура својеврсно летовалиште за војни туризам, али само на први поглед! Између базе и мора је бодљикава жица и то она са жилетима. Безбедносни разлози налажу да се база помно чува јер не тако давно, 2006. године, израелске меркаве су прошле кроз улицу из саму ограду базе и срушиле све на шта су наишле.

Активности израелске авијације су свакодневни предмет осматрања потпуковника Ненада Милосављевића, pilota који је у Командни у UNIFIL чврсто на земљи, у канцеларији уређеној у контејнеру. Он сабира извештаје радарског осматрања.

– Пратимо повреде ваздушног простора Либана који нема ПВО и зато не реагује на свакодневне летове са израелске стране – каже Милосављевић. Његов посао је и да изве-

сти о стању у ваздушном простору, али UNIFIL толерише присуство израелских авиона у ваздушном простору изнад своје зоне одговорности.

То је једна од бројних недоговорених нагодби које чувају варљиви мир у Либану. Израел из ваздуха има увид у прилике у Либану и превентивно делује према екстремним снагама које би можда гађале ракетама израелска насеља, као у скорој прошлости.

Замршена игра

Поред посете српским мировњацима у Либану, тим београдске продукције ЕАИ у сарадњи са Министарством одбране Србије требало је да снимим разговоре са локалним лидерима главних верских и политичких заједница – сунита, шиита, из Амала и Хизболаха. Током снимања у подручју Маржајун чула се детонација. Није било јасно шта се десило,

али створила се атмосфера ишчекивања евентуалне војне противакције Израела. Чуо се звук борбених авиона и врло бројне безбедносне организације у цивилу брзо су реаговале.

У таквој атмосфери, на улици, сунитски муфтија шеик Џамал Насер стајао је пред камером, а припадници једне од безбедносних служби у неверици су гледали да неко и тада снима. Одмах су тражили дозволе на преглед.

Дискретно, потпуковник Дедић је показао руком зграде које су се низале од џамије.

– У свакој је по једна од служби безбедности, све до краја улице – рекао нам је Дедић.

Интересе сваке организације штити властита безбедносна служба. У тој замршеној блискоисточној игри користити камеру знатно је већи проблем него носити пушку. ■

Петхиљадити скок заставника Мирољуба Јанићијевића

Падобрански рекордер

Подофицир из 63. падобранског батаљона Војске Србије скакао је у просеку сваког радног дана, а у слободном паду провео је четрдесет часова. Први четвороцифрени број скокова већ оличава успешног падобранца, а свака следећа хиљадарка је потврда веома успешне каријере, кажу његове колеге.

Заставник Мирољуб Јанићијевић из 63. падобранског батаљона Специјалне бригаде Копнене војске извео је недавно петхиљадити падобрански скок. После сигурног приземљења истакао је да је за њега то веома емотиван тренутак.

– У нашој земљи пет хиљада падобранских скокова представља заиста велико достигнуће. Срећан сам и због тога што сам најмлађи падобранец у Србији, који је успео да с 43 го-

дине скочи толико пута, а истовремено први припадник Војске који је у служби извео толико скокова. Заставник Кораћ пензионисан је с 4.200 скокова, а мени се посрећило да превазиђем тај значајан резултат – рекао је заставник Јанићијевић.

Колеге су се потрудиле да догађају дају на значају тиме што су истог дана реализовали атрактивни групни скок с висине од три хиљаде метара. Четири падобранца искочила су из хеликоптера заједно, „у бази“, док су се

остали, двојица по двојица, прикључивали слободним падом и формирали дванесторку.

Заставник Мирољуб Јанићијевић рођен је у Крушевцу 1970. године, где је завршио основну и средњу школу и почео да се бави падобранством у Аеро-клубу „Михајло Живић“. У младости је тренирао карате, да би га у тинејџерским годинама, како каже, падобранство освојило. У Аеро-клубу скочио је седамдесет пута, а онда је, током служења војног рока, конкурисао за професионалног војника, прошао све селекције и почео да ради у 63. падобранској бригади 1990. године. Има звање инструктора падобранства прве класе и носилац је златног падобранског знака од 2004. године.

Осврћући се на своју, сада већ веома богату, падобранску каријеру, заставник Јанићијевић каже да је то

Заставник Мирољуб Јанићијевић

безбедан спорт, који му је донео многе сјајне тренутке.

– За ових пет хиљада скокова само сам пет пута отварао резервни падобран, имао пар повреда, али не памтим лоше моменте у падобранству. Важно је имати праве учитеље, а ја сам имао срећу да су ми наставници били квалитетни падобранци, Љубиша Наумовић у цивилству и капетан прве класе Мирко Ђорђевић у Војсци. Сада сам и ја учитељ батаљону падобранаца, пошто сам током инструкторског рада обучио више од 400 људи. Суштина падобранства у специјалним јединицама јесте да се код војника развија челична воља како би одговорили ризицима, стресовима и захтевима који се постављају пред њих – истиче заставник наше војске.

Статистика доста говори о падобранцу, а она каже да је Јанићијевић у просеку скакао сваког радног дана и да је у слободном паду провео четрдесет часова. Први четвороцифрени број скокова већ оличава успешног падобранца, а свака следећа хиљадарка потврда је успешне каријере.

– Двехиљадити скок извео сам током више падобранске обуке, трихиљадити на такмичењу у Новом Саду, а један редовни, ноћни скок био је четирихиљадити.

А који је скок остао у сећању?

– Никад нећу заборавити скок из 1995. године. Скакали смо за висин-

ОСМИ НА СВЕТУ

Заставник Мирољуб Јанићијевић остварио је вредне резултате и у спортском падобранству. Више пута био је државни првак у различитим падобранским дисциплинама, док му је у међународној конкуренцији највећи успех освајање осмог места на светском првенству 1997. године у дисциплини скок на циљ.

– Моја такмичарска каријера још није завршена. Време за постизање најбољих резултата у скоку на циљ је од тридесет пете до педесете године, јер та дисциплина захтева смиреност и искуство. Наше спортско падобранство је у светским размерама негде у средини, а за светски врх потребна су озбиљнија улагања – каже заставник Јанићијевић.

ски рекорд с 9.200 метара, без кисеоника, а температура је на тој висини била минус 55 степени. Наочари су се од испарења тренутно смрзле, слободни пад је трајао два и по минута, а све је било још интересантније јер у то време није било информација о таквој врсти скокова – присећа се заставник Јанићијевић.

Наш рекордер поручује младима да је падобранство леп спорт, али да није за оне који су неспремни за велика одрицања и напоре.

– У цивилству постоје падобрански центри у Параћину, Београду, Зрењанину, Суботици и Кикинди, где се заинтересовани обучавају, али најједноставнији начин да се неко бави овим спортом јесте да буде припадник Специјалне бригаде Војске Србије, јер ће тада радити и оно што воли и обезбедити себи егзистенцију.

После најновијег скока Јанићијевићеви саборци морали су да се добро потруде, јер по неписаном падобранском правилу падобранца колеге бацају у ваздух онолико пута колико је хиљада скокова остварио. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

ПАДОБРАНАЦ ЗА ПРИМЕР

Командант 63. падобранског батаљона потпуковник Ненад Зонић наглашава да се у јединици сви поносе због Јанићијевићевог резултата.

– Право је задовољство да у војном колективу имате старешине попут Мирољуба Јанићијевића. Он годинама несебично преноси искуство, знања и вештине на остале припаднике јединице, унапређује ниво падобранске обуке, а самим тим и оперативне способности. Поред тога, он је као члан екипе „Небеске видре“ освојио бројна признања и награде и тиме подигао углед нашег састава и Војске – истиче потпуковник Зонић.

► Тише
Биљана МИЉИЋ ◀

Америчко министарство одбране прави сопствену безбедну 4G мрежу

Штит од сајбер-арсенала

Нема сумње да је сајбер-простор ескалирао од питања умереног интереса до једне од најозбиљнијих претњи за националну безбедност. Живимо у свету у коме су оружје битови и бајтови, где цела земља може да буде поремећена једним кликом миша.

Министарство одбране Сједињених Америчких Држава, према речима начелника Здруженог генералштаба америчких оружаних снага генерала Мартина Демпсија, интензивно ради на изградњи сопствене безбедне 4G мреже у намери да побољша сарадњу и комуникацију међу секторима у оквиру војске.

Како је истакао у недавном обраћању америчком Брукинџ институту, мрежа је део настојања под називом „Заједничко информационо окружење“, које ће консолидовати 15.000 мрежа у оквиру Министарства одбране. Осим боље сарадње, нова мрежа ће бити „знатно безбеднија, што обезбеђује интегритет наших борбених система у суочавању с поремећајима“, оценио је генерал Демпси.

Према његовим речима, нема сумње да је сајбер-простор ескалирао од питања умереног интереса, до једне од најозбиљнијих претњи за националну безбедност.

– Живимо у свету у коме су оружје битови и бајтови, где цела земља може да буде поремећена једним кликом миша – истакао је генерал Демпси, изражавајући очекивање да ће мрежа најновије генерације, која ће омогућити приступ различитим мобилним уређајима, бити оперативна до средине наредне године.

Реч је, на име, о четвртој генерацији (4G) мобилних уређаја по стандардима мобилне комуникационе технологије, која омогућава од 20 до 50 пута бржи проток од актуелне 3G мреже.

– На овакав телефон би и Бетмен и Џејмс Бонд били љубоморни – рекао је он, додајући да ће увођење алата који нуде најновије генерације смарт телефона помоћи америчкој војсци у пионерском подухвату мобилног командовања и контроле.

Генерал је, такође, најавио и да је у припреми и веб-продавница апликација која ће корисницима мреже и припадницима Министарства одбране омогућити да деле садржаје на више мобилних уређаја.

– Коришћењем такве технологије уносимо пуну снагу технолошке револуције у окружење поверљивих информација – истакао је генерал Демпси.

Уз то, како је рекао, војска је преузела још једну мисију – заштиту грађана од сајбер-напада. Имајући то у виду, у Министарству одбране расте способност заштите.

– Повећавамо бројно стање особља у редовима Сајбер-команде, а у наредне четири године придружиће им се 4.000 сајбер-оператера. Такође, уложено је 23 милијарде долара у развој те области – нагласио је генерал Демпси, додајући да се улаже много напора како би се зауставили напади који би имали значајне последице на животе људи и кључне економске функције.

Говорећи о персоналним појачањима, генерал Демпси је објаснио да ће у Сајбер-команди америчке војске нон-стоп радити три врсте тимова.

– Мисија националних тимова биће контранапад на сајбер-противнике наше земље. Друга, већа група тимова подржа ће команданте у извршавању војних мисија, а највећи скуп тимова ће радити и бранити мреже које подржавају војне операције широм света – навео је генерал Демпси, указујући да три екипе чине сајбер-снаге које ће бранити мреже те земље, војне капацитете, а на тај начин и нацију.

Тражећи најбољи начин заштите од невидљивих нападача, како је истакао, показало се да су размена информација, побољшање стандарда и подешавање норми одговорног понашања у сајбер-простору најзначајније превентивне мере на том путу.

Констатујући да је америчка војска остварила значајан напредак у прихватању сајбер-домена, генерал је још једном поновио забринутост Министарства одбране што „заостају“ напори ради заштите приватног сектора критичних инфраструктурних објеката.

– Мало компанија је на одговарајући начин уложило средства у заштиту сајбер-простора и због тога бринем да ће противници покушати да искористе те пукотине – рекао је генерал Демпси, додајући да је унапређење комуникација војне инфраструктуре значајан циљ Министарства одбране. ■

Изложба Ликовне групе Војне академије

Снимио И. ИВАНОВ

У Малој галерији Дома Војске Србије 28. јуна отворена је видовданска изложба „Слобода контролисаних боја“ Ликовне групе Војне академије. Поставка, која обухвата радове 43 аутора, није тематска, већ је уметницима дата

слобода стварања. Почасни гости на отварању били су кадети Академије, а један од њих, Момчило Раичевић, кадет 134 класе, шеф ликовне секције и аутор слике „Дим“, имао је част да отвори изложбу. Свечаност су музиком употпуниле професорка Музичке академије Татјана Олујић, на виолини и Даринка Пауновић, за клавиром. ■

Д. Б.

Књига о топличким ратницима

Снимио Д. БАНДА

Књига „Топлички витезови“ мр Радоја Костића промовисана је 2. јула у Дому Војске Србије. О књизи су говорили научни сарадник Института за стратегијска истраживања

Министарства одбране др Дмитар Тасић, начелник Одељења за војну историју Института за стратегијска

истраживања др Милан Терзић, музејски сарадник, историчар и рецензент Петко Марјановић и аутор. Дело представља комбинацију војне и локалне историје, а објављено је у години када се обележава век од почетка Другог балканског рата. Према речима аутора, „Топлички витезови“ посвећени су заборављеним људима и њиховој родбини, а симболично су после толико година „враћени“ у Ратнички дом.

„Топлички витезови“ отргнули су од заборава делић српске историје, од 1912. до 1918. године, и подсетили на најхрабрије Топличане, носиоце Карађорђевог звезде с мачевима – највећег и најцењенијег српског ратног одликовања за заслуге у рату и исказану храброст на бојном пољу. Податке о непоновљивој генерацији ратника, од којих је трећина изгинула бранећи слободу Србије или помрла од последица рањавања, аутор је прикупио током вишегодишњих истраживања у архивима и музејима. ■

С. А.

Културни водич
15–30. јула 2013.

ДОМ
ВОЈСКЕ
СРБИЈЕ

Књижевни програм, тел. 3201-728

23. јул у 14.00 – Атријум – Промоција књиге мр Милисав Секулића „Са Гучева у легенду – животопис Момчила Гаврића, најмлађег ратника Србије“.

О књизи говоре: Слободан Кљакић, новинар и рецензент; Душко Миловановић, новинар; Љубомир Марковић, председник Савеза потомака ратника Србије 1912–1920. и аутор.

Музичко-сценски програм, тел. 3201-728

25. јул у 20.00 – Свечана сала – Концерт Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“. На репертоару: Т. Албинони, А. Вивалди, Ц. Ф. Телеман, Ј. Сибелијус, В. А. Моцарт. Солисти: Јулија Кривошић, Игор Лазић, Теодора Пејашиновић, Михаило Саморан, Немања Михајловић. Диригент: Павле Медаковић. ■

Век од Брегалничке битке

Поводом стогодишњице битке на Брегалници, у Дому Војске Србије, под диригентском палицом Павла Медаковића, наступили су Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и Вокални ансамбл „Ноктурно“. Церемонија је отпочела државном химном „Боже правде“, а онда су се низале и остале композиције које оживљавају један од најтежих периода српске историје – „Марш краља Петра“, „Марш краља Милана“, „Тобијско коло“, „Официрско коло“, „Ој, Србијо“, „Српкиња“, „Востани Србије“... Глумац Народног позоришта Небојша Кундачина рецитовао је стихове из „Војничког писма“ Војислава Илића Млађег. Организатор обележавања јубилеја био је Одбор за неговање традиција ослободилачких ратова Владе Србије. ■

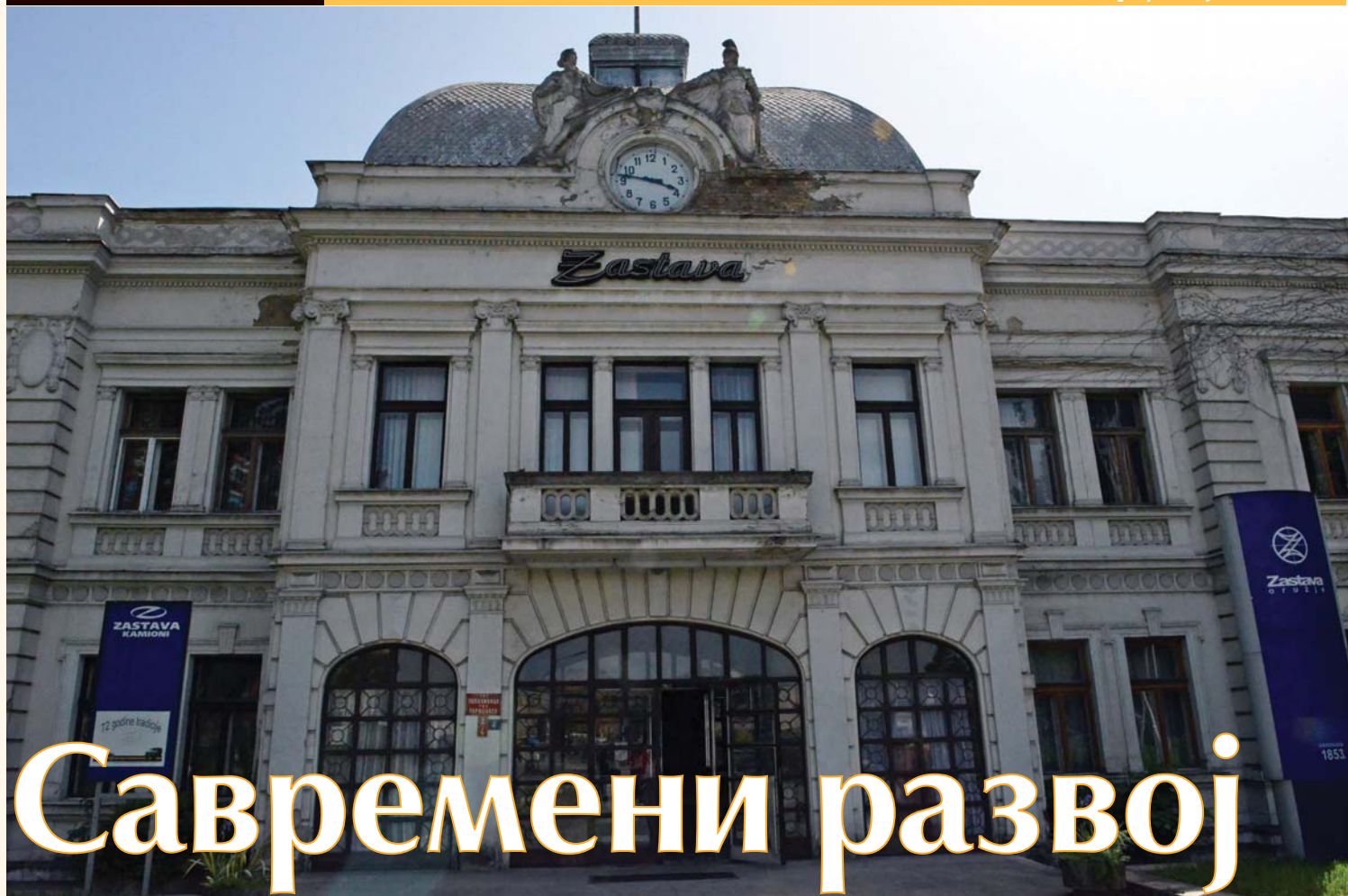
Д. Б.

Снимио И. ИВАНОВ

Пише: Јасна МИЛАНОВИЋ

Од „Тополивнице“ до Застава оружја (3)

Савремени развој

У 2013. години фабрика „Застава оружје“ наставила је узлазну линију, квалитетније димензионирана, уз нову законску регулативу, подмлађен кадар, нове развојне подухвате и значајне уговорене послове. Подршка коју добија од државе фабрику чини јачом, али и одговорнијом да у потпуности спроводи обавезе и планиране активности. Оптимистична слика сутрашњице заснована је на стручном кадру, вишевековном искуству, а пре свега на неоспорном квалитету производа.

После Другог светског рата фабрика „Застава оружје“ започела је производњу пушке М48, да би данас производила најсавременија аутоматска стрељачка оружја у водећим светским калибрима. У развоју тржишта и пласирању ловачког и спортског оружја, захваљујући квалитету и традицији, „Застава оружје“ је увек имала одличну позицију у светским оквирима. Деведесетих година фабрика је, из познатих разлога, изгубила позиције стечене на америчком тржишту. Санкције Уједињених нација уведене према Југославији значајно су отежале и готово онемогућиле извоз оружја.

Повратак на европско тржиште

У фебруару 1997. године потписан је уговор с немачком фирмом „Кетнер“, чиме се „Застава оружје“, после више година, вратила на европско тржиште ловачког и спортског оружја. „Кетнер“ наредних пет година генерално заступа „Застава оружје“ у пет европских земаља – Немачкој, Белгији, Аустрији, Француској и Шпанији. „Застава оружје“ у марту 1997. године наступа поново (после 1992) на међународном сајму IWA у Нирнбергу.

Одлуком државе, почетком новог миленијума, 2000. године, фабрика је изашла из „Групе Застава“ д.д. и променила име у „Застава наменски производи“ д.п. Тиме је запо-

чела борбу за потпуно самостално тржишно пословање. Валан задатак у 2001. години био је развој система за тешки пешадијски митраљез у калибру 12,7 mm на треножном постољу, који је назван „којот“, а касније је добио ознаку М02. Аутоматска пушка М21, у калибру 5,56 mm, представљена је 26. септембра исте године.

Једна од значајнијих година у развоју фабрике је и 2003, када је обележила велики јубилеј – 150 година рада и постојања. Приликом прославе, 27. октобра, „Застава оружје“ је посетио и чувени руски конструктор Михаил Тимофеевич Калашњиков. Те године произведен је пиштољ ЦЗ 999А, намењен војсци и полицији.

Одлукама Министарства одбране државне заједнице Србија и Црна Гора и Владе Републике Србије „Застава оружје“ је 2003. године постала део Одбрамбене индустрије Србије. Следећу годину обележио је повратак на америчко тржиште, после прекида од 12 година. Тада је у америчком Сенату Србији враћен статус „нормалних трговинских односа“. Увозник је постала америчка трговачка фирма „КБИ“.

„Застава оружје“ је карабинима ЛК М70 буквално освојила свет. Продаван је у САД, Великој Британији, Немачкој, Француској, Аустрији, Белгији, Аустралији, СССР-у, Данској, Шведској, на Новом Зеланду... Конструктори фабрике, којом је руководио Родољуб Матковић, 1985. године освојили су и ловачки карабин у варијанти „мини маузер“, модел ЛК М85. Извозна експанзија „Заставиних“ карабина на светско тржиште заустављена је увођењем санкција почетком деведесетих година.

После укидања санкција и потписивања Меморандума о разумевању с америчком фирмом „Ремингтон“, 18. октобра 2005, карабини и малокалибарске пушке „Заставе оружја“ вратиле су се „на велика врата“ на америчко тржиште. У 2012. и 2013. години, захваљујући уговорима с америчком компанијом „Century arms“, уз посредство компаније „Југоимпорт – СДПР“, бренд „Застава оружја“ много је боље позициониран на америчком тржишту.

Карабини високе класе

Данас „Застава оружје“ у цивилном програму има ловачке карабине ЛК М70 и ЛК М85 у двадесет три различита калибра и у више варијанти, ловачке карабине за леворуке стрелце, ловачке карабине ЛК М70 ПС с кундаком од полимера, а освојена је и производња за израду карабина од нерђајућег челика с кундаком од полимера модел ЛК М70 ПСС и најновији карабин више класе ЛК М808. На америчком тржишту посебно су атрактивне фамилије полуаутоматских карабина М2010 и ПАП.

Влада Србије је 10. марта донела одлуку о подршци реструктурирању предузећа. Почетком јула фабрику је добровољно напустило 914 запослених, који су се определили за отпремнине. Пререгистрација и трансформација предузећа извршена је 5. априла. Фабрика је постала акционарско друштво затвореног типа с већинским власништвом државе и променила назив у „Застава оружје“ АД. Од 30. августа уврштена је у списак проверених снабдевача Уједињених нација наоружањем и војном опремом.

У октобру 2005. године потписан је меморандум о разумевању с једном од најстаријих и највећих светских компанија за производњу оружја и муниције, америчком компанијом „Ремингтон“ и први комерцијални уговор за пласман спортског оружја у САД, Канаду и Мексико преко „Ремингтонове“ продајне мреже, за период од наредних пет година.

У 2006. години купљена је лиценца за тродимензионално пројектовање од фирме IMB – програмски пакет САТИА. Те године фабрика је добила плакету „Златни аплауз“, као најуспешнија фирма у Србији по основу пријема младих радника (174). Набављене су нове нумеричке машине, 21 обрадни центар. У септембру и новембру 2007. године потписани су уговори за опремање мировних мисија Уједињених нација у вредности од око 20 милиона америчких долара. У фебруару 2008. године, на седници Војног савета Војске Србије, донета је одлука о усвајању нулте серије аутоматских пушака М21 и покренута серијска производња.

Узлазна линија

У прошлој, 2012. години реализовани су бројни развојни задаци. Пласман је у односу на 2011. годину повећан за 80 одсто. По захтевима америчког тржишта развијена је фамилија пиштоља Е39 и Е340, проширена моделом Е39 Carry. Полуаутоматски карабин ПАП у калибру 7,62×39 mm развијен је по стандардима и захтевима америчког тржишта, с

НОВИ ТИП КАРАБИНА

Комерцијални успех карабина ЛК М67 доводи до одлуке конструктора фабрике да напусте даљу модификацију постојећег модела, односно да развију потпуно нови тип карабина. После опсежних анализа, 1970. године на тржишту пласирано је ново ловачко оружје – ловачки карабин ЛК М70 (Mark X на америчком тржишту).

Конструктори су увели оригинални „маузеров“ затварач М98 (могућност прихватања и највећих калибра), а сандук механизма свели су на један тип, али у три величине – са отвором од 74 mm, с отвором од 84 mm (стандардна дужина), за муницију нормалне, средње дужине, те с отвором од 94 mm (продужена варијанта), за „магнум“ муницију.

једноредним полимерским оквиром и кундаком, доњом и горњом облогом од истог материјала.

Ловачки карабин ЛК М808 ушао је у серијску производњу. Базиран је на квалитету, поузданој технологији и традицији у производњи „маузер система“. На основу захтева купаца, на том карабину примењена су оригинална решења, попут „пикатини“ шине, израђене изједна с сандуком, ДАТ механизма, одвојивог оквира, посебне ергономије кундака.

По угледу на ЛК М808, у 2009. години развијена је снајперска пушка СП М07 Match. „Застава оружје“ имала је дефинисане захтеве од иностраног купца и успешно су испоручене значајне количине тог артикла.

„Застава оружје“ прати трендове развоја војног програма и у понуди тржишту акценат је на новим артиклима. Непрекидно се раде модификације фамилија аутоматског оружја – „military style“. На америчком тржишту пласирана је фамилија полуаутоматских карабина М2010 и ПАП.

Традиционално, „Застава оружје“ наступа на већини домаћих сајамских манифестација ловачког и спортског оружја, као и на најважнијим светским сајмовима ловачког, спортског и војног програма.

Фабрика поседује QMC сертификате (Quality Management System), СРПС ИСО 9001:2008 и СОРС 9000/05. Недавно је извршена ресертификација тих стандарда за период до 2016. године.

Од М57 до пиштоља ЦЗ 99

Интензиван развој пиштоља у фабрици „Застава оружје“ датира из периода после Другог светског рата. По узору на совјетски пиштољ Токарев ТТ-33, развијен је модел М57

у калибру 7,62 mm. Пиштољ М57 одмах је прихваћен као службено оружје војске и полиције. Показало се да је овај пиштољ првенствено замишљен као војничко оружје, има велику масу (са пуним оквиром, 970 g). Од „Заставе“ је затражено да развије лакшу варијанту, погодну за командни састав и службена лица која свакодневно носе оружје. Као одговор на захтев корисника, фабрички тим са Божидаром Благојевићем Жидом развио је пиштољ М67.

Међу најуспешније производе „Застава оружја“ свакако се убраја СА/ДА борбени пиштољ велике ватрене моћи, ЦЗ 99. Давне 1989. године у Београду Божидар Благојевић упознао се са једним од највећих међународних трговаца оружјем, Саркисом, који му је понудио да направи „најбољи пиштољ на свету“. Био је то велики изазов. За само шест месеци Благојевић је са сарадницима успео да конструише пиштољ по узору на швајцарски СИГ 226. Нови модел добио је ознаку ЦЗ 99. Благојевић је на пиштољу ЦЗ 99 увео нове механизме и знатна побољшања. Уведен је индикатор напуњености лежишта метком, обостране команде и једноструке полуге за отпуштање навлаке и ударача у незапети положај. На премијерном представљању у Лас Вегасу, 19. јануара 1990. пиштољ је био „прави бум“. Наручилац посла, Саркис, одлучио је да у производњу, на нивоу 50.000 комада годишње, уложи два милиона долара.

Серијска производња пиштоља ЦЗ 99 почела је 1991. године. У тој години произведено је 20.000 јединица. Санкције Уједињених нација нашој земљи умањиле су почетни успех, па се пиштољ наредних година производио за потребе локалног тржишта, уз ограничен обим извоза. Од 1990. до 2005. године направљено је око 200.000 пиштоља ЦЗ 99. ■

(Крај)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ
15–31. јул 2013

✝ **Православни**

- 21. јул – Свети великомученик Прокопије
- 26. јул – Сабор Светог архангела Гаврила
- 28. јул – Свети мученици Карик и Јулита
- 30. јул – Света великомученица Марина – Огњена Марија

✧ **Јеврејски**

16. јул – Тиша Беав

СВЕТИ АРХАНГЕЛ ГАВРИЛО

Мисли се да је празновање овога дана установљено још у Светој Гори у 9. веку, поводом јављања овога арханђела у једној ћелији, где је прстом у камену написао песму Богородици. Песма се звала „Достојно“, па се та ћелија и данас тако зове. У вези с тим, помињу се и остала јављања арханђела Гаврила, као јављање Мојсију, када је том изабранику Божјем саопштено како је створен свет, а Мојсије то записао у књизи Постојања.

Свети арханђел Гаврило јавио се и пророку Данилу и прорекао тајне о будућим царствима и доласку Спаситеља, а потом Светој Ани да ће родити преблагословену и пречисту Деву Марију. Много пута јављао се Светој Деви док је боравила у храму јерусалимском. Првосвештенику Захарију јавио је рођење сина Светог Јована Крститеља, а Светој Деви је у Назарету саопштио благовести о зачећу и рођењу Господа Исуса Христа. Јавио се праведном Јосифу, пастирима код Витлејема, женама мирносицама и, најзад, самом Господу, у врту Гетсиманском, када га је, као човека, крепио пред његово страдање. ■

Почетак Првог светског рата

Сукоб Аустроугарске и Србије

45

Објави рата претходила је ултимативна нота аустроугарске владе, коју је 23. јула у 18 часова предао аустроугарски посланик фон Гизл заступнику српског председника владе др Лазару Пачуу, министру финансија. У документу је изричито стајало да се одговор тражи у року од 48 сати, до 25. јула у 18 часова.

Објавом рата Аустроугарске Краљевини Србији 28. јула 1914. почео је Први светски рат. Као непосредан повод искоришћено је убиство аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда у Сарајеву, за које је неосновано окривљена Србија. Објави рата претходила је ултимативна нота аустроугарске владе, коју је 23. јула у 18 часова заступнику српског председника владе др Лазару Пачуу, министру финансија, предао аустроугарски посланик фон Гизл. У документу је изричито стајало да се одговор тражи у року од 48 сати, до 25. јула у 18 часова.

Упркос понижењу које таква одлука носи, српска влада је прихватила девет од десет тачака, али је одбила шесту тачку, која је подразумевала да припадници аустроугарске полиције могу да трагају на територији Србије за подстрекачима Сарајевског атентата. За то је понудила арбитражу међународног суда у Хагу. Уочи рата Краљевина Србија је имала око четири милиона становника.

Организација српске војске била је заснована на Закону о устројству војске из 1901. године, који је незнатно измењен 1904. и 1905. године. Српска војска је ушла у рат углавном с формацијом дивизија из балканских ратова, која се састојала из шест пешадијских дивизија I позива, пет пешадијских II позива и једном коњичком дивизијом. Октобра 1913. године донета је нова формација војске, која у на почетку рата била у почетној фази реализације. Не ра-

чунајући новоослобођене крајеве, територија Србије била је у војно-административном погледу подељена на пет дивизијских области: Моравску, Дринску Дунавску, Шумадијску и Тимочку. Свака се делила на три пуковске окружне команде, а оне на четири батаљонска среза.

Мобилизација је изведена је од 26. јуна до 20. јула, а концентрација од 31. јула до 10. августа. Основно груписање српских снага у Шумадији предвиђено је за стратегијски дочек противникових армија са севера, али су те снаге могле бити употребљене и према западу, зависно од тога да ли ће аустроугарска војска форсирати Саву, Дунав или Дрину. Финансијско стање било је тешко, а највише се осећао недостатак одеће, логорске опреме и артиљеријске муниције. Упркос свим тешкоћама српска војска је, ратним искуством и самопоуздањем добијеним у победама у балканским ратовима, успела да оствари велике победе на почетку Првог светског рата у Церској и Колубарској бици. ■

Др Миљан МИЛКИЋ

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за попуњу радних места у Управи за обавезе одбране Сектора за људске ресурсе, пријемом лица из грађанства у својству војних службеника и војних намештеника,

у радни однос на неодређено време:

У УПРАВУ ЗА ОБАВЕЗЕ ОДБРАНЕ

1. референт за привредна друштва из области одбрамбене индустрије и произвођача НВО, ВСС (место рада Београд) – 1 извршилац;
2. референт за органе локалне самоуправе, ВСС (место рада Београд) – 1 извршилац;
3. референт за нормативно-правне послове, ВСС (место рада Београд) – 1 извршилац;
4. референт, ВСС (место рада Гроцка) – 1 извршилац.

У РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ ВАЉЕВО

5. референт за персоналне послове, ВСС (место рада Ваљево) – 1 извршилац;
6. референт за материјалну обавезу, ССС (место рада Ваљево) – 1 извршилац;
7. референт, ВСС (место рада Крупањ) – 1 извршилац;
8. референт, ВСС (место рада Ваљево) – 1 извршилац;
9. референт, ВСС (место рада Горњи Милановац) – 1 извршилац;
10. референт, ССС (место рада Љубовија) – 1 извршилац;
11. референт, ССС (место рада Прибој) – 1 извршилац;
12. возач, ССС (место рада Ваљево) – 1 извршилац;
13. радник за одржавање чистоће, ПКВ (место рада Ваљево) – 1 извршилац.

У РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ НОВИ САД

14. референт, ВСС (место рада Врбас) – 1 извршилац;
15. референт, ВСС (место рада Озаци) – 1 извршилац;
16. референт, ВСС (место рада Србобран) – 1 извршилац;
17. референт, ВСС (место рада Шид) – 1 извршилац;
18. референт, ВСС (место рада Бела Црква) – 1 извршилац;
19. референт, ВСС (место рада Апатин) – 1 извршилац;
20. референт, ВСС (место рада Кула) – 1 извршилац;
21. референт, ВСС (место рада Сента) – 1 извршилац;
22. референт, ВСС (место рада Кањижа) – 1 извршилац;
23. референт, ВСС (место рада Нови Кнежевац) – 1 извршилац;
24. возач, ССС (место рада Нови Сад) – 1 извршилац;
25. радник за одржавање чистоће, ПКВ (место рада Нови Сад) – 1 извршилац.

У РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ КРАГУЈЕВАЦ

26. референт, ВСС (место рада Кнић) – 1 извршилац;
27. референт, ВСС (место рада Топола) – 1 извршилац;
28. референт, ВСС (место рада Деспотовац) – 1 извршилац;

29. референт, ВСС (место рада Свилајнац) – 1 извршилац;
30. референт, ВШС (место рада Ћуприја) – 1 извршилац;
31. возач, ССС (место рада Крагујевац) – 1 извршилац;
32. радник за одржавање чистоће, ПКВ (место рада Крагујевац) – 1 извршилац.

У РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ НИШ

33. референт, ВСС (место рада Трговиште) – 1 извршилац;
34. референт, ВСС (место рада Сурдулица) – 2 извршиоца;
35. референт, ВСС (место рада Трстеник) – 1 извршилац;
36. референт, ВСС (место рада Бела Паланка) – 1 извршилац;
37. референт, ВШС (место рада Владичин Хан) – 1 извршилац;
38. референт, ВШС (место рада Кладово) – 1 извршилац;
39. референт, ВШС (место рада Бабушница) – 1 извршилац;
40. референт, ССС (место рада Сврљиг) – 1 извршилац;
41. референт, ССС (место рада Доњевац) – 1 извршилац;
42. референт, ССС (место рада Гаџин Хан) – 1 извршилац;
43. референт, ССС (место рада Босилеград) – 1 извршилац;
44. референт, ССС (место рада Житорађа) – 1 извршилац.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати држављани Републике Србије;
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за која се гоне по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци;
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа;
- да су здравствено способни.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

За радна места под редним бројевима 1, 2, 4, 7, 8, 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 35 и 36, кандидат мора да испуњава следеће услове:

- завршен факултет у трајању од 4 године (правни, економски, безбедности, одбране и политичких наука), односно академске студије (240 ЕСПБ);
- радно искуство од најмање годину дана на пословима радног места у вези са планирањем и припремама за одбрану;
- ECDL сертификат познавања рада на рачунару.

За радна места под редним бројевима 3 и 5, кандидат мора да испуњава следеће услове:

- завршен правни факултет (дипломирани правник) у трајању од четири године;
- радно искуство од најмање годину дана на пословима радног места у вези са планирањем и припремама за одбрану;
- ECDL сертификат познавања рада на рачунару.

За радна места под редним бројевима 30, 37, 38 и 39, кандидат мора да испуњава следеће услове:

- завршена виша школа, односно студије првог степена (180 ЕСПБ), друштвени смер;
- радно искуство од најмање годину дана на пословима радног места у вези са планирањем и припремама за одбрану;
- ECDL сертификат познавања рада на рачунару.

За радна места под редним бројевима 6, 10, 11, 40, 41, 42, 43 и 44, кандидат мора да испуњава следеће услове:

- завршена средња школа, друштвени смер, у трајању од 4 године;
- радно искуство од најмање годину дана на пословима радног места у вези са планирањем и припремама за одбрану;
- ECDL сертификат познавања рада на рачунару.

За радна места под редним бројевима 12, 24 и 31, кандидат мора да испуњава следеће услове:

- завршена средња школа, друштвени смер, у трајању од 4 године;
- радно искуство од најмање годину дана на пословима радног места за које конкурише;
- возачка дозвола Б, Ц и Е категорије.

Сагласно одредбама члана 125. Закона о Војсци Србије, при избору кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса предност под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештен из једног у друго место службовања.

Пре пријема у радни однос за кандидате који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера.

Сва примљена лица која се први пут примају у службу подлежу пробном раду у трајању од 6 (шест) месеци. Лицу које не задовољи на пробном раду отказује се радни однос без права на новчану накнаду (због отказа).

УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС КАНДИДАТИ ОБАВЕЗНО ПРИЛАЖУ:

- CV (кратку биографију);
- фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини);
- фотокопију радне књижице (оверену у суду или општини);
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци, оверено у суду или општини);
- извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац, не старије од шест месеци, оверен у суду или општини);
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није осуђиван на казну затвора од најмање 6 (шест) месеци (не старије од шест месеци);
- копију возачке дозволе (оверену у суду или општини), за лица која конкуришу на радно место возача;
- уверење државног органа у којем је кандидат био у служби да му радни однос у државном органу није престајао због теже повреде дужности из радног односа;
- копију ECDL сертификата (оверену у суду или општини).

Кандидати који конкуришу на више радних места подносе пријаву са прилозима за свако радно место за које конкуришу.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК:

Изборни поступак ће се спровести међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса за пријем на радно место на које су конкуришали.

Конкурсне комисије за Управу за обавезе одбране, Регионални центар Министарства одбране Ваљево, Регионални центар Министарства одбране Нови Сад, Регионални центар Министарства одбране Крагујевац и Регионални центар Министарства одбране Ниш, обавиће разговоре са свим кандидатима међу којима се спроводи изборни поступак и извршиће њихово рангирање према утврђеним критеријумима.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и са садржајем одлуке биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС:

Пријаву са траженим прилозима за радна места под редним бројевима од 1 до 4 доставити препорученом поштом на адресу:

**Министарство одбране,
Сектор за људске ресурсе,
Управа за обавезе одбране,
Немањина 15, 11000 Београд,
са назнаком „За конкурс за пријем у службу”**

Пријаву са траженим прилозима за радна места под редним бројевима од 5 до 13 доставити препорученом поштом на адресу:

**Регионални центар Министарства одбране Ваљево,
Војводе Мишића 55, 14000 Ваљево,
са назнаком „За конкурс за пријем у службу”**

Пријаву са траженим прилозима за радна места под редним бројевима од 14 до 25 доставити препорученом поштом на адресу:

**Регионални центар Министарства одбране Нови Сад,
Футошка 26, 21000 Нови Сад,
са назнаком „За конкурс за пријем у службу”**

Пријаву са траженим прилозима за радна места под редним бројевима од 26 до 32 доставити препорученом поштом на адресу:

**Регионални центар Министарства одбране Крагујевац,
Кнеза Милоша 12, 34000 Крагујевац,
са назнаком „За конкурс за пријем у службу”**

Пријаву са траженим прилозима за радна места под редним бројевима од 33 до 44 доставити препорученом поштом на адресу:

**Регионални центар Министарства одбране Ниш,
Београдска бб, 18000 Ниш,
са назнаком „За конкурс за пријем у службу”**

У пријави на конкурс обавезно се наводе: име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, радно место на које се кандидат пријављује, досадашње радно и стручно искуство кандидата, подаци о посебним знањима и вештинама и доказ у смислу члана 125. Закона о Војсци Србије.

Рок за подношење пријава за пријем у службу је 15 (петнаест) дана од дана објављивања конкурса.

Непотпуне и неблаговремено достављене пријаве за конкурс неће бити разматране.

Конкурсна документација се не враћа.

Додатне информације могу се добити на бројеве телефона: 011/3201-750, 018/555-355, 021/4835-183, 014/296-224 и 034/507-007. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор/реизбор у звање наставника и сарадника

I Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област ФИЗИОЛОГИЈА у звање доцента.

II Избор у звање сарадника:

1. једног сарадника за ужу научну област ХИСТОЛОГИЈА И ЕМБРИОЛОГИЈА у звање асистента;

2. једног сарадника за ужу научну област ПАТОЛОГИЈА у звање асистента;

3. једног сарадника за ужу научну област РАДИОЛОГИЈА у звање асистента;

4. једног сарадника за ужу научну област ГИНЕКОЛОГИЈА И АКУШЕРСТВО у звање асистента;

5. једног сарадника за ужу научну област ОФТАЛМОЛОГИЈА у звање сарадника у настави;

6. једног сарадника за ужу научну област ФАРМАКОЛОГИЈА И ТОКСИКОЛОГИЈА у звање сарадника у настави;

7. једног сарадника за ужу научну област МЕДИЦИНА РАДА у звање сарадника у настави.

III Реизбор у звање сарадника:

1. три сарадника за ужу научну област ОРАЛНА МЕДИЦИНА у звање асистента;

2. два сарадника за ужу научну област ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање асистента;

3. једног сарадника за ужу научну област МЕДИЦИНСКА ХЕМИЈА у звање асистента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

– да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

I За избор у звање доцента:

1) Да кандидат поседује научни степен доктора наука из уже научне области за коју се бира и матичну здравствену специјализацију на предметима за које таква специјализација постоји.

2) Кандидати без претходног или са непотпуним претходним трогодишњим педагошким искуством у звању асистента:

(1) два пута више радова по свим ставкама од броја који је предвиђен за избор у звање доцента;

(2) објављена књига или монографија из релевантне области или уџбеник за предмет за који се бира или поглавље у званичном уџбенику за предмет за који се бира;

(3) да учествује у реализацији научноистраживачких пројеката;

(4) детаљно образложен предлог Наставно-научног већа о разлозима за избор у звање доцента.

3) Научни, односно стручни радови објављени у научним часописима или зборницима са рецензијама, и то:

(1) Најмање један *in extenso* рад, као први аутор у часопису са импакт фактором са Journal Citation Report (JCR) листе чија је вредност најмање 0.75, односно више радова у часописима са JCR листе (први аутор у једном) чији је кумулативни импакт фактор 0.75;

(2) Најмање један *in extenso* рад у часопису индексираном у SCI Expanded бази података без импакт фактора;

(3) Најмање два *in extenso* рада у часописима индексираним у MEDLINE бази података.

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Расписује

ЈАВНИ КОНКУРС ЗА ИЗБОР У ЗВАЊЕ НАСТАВНИКА

Избор у звање наставника:

– једног наставника за ужу научну област Војна историја у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из уже научне области за коју се бира;

2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе

коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи;

3) да је кандидат професионално војно лице.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

1) Најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента и да од кадета, односно студената, није оцењен оценом лошијом од оцене „добар” више од два пута у протеклом трогодишњем периоду.

Уколико кандидат нема трогодишње педагошко искуство у звању асистента, потребно је да има: просечну оцену са студија најмање 8 и позитивну оцену са приступног предавања.

2) Најмање један рад ранга M23, M24, M51 или M52.

3) Најмање два излагања на научним скуповима (M31, M33, M61, M63).

4) Остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист”, број 7/12) – осим ако се први пут бира у звање.

Рад из категорије (2) може бити замењен радом из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2).

4) Остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (табела 1, као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист”, број 7/12).

II За избор у звање сарадника у настави:

– Кандидат мора да буде студент специјалистичких академских студија или докторских студија и да је завршио студије са оценом најмање осам.

III За избор/реизбор у звање асистента:

За асистента на претклиничком предмету може бити (ре)изабрано лице:

1) које је студент докторских академских студија, или му је одобрена тема за израду докторске дисертације до краја школске 2015/2016. године, у складу са чланом 128. Закона о високом образовању, или је стекло академски назив магистар наука до краја школске 2013/2014. године;

2) које је студије завршило са просечном оценом најмање осам;

3) које има најмање један рад *in extenso*, као први аутор у часопису са рецензијом;

4) које показује смисао за наставни рад, на основу мишљења катедре.

За асистента на клиничком предмету или на претклиничком предмету за који постоји здравствена специјализација може бити (ре)изабрано лице:

1) које је завршило одговарајућу здравствену специјализацију, које је уписано на специјалистичке академске студије одговарајућег усмерења, или докторске академске студије, или му је одобрена тема за израду докторске дисертације до краја школске 2015/2016. године, у складу са чланом 128. Закона о високом образовању, или је стекло академски назив магистар наука до краја школске 2013/2014. године;

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника, који преузети са интернет адресе www.va.mod.gov.rs/cms/view.php?id=23402 или у секретаријату Војне академије);

2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;

3. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу на Војној академији (само за кандида-

2) које је студије медицине завршило са просечном оценом најмање осам;

3) које има најмање један рад *in extenso*, као први аутор у часопису са рецензијом;

4) које показује смисао за наставни рад, на основу мишљења катедре.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника, који преузети са интернет адресе www.uo.mod.gov.rs или у Секретаријату Медицинског факултета Војномедицинске академије);

2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;

3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установе.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника, односно сарадника, подносе се на адресу: **Војномедицинске академије Црнотравска број 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор у звање наставника односно сарадника”**. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

те ван Војне академије, односно Универзитета одбране у Београду);

4. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје Универзитет или високошколска јединица или примања мита у обављању послова високошколске установе.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу: **Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „Конкурс за избор у звање наставника”**. У пријави обавезно навести адресу и телефон.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен до 15. августа 2013. године. ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

ОПЧИЊЕНОСТ ШАХОМ

Ивков – Карпов
Каракас, 1970

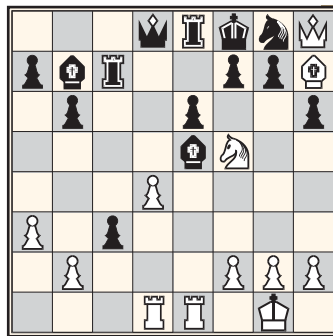
Дамин гамбит

1. Sf3 Sf6 2. c4 e5 3. Sc3 d5 4. d4 Le7 5. Lg5 0-0 6. e3 h6 7. Lh4 b6 8. Ld3 Lb7 9. 0-0 c5 10. De2 cxd4 11. exd4 (боље је било Sxd4!) Sc6 12. Tad1? (боље је било узети cd5) sb4! (добар потез црног, јер бели мора да повлачи ловца)

13. Lb1 dxc4 (црни боље стоји) 14. Se5 (са жељом да освоји црног пешака на c4 јер узимање дамом на c4 није ишло због La6) Tc8 15. a3 Sbd5 16. Lxf6 Lxf6? (непречизно и слабије а требало је Sxc3) 17. Dc2 Te8 (ослобађа место за краља; није ишло 17... g6 због жртве скакача на g6 после чега бели добија) 18. Dh7+ Kf8 19. Se4 Tc7 20. Tfe1! (бели је изједначио и прети да разигра фигуре)

20... c3! (противигра црног јер бели несме да узме црног пешака на c3) 21. Sg3 Se7 22. Dh8+ Sg8 23. Lh7 Lxe5?? (требало је играти Ke7) 24. Sf5+! Exf5

25. Sc6 ++ двоструки шах Kd7 26. Sxd8 g6 27. Dxc8! Txc8 28. Lxc8 c2 29. Sxb7 cd1xd 30. Txd1 Ke7 31. Lf7x (са једнаком игром) 24. Sf5!

Бели: Kg1, Dh8, Td1, Te1, Lh7, Sf5, a3, b2, d4, f2, g2, h2
Црни: Kf8, Dd8, Tc7, Te8, Lb7, Le5, Sg8, a7, b6, c3, e6, f7, g7, h6

24... exf5 25. Dxc8+ Ke7 Sb8 26. Txe5+ Kf6 27. Txf5+ (не ваља 27. Txe8 због 27... c2 28. Tc1 Dxd4! и црни би добио) 27... Ke6 28. Te1+ Kd7 29. Txe8 црни предаје. ■

Владимир ШАРИЋ

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

		5															
4								1									7
6	1							7	2								
		9					8							7			
		2	1										6	4			
		5						2					9				
				8	3									1	9		
1							7										4
														5			

Решење коњићевих скокова: Како кому напијеш, онако ће ти и отпити; Тешко злату на дебелу платну и ђердану на гараву врату.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
17							18							19		
20									21						22	
23			24								25					
26					27							28				
29						30							31			
32								33							34	
35		36								37						
38				39						40						
41						42						43				
44								45						46		
47										48						
49				50												
										51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: Борислав, шуметина, део, и, арпанета, Алеманке, б, ТПС, Ири-канал, радирати, Кокар, литература, ананас, алопати, алокатор, Парт, килолитар, мародери, ти, ок, телетина, иманентан, даме, отијатар, Ласкари, Краков, тапирати, памет, уплашити, акастисти, Ани, р, Тринидад, Киркегор, с, СКА, таванићи, сагињање.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Село у подножју Авале, 18. Група поп-музичара, 19. Легендарни шериф са Дивљег запада, Вајат, 20. Студенткиња академије, 21. Присталица аријанизма, 23. Тениски савез Војводине (скр.), 24. Позналац метрике, 25. Постати нем, 26. Лука у Јордану, 27. Звања и надлежности рабина, 28. Крпа за судове, отарак, 29. Раденкин имењак, 30. Ироник, иронист, 31. Галаме, граје, 32. Насељено место у , 33. Мочити, квасити, 34. Иницијали војводе Синђелића, 35. Иницијали вајара Лога, 36. Реткости (лат.), 37. Уређај за проветравање (грч.), 38. Рупа у земљи, 39. Уживалац етера, 40. Говорити речи похвале, 41. Прилично таман, 42. Лимени делови аутомобила, 43. Енглески морепловац, Џон, 44. Врста витамина, есенцијални нутријент у људском телу, 45. Велика змија, 46. Мере за површину земље, 47. Природни нагон, 48. Храм богиње Атине на Акропољу, 49. Становник Ћићарије, 50. Љубитељи салате, 51. Упале носа.

УСПРАВНО:

1. Српски војвода из Првог светског рата, рођен 16. VII 1858. (26. IX 1918. одликован титулом војводе за заслуге током рата), 2. Навике, 3. Општински комитет (скр.), 4. Име певачице Фокс, 5. Речна острва, 6. Изложен ветру, 7. Оријентално женско име, 8. Насеље код Бачке Тополе, 9. Велика река у Ј. Америци, 10. Ауто-ознака Грчке, 11. Рискантан, 12. Ујак одмила, 13. Изглед неког предела, 14. Име глумице Бенинг, 15. Графички радници, 16. Примити причест, 18. Посматрачи (штр.), 19. Бивши шпански фудбалер, Хо-зе, 20. Италијански композитор, Доменико, 21. Непознат, 22. Проценилац, 24. Бестидан, 25. Роман Патрика Бесона, 27. Насеље код Лознице, 28. Тражиоци помоћи вишег суда, 30. Римска драмска импровизација, 31. Област у Италији, 33. Град у Мексику, 34. Доњи део стопала (мн.), 36. Наш песник, Душан, 37. Арабљани, 39. Ауто-мото савез Србије (скр.), 40. Британски глумца, Мајкл, 42. Велика река у Африци, 43. Филмска глумица, Дорис, 45. Килотона (скр.), 46. Иницијали глумца Велса.

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА

БЕЗ

УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ
ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ
ЗАБРАНЕ

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони: 013/344-321,

063/370-138

Телефакс: 013/345-930

E-mail: kotikdoo@gmail.com

- БИЦИКЛИ, КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- ПРОГРАМ „VILLAGER”, КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АПАТ
- РАЧУНАРИ И РАЧУНАРСКА ОПРЕМА

МЕДИЈА ЦЕНТАР ОДБРАНА

Медија Центар „Одбрана”

Браће Југовића 19, 11000 Београд

Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728

marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995

pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3241-009

komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs / medijacentar@mod.gov.rs

Vaš san pored reke

Prvi stanovi useljivi u julu 2013

Posebni uslovi za pripadnike vojske Republike Srbije

Poslovno-stambeni kompleks
„Dunavske terase“
Vojvode Micka Krstića 1,
11000 Beograd, Srbija
Tel/Fax: +381 (0)11 275 08 14
Tel/Fax: +381 (0)11 275 08 15
Mob: +381 (0)64 894 10 01
Mob: +381 (0)64 894 10 96
Mob: +381 (0)64 894 10 14

- Visok kvalitet stanovanja
- Energetska efikasnost
- Brza komunikacija
- Mirno mesto za život
- Pogled na Dunav

Mogućnost kupovine putem subvencionisanih stambenih kredita

Stanovi od 37m² - 85m²
cena 1350€

Garažna mesta
cena 9000€

u cenu nije uračunat PDV

 **DUNAVSKE
TERASE**
www.dunavsketerase.rs

SPORT VISION

SNIŽENJE

od 14.06 do 31.08

pa na...

6 RATA

bez kamate
uz administrativnu
zabranu

Izdvajamo iz ponude

1.498

1.498

1.596

3.983

3.920

4.193

3.396

4.543

3.594

5.760

8.393

4.753

3.920

-10%

-20%

-50%

-30%

-40%

-40%

-30%

Новине на *Партнеру* 2013

АУТОМАТИЗАЦИЈА КАО ТРЕНД

Начини спасавања пилота
и посада авиона

СПАСОНОСНИ ПАДОБРАН

Индијска балистичка
ракета Agni V

ВАТРА ЗА МИР

Новине на Партнеру 2013

САДРЖАЈ

Новине на Партнеру 2013

**АУТОМАТИЗАЦИЈА
КАО ТРЕНД** 2

Пиштољ у калибру .45 Glock

**ЧУДО ИЗ РАДИОНИЦЕ
ГЕРИЈА ХИНДМЕНА** 10

Индијска балистичка ракета
Agni V

ВАТРА ЗА МИР 12

Начин спасавања пилота
и посада авиона

СПАСОНОСНИ ПАДОБРАН 16

Новости у примени опреме
за разминирање (2)

**НЕПОЈМЉИВЕ ГРАНИЦЕ
РАЗВОЈА** 20

Камиони GMC у југословенској
армији (2)

**ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА
УПОТРЕБЕ** 26

Уредник прилога
Мира Шведић

АУТОМАТИЗАЦИЈА КАО ТРЕНД

Протекли сајам наоружања показао је да је српска одбрамбена индустрија у експанзији и да има знатно софистицираније производе него раније. У неколико бројева представимо новитете са овогодишњег „Партнера“, али и успешне модернизације постојећих решења. Њихов заједнички именитељ јесте аутоматизација. Уосталом, то је један од савремених светских трендова.

Шести међународни сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2013“ је завршен. Подаци говоре да је до сада био највећи – било је присутно 92 излагача, а посетило га је око 5.000 људи. Како расте број излагача и посетилаца, тако се повећавају и амби-

ције свих који раде у области одбрамбених технологија. На крају те манифестације бригадни генерал др Бојан Зрнић, начелник Управе за одбрамбене технологије, је рекао да је српска одбрамбена индустрија у експанзији и да има производе који су софистициранији него раније.

Генерал Зрнић је оценио да је највећи технолошки напредак остварен у области инерцијално-навигационих система и аутоматизацији артиљеријских оруђа. Као наше извозне фаворите означио је платформе попут возила „лазар 2“, које је имало своју сајамску промоцију, самоходни артиљеријски системи „нора“, авион „ласта“ са унапређеном дигиталном авионицом, који је доживео још једну верзију побољшања и, у

будућности, модуларни ракетни лансер „морава“.

Према речима пуковника Зорана Рајића, директора Војнотехничког института, та установа је у односу на прошли сајам показала пар већих развојних пројеката, које јавност није имала прилике да види пре две године. То су, пре свега, широкопојасни радио-гониометар, који је премијерно приказан. Сајамску промоцију имала је и самоходна хаубица СОРА са аутоматским пуњачем и комплетно аутоматизованом функцијом. Ове године први пут је виђено и логистичко возило за пуњење модуларног ракетног система „морава“, а приказана је у систему тактичке беспилотне летелице средњег долета „пегаз“ и земаљска станица. Јавност је могла да види и различита возила са интегрисаном телекомуникационом опремом на батаљонском и бригадном нивоу, са међу-станицама.

Већину тих сајамских новитета представимо у неколико бројева „Арсенала“.

Унапређен систем морава

На прошлом сајму НВО „Партнер“ премијерно је приказан лансер ракета самоходни вишецевни модуларни – ЛРСВМ „морава“, а на овом сајму и његова унапређена верзија. Тај систем је производ аутохтоне школе Војнотехничког института (која траје најмање 50 година) и, што је важно, „морава“ је производ српских фабрика.

Реч је о новом концепту, који је произашао из измењених услова ратовања. Од идеје до реализације функционалног модела није прошло много времена – први цртеж тог система изашао је из рачунара средином 2010. године. Лансерни подсистем је произведен у фабрици ИКМ „14. октобар“, а возило је производ ФАП-а, према захтевима ВТИ-а. Лансерне контејнере израђује фирма „ИнХром“, према уникатној технологији.

Идеја конструктора била је да се створи концепт ракетног система који ће бити коришћен за више врста ракета – такозвана паметна борбена платформа, опремљена средствима високе технологија – од инерционо-навигационог система, ГПС-а, модер-

ног СУВ-а, уређаја за отклањање утицаја косине терена итд.

Основни концепт „мораве“ је модуларност подсистема. Најјаснији облик јесте примена више врста калибра. Тај концепт подразумева да постоје измењиви лансерни модули – саћасти контејнери – у које се уметну посебне, лаке цеви. Врста лансерног контејнера је условљена растојањем и величином циља. У овом случају то је калибар 128 мм „пламен“ (пламен Д), домета 12,6 км, „огањ“, домета 22,5 км (убудуће и побољшани „огањ“, домета 30 км), као и ракета „град“, калибра 122 мм, домета и до 40 километара.

Све функције су аутоматизоване, тако да систем има могућност брзог и прецизног самосталног дејства, а опет увезан је у командни и комуникациони систем Војске.

Као репрезент тактичко-техничких захтева можда је најбоље издвојити могућност аутономне борбене мисије. Лансер добија податке о циљу (величина циља, површина и врста циља) радио-путем или преко неког електронског медија или једноставним командовањем. Са меморисаним подацима о циљу, који су интегрисани у СУВ, стартује мисија, наравно користећи

модерна средства навигације – ГПС и ИНС. Кад дође у зону циља, систем добија звучну и светлосну сигнализацију да се налази у рејону циља и за 90 секунди способан је да отвори ватру и уништи циљ.

У односу на претходни „Партнер”, тај систем је усавршен у неким елементима. Урађене су нове прохромске цеви и пројектовано је и направљено логистичко возило које је способно да допреми било коју врсту контејнера до припремног положаја – по два контејнера „огња” и „града” и четири „пламена”.

За логистичко возило пројектована је дизалица, која је такође производ домаћег развоја. ВТИ је направио техничке захтеве и кинематику те дизалице, а пројектантски тим „14. октобара” из Крушевца развио је и реализовао пројекат. Направљена је полуаутоматска дизалица која може да напуни и испразни лансер.

Током јануара прошле године спроведена су испитивања лансирањем све три врсте ракета на овом оруђу. Како су изјавили конструктори тог система, резултати су изванредни са

гlediшта лансера, његове стабилности, издржљивости цеви и највише погодака на циљу. На циљу су остварени резултати који су у класи „огња” и „пламена”.

Сада је систем у фази интерног испитивања, које би требало да се заврши до краја септембра, укључујући топлу и хладну комору, вожњу и лансирање, односно гађање. После тога, средство одлази на завршна испитивања у ТОЦ и у ВТИ се надају да би она требало да се заврше до марта наредне године. За то време фабрике ће се припремити за нулту серију.

Интерна и завршна испитивања морају да прођу и лансер и логистичко возило. Уследиће испитивања вожњом од 3.000 плус 3.000 километара по макадаму и испресецаној ледини.

У будућности, предвиђено је, кад се систем „морава” уведе у серију, да се појевтине нека решења, како би био конкурентан другим системима. На крају треба истаћи да је цена развоја у Србији једнака серијској цени једног таквог производа на западу.

ПРОИЗВОЂАЧ ЦЕВИ

Фирма „ИнХром” из Чачка бави се прерадом прохрома, грађевинском галантеријом и процесном опремом, а производе и цеви намењене за модларне вишецевне ракетне системе у калибрима за нашу војску. За ракету „огањ” дужина цеви износи 2.800 mm, за „град” 2.950, за „пламен” је 1.127 милиметара. Рађене су од сендвич лимова дебљине 0,6 mm, ултралаке су и намењене за једнократно (у почетку вишекратно) испаљење.

Након прошлог „Партнера” фирма је у сарадњи са ВТИ-ом усавршила технологију израде цеви са гlediшта примене материјала и технолошког процеса. Цеви су прошле полигонско гађање (издржале су 3–4 опаљења из једне цеви „огња”) и климо-механичка испитивања у Војнотехничком институту.

Генерално, на цевима нема више модификација нити преправки у смислу безбедности и рока трајања. На основу захтева ВТИ-а, урађене су као водонепропусне. То су постигнуто тако што је на местима где се врши везивање цеви за контејнере коришћена специјална маса и урађено је водено дихтовање. У току су истаживања везана за примену ултралакких материјала за израду цеви.

Ракета огањ повећаног домета и прецизности

У наоружању Војске Србије налази се лансер ракета самоходни вишецевни ЛРВСВ 128 mm М77 „огањ“ и у току је развој новог лансера ракета вишецевног самоходног модуларног ЛРВСМ, опремљеног модулима за више типова ракета, међу којима је и ракета 128 mm М77 „огањ“. Она је дуго у оперативној употреби наше војске и данас, по свим својим тактичко-техничким карактеристикама, и даље у потпуности задовољава савремене потребе. Међутим, с обзиром на то да је до 1990. израђивана у фабрици „Претис“ из Вогошћа, одлучено је да се изврши пренос производње у Србију и да се у оквиру тог програма ракета модернизује.

Стручњаци Сектора за ракетно наоружање у Војнотехничком институту имали су врло скучене могућности за повећање домета, прецизно-

сти, ефикасности, а да ракета остане невођена. Одлучили су се за концепт по коме ће домет повећати изменом ракетног мотора и очекују да уместо 20,6, модернизована ракета достигне 30 километара.

Како повећање домета не би утицало на ефикасност на циљу, неопходно је било да се повећа ефикасност бојеве главе и прецизност. У ВТИ-у су одлучили да тај проблем реше увођењем аутономне корекције путање, коју ракета врши сама. У моменту лансирања та нова ракета прекида комуникацију с околином и способна је да сама констатује грешке и скретања која се дешавају на путањи. И, наравно, да их коригује. На тај начин она постаје потпуно аутономна, неосетљива на било коју врсту спољњег утицаја – на све врсте електронских ометања, електронског рата...

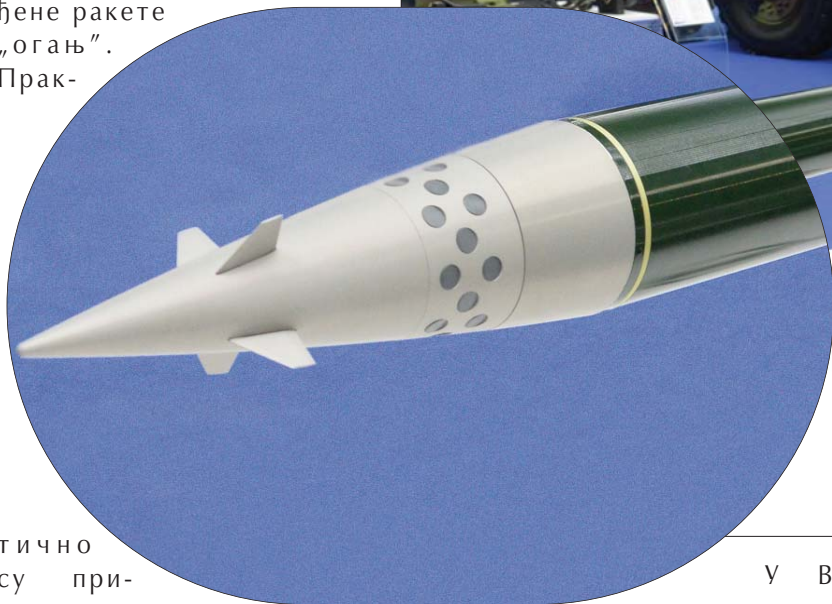
Да би то постигли, стручњаци у ВТИ-у направили су управљачки модул за корекцију путање, који се налази на врху ракете. Он се састоји од импул-

них моторчића, постављених по ободу на носу ракете, као и инерцијалне мерне јединице, која се састоји од жироскопа и акцелометара, испред импулсних мотора. На основу њихових мерења одређује се одступање од теоријске путање и врши њена корекција. Та теоријска путања задата је ракети у моменту кад се налази у лансеру, непосредно пред лансирање. Свако одступање од те путање биће констатовано и, према одређеном алгоритму, исправљено.

Међутим, ту је требало још нешто урадити. Како се ракета принудно окреће због свог угла крила, у зависности од акцијалне брзине, мења се и број обртаја ракете. Тај број обртаја био би сувише велики за ефикасно кориговање. Зато је тај модул за корекцију путање морао да се успори – да се не окреће истом брзином као и тело ракете. Крилца, која су напред, управо служе за то смањење броја обртаја модула за корекцију путање.

На овогодишњем сајму НВО изложен је функционални модел унапређене ракете „огањ”.
Прак-

тично су припремљене све технолошке могућности за њену производњу, осим израде коморе ракетног мотора, али се и на томе ради и та технологија ће бити доступна њеном произвођачу.

Пројект модернизације осмишљен је тако да се може независно испитати сваки од модула, односно делова ракете. Гориво је већ испитано, бојева глава ће бити у наредом периоду верификована и у ВТИ-у очекују да ће се ово решење показати као ефикасније.

Модул за корекцију путање могуће је развијати парцијално – посебно се развијају моторчићи, посебно електроника, целокупни систем аквизиције, напајања свих делова који се налазе унутра. У моменту кад сви технолошки услови буду склопљени, моћи ће да се склопи и цела ракета.

Развојни процес захтева најмање 4–5 година рада од момента отпочињања пројекта, што се и у светским размера сматра изузетно ефикасним развојем. То значи да ће 2015. ова ракета сигурно летети у целокупној својој конфигурацији, у оквиру ВТИ-ових интерних испитивања.

Предложеним изменама промениће се и димензије нове ракете „огањ”. Тако ће се маса ракете са 67 килограма повећати за три килограма, а дужина за око 200 милиметара (и биће 2.800 mm).

У Војнотехничком институту кажу да ово решење није аутохтоно наше. Постоје раније урађена и потврђена решења, која раде на сличном принципу, али се она заснивају на технологијама старим 15–20 година. Модернизација коју ВТИ предлаже заснива се на употреби савремених технологија и минијатуризованим сензорима. Пре 15–20 година није било сврхе размишљати о томе да се ракета попут „огања” (ових габарита и овог ефекта на циљу) опрема тако нечим јер би то било превише велико, претешко и прескупо.

Сигурно је да ће уведена техничка решења повећати цену ракете, али ће то бити оправдано јер се предвиђа да се са упола мање ракета уништава исти циљ.

Аутоматизована самоходна хаубица СОРА

Једно од најатрактивнијих оруђа на овогодишњем „Партнеру”, које оправдава назив текста, била је самоходна хаубица 122 mm СОРА – аутоматизована СОРА. Иначе, то је артиљеријски систем намењен за општу ватрену подршку сопствених јединица нивоа бригаде. Пројектована је да задовољи захтеве савременог бојишта – да дејствује по принципу „пуцај и повлачи се (бежи)”. Настала је отвореном уградњом делова

и склопова покретних по правцу хаубице 122 mm Д-30Ј на модификовану основу теренског аутомобила ФАП 2026 БС/АВ. Концепција овог оруђа прилагођена је нашим условима – и техничким и економским.

На оруђе СОРА, приказано на „Партнеру 2013”, урађени су и системи за аутоматизацију функција оруђа као што су: систем за навигацију, аутоматски пуњач, аутоматска нишанска линија и систем за аутоматско превођење из маршевског у борбени положај и обрнуто.

Основни начин употребе хаубице СОРА јесте систем за аутоматско превођење из маршевског у борбени положај за 90 секунди, уз истовремено усмеравање у азимут основног правца, те аутоматско враћање из борбеног у маршевски положај. За гађање је предвиђено 60 секунди, а исто толико и за превођење у маршевски положај и напуштање ватреног положаја – укупно два минута. Целокупна секвенца траје 3,5 минута, максимално четири.

Последњих 60 секунди је веома значајно јер су процене да непријатељеви радарни за откривање ватрених положаја артиљерије имају циклус око две минуте (од испаливања првог метка до прослеђивања података о положају непријатељске артиљерије у команду, која одлучује о контрабатирању). Зато је веома важно да оруђе за-

једно са гађањем и превођењем из борбеног у маршевски положај буде на ватреном положају око два минута и да после тога напусти ватрени положај.

Да би се то остварило СОРА мора да има уређај за навигацију, позиционирање и оријентацију. Тренутно је на тој хаубици хибридни ГПС/ИНС навигациони уређај, који задовољава потребе функционалног модела и увезивања софтвера система у целину. Која ће од тих комбинација бити уграђена на оруђе СОРА зависи од вишег нивоа одлучивања у Војсци.

Следећа карактеристика је даљинско управљање артиљеријским системом на ватреном положају. У зависности од тактичке ситуације, могуће је да посада напусти оруђе, да се помери 150–200 метара, на безбедно место и да одатле управља гађањем на ватреном положају. За то је се користи преносни рачунар (који постоји на оруђу).

Такође, на оруђу СОРА уведена је аутоматизација функција основног наоружања, са обавезним задржавањем класичних механичких команди – механизми правца и елевације, отварање и затварање затварача, окидање. Сајамска новина је аутоматски пуњач, капацитета шест метака (процењена брзина гађања је око шест метака у минути).

Током демонстрације рада система приказано је затварање затварача и поступак даљинског окидања. У оквиру класичних команди војник то ради ручицом, повлачи је према себи и врши окидање. Уместо војника, на аутоматизованој хаубици постоји пнеуматски цилиндар који гура ручицу за окидање. Ако до окидања из било ког разлога не дође, на овом средству постоји функција поновног запињања. Наравно, аутоматизована. Та функција је, поред затварања затварача, тренутно комплетно аутоматизована. У наредној фази развоја уследиће аутоматизација самог пуњача.

Све те радње могу да се раде или из кабине или са таблета са пар стотина метара бежично, са безбедног места. Све је припремљено за укључивање у КИС Војске Србије, где ће податке о елементима за гађање стизати директно на рачунар.

Да би се остварила потпуна аутоматизација морало је да постоји и даљинско третирање упаљача, који су саставни део пројектила. Ове године је ВТИ, у сарадњи са нишком фирмом „Еи-опек“, у оквиру пројекта мулти-

функцијског упаљача успео да реализује даљинско темпирање, односно даљински избор функције. То решење може једноставно да се имплементира на систем СОРА, тако да је она постала аутономна и аутоматизована захва-

љујући и том новом мултифункционалном упаљачу. Иначе би неко морао да врши темпирање.

Мултифункционални упаљач за артиљеријску муницију

Развојни задатак који ВТИ ради у кооперацији са фирмом „Еи-опек“ јесте мултифункционални упаљач за артиљеријску муницију (намењен за иницирање активирања експлозивног пуњења артиљеријске муниције калибра од 105 до 155 mm). На пољу артиљеријских упаљача то је светски врх

Први корак била је израда неопходног извора напајања – самонавивајуће батерије. Када је то решено, створили су се услови да се раде близински, после и мултифункционални упаљач, као надградња близинског. Сада су израђени пробни комади мултифункционалног упаљача, завршена су лабораторијска испитивања, а убрзо се очекује и почетак динамичких испитивања гађањем на полигону Техничког опитног центра у Никинцима. Близински упаљач је већ у фази испитивања прототипске партије.

Функције тог универзалног упаљача могу да се изаберу сетовањем (дириговано сетовање) пре испалења. Иначе, сетовање је бесконтактно. „Еи-опек“ сада ради ручни сетер, а касније ће израдити и системски – код аутоматских пуњача моћи ће да се одабере врста дејства директно из СУВ-а.

ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ ОРУЂА СОРА

Маса система.....	18.000 kg
Највећи домет са пројектилом (m):	
– ТФ-462.....	15.300
– ТФ ПД УД М10	18.500
– ТФ ПД ГГ М10.....	21.500
Борбени комплет.....	40 метака
Највећа брзина гађања.....	6 мет./мин.
Покретање по правцу и елевацији.....	електромеханичко
Поље дејства (°):	
– по висини.....	од -5 до +70
– по правцу.....	25 лево и десно
Брзина покретања цеви основног наоружања (°/s):	
– по висини.....	од 0,1 до 5
– по правцу.....	од 0,1 до 5
Специфична снага	10,68 kW/t
Највећа брзина кретања (km/h):	
– по равном асфалтном путу.....	80
– по сувом макадамском путу.....	20
Аутономија кретања.....	500 km
Време превоза из маршевог у борбени положај и обрнуто	90 s
Број послужилаца.....	3

и хит на тржишту, тако да је за тај производ на сајму било заинтересованих, иако је у раној фази развоја.

У „Еи-опеку“ кажу да из мултифункционалног и близинског упаљача могу да проистекну и неке друге конфигурације.

Нови лазар 2

Вишенаменско оклопно возило „лазар 2“ 8x8, које је први пут представљено на овогодишњем сајму „Партнер“, већ је нашло свог првог ино-купца. То је унапређена верзија „лазара 1“, премијерно приказаног 2009, такође на „Партнеру“. Први „лазар“ био је родоначелник нове категорије возила која комбинују добре особине MRAP и MRAPV модела.

При пројектовању концепта новог возила „лазар 2“ нагласак је био на високој покретљивости, ватреној моћи, систему оклопне заштите. Иако користи идентичну конфигурацију као стари „лазар“, 8x8, нова верзија се концепцијски знатно разликује од њега по борбеним могућностима и теренској покретљивости. Наиме, „лазар 2“ је добио потпуно нову шасију са независним хидрауличним вешањем сваког точка, уместо крутих осовина које је имао „лазар 1“.

То оклопно возило са инсталисаним снагом и независним вешањем обезбеђује одличне возне карактеристике на путу и изван њега.

Двоја врата у задњем делу, у комбинацији са задњом рампом на расклапање, као и добро осмишљен распоред, омогућавају брзо укрцавање/искрцавање посаде. Седишта, у комбинацији са побољшаним независним вешањем, апсорбују ударце и вибрације, чиме се повећава удобност посаде у најтежим теренским условима.

У возилу је инсталисан централни систем регулације притиска пнеуматика, а опционо могу бити уграђени Run-flat улошци у пнеуматике, који омогућавају наставак војње чак и у случају тешких оштећења гуме.

И визуелно „лазар 2” изгледа другачије. Највећа разлика између претходне и нове верзије јесте изостанак предњих стакала, уместо којих је уграђена горња закошена оклопна плоча, тако да је чак и у погледу изгледа направљен корак према MRAP концепту. Промењене су и димензије. Ново во-

зило наизглед има нижу силуету – дужина му је повећана са 7,25 m на 7,8 m, ширина је уместо 2,4 m сада 2,85 m (пре), а висина је смањена на 2,32 m (без куполе RCWS) у односу на ранија 2,35 метра.

Унутрашњост возила, површине 16,5 кубних метара, дизајнирана је (у складу са стандардом MIL-STD 1472) тако да буде удобна за 12 чланова посаде са опремом и наоружањем. Војници су оријентисани ка великим прозорима, израђеним од балистичког стакла, а према пушкарницама, што им омогућава одличну видљивост и осматрање околине и борбено ангажовање, коришћењем личног наоружања кроз 12 наменских пушчаних отвора (по пет на обе стране и два на задњим вратима).

Савремени концепт возила омогућава интеграцију широког спектра наоружања. Приказан систем наоружања чини аутоматски топ 30 mm M86 са двоструким feed механизмом, спрегнути митраљез 7,62 mm M86, бацачи димних кутија (са 4–6 цеви).

ОСНОВНИ ПОДАЦИ

Концепт погона	8x8
Број чланова посаде.....	12(9+3)
Димензије:	
дужина.....	7.820 mm
ширина	2.850 mm
висина	2.320 mm (без куполе)
тежина	до 28 тона
Међусовинско растојање	2.430 mm
Погон и трансмисија:	
снага мотора.....	500 КС
Вешање.....	независно
Перформансе:	
максимална брзина.....	100 km/h
аутономија.....	800 km
ниво заштите.....	ниво IV (Stanag)
наоружање	аутоматски топ калибра 30 mm, спрегнут митраљез 7,62 mm М86, БДК (4-6 цеви), противоклопни лансер АТGV

Систем има SACLOS навођење за унапређене противтенковске пројектиле „маљутка“. Систем навођења састоји се од: оптоелектронске јединице, управљачке електронике, интер-

више речи касније. ■

фејса лансираног уређаја, серво-система за праћење и напајање.

Балистичка заштита је остварена комбинацијом оклопа и балистичког стакла. У основној варијанти возило са фронталне стране има заштиту нивоа 4, односно имуност на калибре 14,5 милиметра. Поседује противминску заштиту нивоа 2а и 2б и додатну противминску заштиту нивоа 3а и 3б, АБХО (унапређени систем за спасавање - LSS) и противпожарну заштиту.

Труп возила пројектован је тако да омогућава брзо и лако постављање и замену додатних елемената оклопа (и њиховим инсталирањем не умањују се основне функције возила), као и неких од напредних активних система заштите.

Сви главни делови погонског система, попут управљачког система, мотора, електричних компоненти система, хидрауличних-пнеуматских компоненти система, наоружања, могу брзо да се замене на терену.

Возило покреће мотор Euro IV, са шест цилиндара, постављених у V-облику, са четири вентила по цилиндру и један турбо пуњач, Cummins ISM 500 (500 КС), са хидрауличним серво управљачем.

Сви системи тог возила могу да раде у температурном опсегу од -30 до +60 степени.

Нема сумње да је „лазар 2“ велики корак напред у развоју оклопних возила, како за „Југоимпорт“, тако и за Србију. Без сумње, о њему ће бити

Мира ШВЕДИЋ
Снимили Јово МАМУЛА
и Душан АТЛАГИЋ

Од свих калибра пиштоља који постоје данас, а слободно се може рећи да их има доста, по зауставној моћи ипак се истиче само један – .45 АСР (11,43 mm). Иако је вршњак двадесетог века, инфериорнији је у односу на данас модерне, лакше, чак и брже млађе пиштољске и револверске калибре.

Власници ручног оружја у калибру .45 АСР знају којом величином зауставне моћи располаже њихово оружје. Међутим, овако се размишља ове стране Атлантика, али онима преко никад није доста снаге и брзине зрна, па су реномиране фирме за производњу муниције до сада потрошиле силне доларе како би још боље „надувале“ чувену четрдесетпетицу.

Надувавање зрна

Највећи проблем у убрзавању зрна представља класична чаура, која прети надувавањем, односно прскањем, уколико би се наставило даље повећавање притиска. Поред фирми, и појединци врше пуњење муниције за своје пиштоље или револвере. Тако је један од љубитеља .45 АСР, извесни амерички новинар Дин Гренџ (Dean Greng), да би повећао снагу свом љубимцу узео чауру од .451 Detoniks. Од оружја је користио Colt M.1911, у који је пре употребе ставио јачу „вофони“ повратну опругу. Међутим, и то је дало само половичне резултате.

Такву идеју подржао је и стари пушкар Ајс Хиндман, који је са својим сином направио више успешних конверзија. Приступио је изазову да пре ради стари Colt M.1911 за нови калибар, који је назван .45 Super. Реконструирао је систем за избацивање чаура, скратио ударну иглу за око шест милиметара, уз извесно ојачавање опруге ударне игле и ојачао цев.

Нови калибар је на америчком тржишту изазвао велико интересовање, па је фирма „Triton Cartridge“ почела да снабдева америчко тржиште муницијом коју је назвао .45 Super или .45 Triton.

После смрти старог пушкарара Ајса, посао је наставио његов син Гери – и знатно га проширио. Он је, поред модела М 1911, прилагодио још неке

ЧУДО ИЗ РАДИОНИЦЕ ГЕРИЈА ХИНДМЕНА

Мајстор пушкар Гери Хиндмен направио је прецизан пиштољ који дејствује без застоја и испаљује муницију калибра 11,43 mm, почев од 400 до више од 800 џула

пиштоље новом метку – S&W модел 645 и Glock модел М 21. У почетку су сви стрепили јер се знало да су Colt М 1911 и S&W модел 645 израђени од челика, а да је Glock М 21 од полимера. Међутим, показало се да је конструктор Гастон Глок ипак дорастао великанима у конструкцији наоружања, јер је модел М 21 без икаквих проблема дејствовао са новим метком.

Снага новог метка

Као основа за нови метак послужило је стари проверени модел М 21 у калибру .45 АСР. У оквир стаје 13 метака калибра 11,43 (.45 АСР). Међутим, до радикалнијих промена на том пиштољу није дошло из једног разлога – сви витални челични делови фабрички су уливени у полимер.

Једино што је Гари Хиндмен урадио на том пиштољу можемо назвати „козметичком шминком“ – затворене су рупе на дну усадника, где је користио пластику као чеп-поклопац. Но, тај чеп и није толико важан колико је битно што је цев замењена са Јервисовом, израђеном од суперјаког чели-

ка 4150, која после термичке обраде има тврдоћу од 42 HRC јединице.

Унутрашњост цеви обрађена је на класичан начин, тако да има жлебове и поља, а није полигонална. Одбачена је полигонална обрада унутрашњости цеви јер је потребно чишћење цеви приликом испаливања одређене количине муниције са оловним зрнима. И код Јервисове цеви спољашност је црно брунирана, али не на нивоу као код Глоковог електрохемијског антикорозивног поступка заштите. На предњем делу цеви урезана су два подужна трапезоидна отвора, који чине „маг-напорт“ компензатор. Компензатор је и те како потребан за тако јак калибар, поготову ако се зна да је пиштољ тежак само 745 грама.

Следећи део који је доживео промену јесте повратна опруга и њена вођица. Оригинал пластична вођица замењена је челичном, а тракаста спирална Глокова опруга класичном (има округли пресек, али је знатно веће крутости).

На навлаци, у зони компензационих отвора, такође су трапезоидни прорези, нешто мало шири, који усмеравају издувне гасове у страну, тако да се не оштећује мушица. На навлаци су смештени ни-

шани, који су опремљени трицијумским ММС нишаном. Нишан је нископрофилни па не запиње за одећу и потпуно је подесив по правцу и по висини.

Силу окидања, која износи 2.500 g, Хиндмен није дирао јер је сматрао да је сасвим задовољавајућа.

Тестирање

Да би се уверио у комплетност новог пиштоља извршено је тестирање са чак десет различитих типова муниције – само оригинал фабричке муниције. Поред 10 типова муниције калибра .45 Super, користио је и три врсте .45 АСР муниције. Тест је вршио на спортском стрелишту, као и у борбеном режиму. Приликом тестирања забележен је само један застој, и то са муницијом .45 АСР, што је занемарљиво. Прецизност је мерена

са пет метака на даљини од 22,5 метара. Коришћена „Тексас“ и „Тритон“ муниција имала је тежину зрна од 10,7, 12, 13 и 14,9 грама. Брзине зрна такође су биле различите и кретале су се од најлакшег зрна и 403,5 m/s до најтежег зрна, које се кретало брзином од 520 m/s. Најбољу слику погодака имала је муниција „Тексас“ од 13 грама, која је имала круг пречника 38 милиметара.

Испитивање прецизности у борбеном режиму такође је дало одличне резултате. Застоја није било, а сва испаливања муниција у распону даљине од пет до 22,5 m погађала је кругове број 9 и 10 на 527 мети. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

Индијска балистичка ракета Agni V

ВАТРА ЗА МИР

Један је од најзначајнијих дана у историји индијских оружаних снага и њене наменске индустрије јесте 19. април 2012. године. Тада је успешно тестирана до сада најмоћнија домаћа балистичка ракета Agni V. Том ракетом, лансираном са индијске територије, могуће је „досегнути“ целокупну Кину, готово целу Русију, источну Европу и Африку. Agni V је у категорији интерконтиненталних балистичких ракета, али то није њен једини адут.

Ракета Agni V део је индијског нуклеарног програма, који траје од 1967. године. Прва успешна детонација нуклеарне бомбе извршена је још 18. маја 1974. године. Наредни тестови уследили су 1998. године, када је већ прва, практично употребљива балистичка ракета

била увелико оперативна. Била је то ракета малог домета названа Prihvti, првенац интензивног развоја вођених ракета – који је започет 1983. године, а резултирао је низом варијанти, означених римским бројевима, од I до III.

Прва је развијана за копнену војску (домет 150 km, носивост 1.000 kg),

друга за ратно ваздухопловство (250 km, 500 kg), а трећа за морнарицу (350 km, 500 kg). Прве две су оперативне, док трећа није, пре свега због употребе проблематичног ракетног мотора на течном гориву. Наиме, течном гориву је знатно захтевније за складиштење од чврстог, а уз то је и прецизност мања

у односу на крстареће ракете Brahmos. Упркос домету касних варијанти од 750 km, уз масу бојеве главе од 250 kg, од ракета Prihvti III се одустало у корист знатно напредније фамилије ракета већег домета на чврсто ракетно гориво, под називом Agni. Тренутно је оперативно четири типа балистичких ракета из те серије.

Развој серије

Као и Prihvti, Agni I је једностепена ракета малог домета, мада се према спољашњем изгледу коренито разликује од ње. Док су ракете Prihvti релативно здепасте конфигурације, са израженим крилима на средини трупа, Agni I је знатно виткија, без тих крила. На виткост Agni I није утицала значајна разлика у пречнику тупа, већ готово двоструко већа дужина, захваљујући којој је добијена ракета више него двоструко веће масе. Домет ракете Agni I нешто је већи у односу на најмоћнију, морнаричку верзију Prihvti III и износи 700–900 километара. Навођење је инерцијално, са опционом могућношћу GPS навођења, што се обично користи при употреби конвенционалних бојевих глава (унитарне разорне, касетне, термобаричне, запаљиве или пробојне масе до 1.000 kg). При употреби нуклеарне бојеве главе, чија снага може варирати од 15 до 250 кТ, GPS навођење вероватно није потребно, осим у случају дејства против евентуалног противника опремљеног ракетама у армирано-бетонским силосима.

Још дужа је Agni II (20 у односу на 15 m), али има двостепену конфигурацију, с тим да бојева глава у свом носачу има и ракетни мотор, па се сматра и такозваном двоипостепеном ракетом. То је резултирало дометом од 2.000 до 3.000 km, са бојевим главама и навођењем као и Agni I. Тврди се да је кружна грешка 30–40 m, што је врло добар резултат.

Agni III је, такође, ракета средњег домета, али опет коренито измењене конфигурације. Виткост је смањена, пречник је са 1,1 m повећан на два, дужина смањена на 16,3 m, док је маса повећана на 48 тона. Шема погона остала је као и код претходнице, али је домет повећан до 5.000 km, уз бојеву главу од 600 kg (са 1.800 kg, домет је 3.500 km). „Здепастији“ облик знатно је погоднији за постављање на различите типове лансера – од копнених камсионских, до подморница, на чему се интензивно ради.

Претпоследња у серији – Agni IV јесте варијанта Agni II, али повећаног домета на 3.500 km, тако да се попуњава празнина између Agni II и Agni III. Коначно, последња варијанта – Agni V први пут је успешно тестирана 19. априла прошле године.

Коренит заокрет

Agni V представља коренит закрет у односу на претходне ракете. Док је по димензијама слична Agni III (дужина 17,5 и пречник два метра), њена шема је тростепена, што је резултирало по-

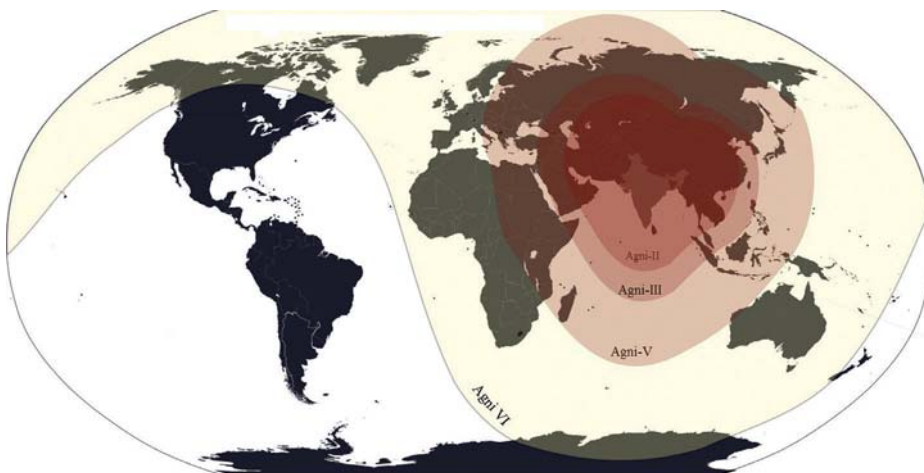

Еволуција облика шела ракета серије Agni

већаним дометом на 5.500–5.800 km, а по неким подацима 6.000 километара. Међутим, маса је повећана на 50 t, а маса бојеве главе на 1.500 kg (при максималном домету на Agni III, маса је 600 kg). Како би се уштедела средства и избегли непотребни ризици, искоришћен је први степен са Agni III, други степен је појачан, а трећи је додат. Сва три су са чврстим горивом. Напредак је учињен и у употреби композитних материјала, захваљујући којима се уштедело на маси.

Ракету Agni V револуционарном чини, поред повећаног домета и могућности гађања потенцијалних противника као што је целокупна територија Кине, примена бојеве главе типа MIRV (Multiple Independently Targetable Reentry Vehicles). У пракси то значи да ракета не носи само једну већ више бојевих глава, које се независно усмеравају свака ка свом циљу, а између којих може бити растојање од више стотина километара. Agni V може да понесе од три до чак 10 бојевих глава, што је ставља у ред најефикаснијих интерконтиненталних балистичких ракета у свету.

Зашто је то важно? Најпре због сатурације евентуалне антибалистичке одбране противника, као и због повећања ефикасности секундарног плутона, односно ракета лансираних након првог таласа противничких пројектила, који су можда уништили поједине домаће лансере, односно ракете. У сваком случају, више бојевих глава има веће шансе да направи већу штету по противничким циљевима. Уједно, остварује се знатна економична уштеда јер се до десет бојевих глава прено-

Приказ могућности дејства ракетама Agni

си једном ракетом. Запањујуће делује технолошки напредак који су постигли Индијци у погледу минијатуризације нуклеарних бојевих глава, без чега нема ни MIRV бојевих глава.

Agni V је врло интересантна ракета и кад је реч о њеном лансеру. Наиме, у односу на претходнике, који се лансирају са лансирне рампе, Agni V се поставља у контејнер, из кога се ракета лансирају. То је врло погодно јер су ракете у контејнерима заштићене од

спољашњих утицаја, а тако се поједностављује и њихов транспорт камионима по систему TEL (Transporter Erector Launcher – возило за транспорт, подизање и лансирање).

Према речима индијских званичника, све наредне балистичке ракете имаће ту особину јер се на тај начин постиже изванредна вероватноћа преживљавања. Наиме врло је тешко детектовати TEL, посебно на планинском или пошумљеном терену. Познато је да ни

Agni V са варијантима нуклеарне бојеве главе

откривање ирачких TEL за ракете P-17 (SS-1 Scud-B) током Заливског рата (1990–1991.) није био једноставан задатак за америчке извиђачке авионе J-STARS (Joint Surveillance Target Attack Radar System), и то у пустињским условима, који се могу сматрати повољнијим од пошумљеног или планинског терена. Употреба покретних камионских лансера није новост, али је за једну земљу попут Индије, која је тек произвела своју прву интерконтиненталну балистичку ракету, то изузетно достигнуће.

Поред те варијанте, за коју се тврди да ће постати оперативна 2014. или 2015. године, појавили су се наводи и о варијанти лансираној са подморница. Не постоји разлог зашто таква ракета не би могла да буде развијен, јер је Agni V управо идеалних пропорција, осим можда дужине, која би требало да се смањи (најдуже сличне ракете краће су за нешто више од једног метра, а употребљавају се са подморница релативно великих димензија).

Многи аналитичари ипак одбацују такве наводе, а за то постоје и јаки разлози. Наиме, Индијци се озбиљно спремају за усвајање нуклеарних подморница – изнајмљују руске на нуклеарни погон Чакра (класа „акула“, у ранијем периоду су изнајмљивали једну класе Charlie II), а уједно имају и паралелни програм развоја и балистичких ракета лансираних са подморница.

За сада се помиње ракета К-4, варијанта Agni III, домета 3.500 km (и побољшана К-4, домета 5.000 km), те К-15, варијанта мање копнене ракете Shaurya, са дометом 750 km, обе дужине 10 метара. Подморница класе Arihant моћи ће да понесе четири К-4 или 12 К-15, а предвиђа се и развој ракете К-5, домета 6.000 km, варијанта

Лансирање ракете Agni V

Agni VI. Са таквим „избором“ тешко да постоји простор и за Agni V, али би ипак требало сачекати и видети коначан развој ситуације. Постоји могућност да се преузму неке компоненте са Agni V, попут MIRV бојеве главе...

Конкуренти

Конкурентима ракете Agni V не треба сматрати америчке и руске интерконтиненталне балистичке ракете, јер су односи Индије и тих земаља релативно добри (САД), односно одлични (Русија). „Прави“ конкуренти су јој пакистанске и кинеске ракете, с обзиром на то да постоје вишегодишњи антагонизми са обе земље: проблем Кашмира (Пакистан) и проблем Тибета (Кина).

Пакистан за сада не располаже интерконтиненталним балистичким ракетама, већ у најбољем случају оним средњег домета. Врхунац пакистанског ракетног програма јесте ракета Shaheen II, оперативна од 2004. године, домета 2.500 km, опремљена конвенционалном или нуклеарном бојевом главом масе до 1.050 килограма. Она се, према перформансама, може упоредити са индијском Agni II, али је значајно веће масе (25 t), што сведочи о нижем технолошком нивоу. Такође, занимљиво је да јој је прецизност релативно висока, јер се користи сличан систем комбинованог инерцијалног и GPS навођења. Пакистанци имају у развоју ракету Shaheen III, која би се могла упоредити са Agni III, међутим, чини се да је највећи недостатак у односу на Индију напредак у технологији MIRV бојевих глава.

Кина, с друге стране, представља неупоредиво опаснијег потенцијалног противника. Кинези су одређену по-

моћ пружили Пакистанцима, а имају и читав низ домаћих интерконтиненталних балистичких ракета. Према домету, DF-31 је најприближнија Agni V (7.200–8.000 km) и има једну бојеву главу снаге 1 mT. Унапређена верзија – DF-31A има домет до 12.000 km са MIRV бојевом главом, снаге 3×20, 90 или 150 kT. Треба рећи да су те кинеске ракете врло савремене, да имају тростепену конфигурацију, масу свега 42 t, а и релативно мале димензије у односу на Agni V (дужину 13 m, пречник 2,25 m). Лансирају се и из копнених бетонских силоса и са TEL-а. Може се оценити да, према домету, DF-31/A има предност над Agni V, међутим индијска ракета може да понесе више бојевих глава. Ипак, треба знати да су кинеске ракете у употреби од 2006/2007. године, а индијске ће бити, ако све буде у реду, за осам година, а у случају Agni VI и више.

Реакције у свету

Реакције у свету на успешан тест ракете Agni V биле су, условно речено, позитивне. Главни супарници, Пакистанци, само су изјавили да су задовољни што су Индијци, према њиховом билатералном споразуму, најавили предстојећи тест. Кинези су у почетку изјавили да су две земље партнерске, а затим су наводили недостатке ракете Agni V. Коначно, преовладале су оцене да је Запад „зажмурио на једно око“ и упозорио Индију да не прецењује своју снагу. С друге стране, САД су само позвале све земље које имају нуклеарно наоружање (укључујући Индију) да се суздржавају у погледу јачања нуклеарног потенцијала. Изнете су оцене да Индија није показала тенденцију ка ширењу нуклеарног наоружа-

ња изван својих граница и истакнута је драстична разлика у односу на претећи став Северне Кореје према САД и његовим савезницима.

МОГУЋНОСТ ЛАНСИРАЊА С ПОКРЕТНИХ ЛАНСЕРА

Прве оперативне интерконтиненталне балистичке ракете које су имале могућност лансирања са покретних лансера, типа теренског камиона, биле су совјетске РСМ-10 „пионер“ (SS-20 Saber), мада се у неким изворима оне због „граничног“ домета од 5.500 km не сматрају интерконтиненталним. Те ракете су имале MIRV бојеву главу са три независне главе снаге 150 kT, и стране су довољно опасним да Американци 1979. одлуче да на европском тлу уведу ракете MGM-31C Pershing II и крстарећи BGM-109G (Gryphon) Tomahawk, обе са камионских лансера.

Следеће ракете су биле РС-12М „топољ“ (SS-25 Sickle) домета 10.500 km, са једном бојевом главом од 800 kT. Била су покренута испитивања MIRV бојевих глава, али је уместо тога уведена унапређена варијанта „топољ-М“ (SS-27 Sickle B). Последња ракета овог типа је РС-24 Јрс (SS-29), са шест или десет бојевих глава снаге 550 kT.

Могућност лансирања интерконтиненталних балистичких ракета са камиона имају и Кинези, са већ поменути DF-31 и DF-41, домета 12.000 km и са, претпоставља се, до десет бојевих глава снаге 20–150 kT.

Американци су имали свој пројекат такве ракете (MGM-134 Midgetman), али је он отказан с обзиром на прихватање ракете LGM-118 Peacekeeper, лансиране из силоса или посебно прилагођеног вагона. Данас Американци немају ни једне ни друге, већ унапређене LGM-30G Minuteman III, које су њихове једине интерконтиненталне балистичке ракете лансиране с копна.

Треба рећи и то да су, након Индијаца, развојем тих ракета „профитирали“ управо Американци – Индија у сваком случају представља какву-такву противтежу Кини. Надајмо се да ће се у стварности конфронтације дешавати искључиво на научном плану. ■

Др Себастијан БАЛОШ

НОВИНА

Следећа ракета у тој, за сада успешној, серији јесте Agni VI (по неким изворима њен назив је Surya), која би требало да оствари домет од 10.000 km, такође са тростепеном конфигурацијом. Прва два степена била би на чврсто гориво, а трећи на течност. Претпоставља се да неће бити великог повећања масе, а ако је то тачно, вероватно ни димензија, тако да би начин лансирања био идентичан као и на Agni V. На тај начин би нова ракета могла да замени Agni V.

СПАСОНОСНИ ПАДОБРАН

Спасовање пилота и посада ваздухоплова био је један од императива који је пратио ваздухопловне конструкторе од самог почетка развоја ваздухопловства. У зависности од историјског периода и нивоа развоја ваздухопловних технологија мењала су се и техничка решења система, уређаја и опреме која је служила за спасавање пилота и посада. Без обзира на специфичности, највећи део њих темељио се на одређеном виду употребе падобрана, што је карактеристично и за данашње, савремене летелице.

Падобран намењен спасавању посада дуго је категорисан као средство за напуштање авиона и постојао је само као део избацивих седишта, односно капсула, или га је у најпростијој форми носила посада у варијантама леђног, седишног или грудног падобрана. Карактеристична за падобран, као основни систем за спасавање или као део сложенијих система, била је његова тежишна употреба на војним авионима. Цивилни ваздухоплови, нарочито они који су припадали спортској категорији, односно категорији опште авијације (тзв. General Aviation), дуго су били лишени примене било каквог система за спасавање, делом због цене, а понајвише због ресурса и накнадног одржавања, које није увек могло адекватно да се спроведе на импровизованим летелиштима.

ПРЕДИСТОРИЈА ПРИМЕНЕ

Идеја о употреби падобрана за спуштање комплетног авиона на земљу и није тако нова. Холивудски пилот акробата Роско Тарнер је 1929. године, пред хиљадама посматрача, помоћу падобрана спустио на површину свој Lockheed Air Express, тежак 1.400 килограма. Сличне идеје и у сличне сврхе поновио је 1948. године пилот и падобранац Боб Фрониус, који је авионе типа JR-V Robin и J-3 Piper Cub спуштао помоћу падобрана. Иако успешни у импресионирању публике, ти пилоти и иноватори нису имали талента да своје идеје и техничка решења комерцијално материјализују.

Нагла експанзија опште авијације, укључујући и разне врсте других „нестандардних“ летелица, попут змајева, жирокоптера, ултраликих летелица и друго, која је пропраћена смањеном ценом сата лета, водила је последично у већи налет, а то је, статистички посматрано, довело и до повећаног броја ваздухопловних удеса са трагичним последицама. Мноштво идеја о доступним системима за спасавање тих летелица је, и поред реалних потреба, преточено у праксу тек осамдесетих година. Идејни творац био је амерички држављанин Борис Попов, који је на основу личног искуства, након тешког ваздухопловног удеса, креирао и патенти-

рао систем за спасавање комплетне летелице помоћу падобрана.

Развој из нужде

Почетком осамдесетих година Попов је основао компанију „Ballistic Recovery Systems“ (BRS), чији су падобрани за спасавање ваздухоплова веома брзо привукли армију корисника разних подврста и типова ултраликих летелица. Принцип функционисања падобрана за спасавање комплетног ваздухоплова био је наизглед једноставан, као и његова уградња на постојеће летелице. Наиме, повлачењем ручице у кабини пилот у невољи активирао би ракетно пуњење, које би из кућишта у структури авиона извукло падобран, а он би се развио у пар секунди и потом приземљио авион.

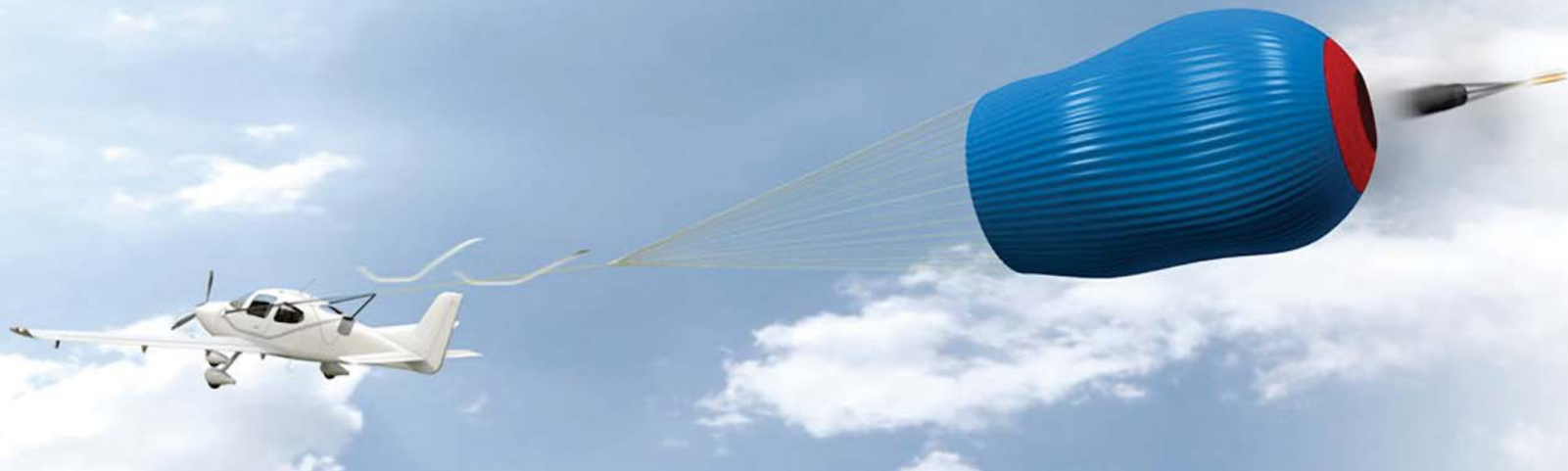
Међутим, требало је да конструктори реше неколико озбиљних проблема како би спасилачки падобрани ове категорије могли да буду приме-

њени кроз већи део употребне анvelope летелице. Најпре, што је већа маса тела које пропада одређеном брзином, потребна је и већа површина куполе падобрана, а то последично захтева већу масу падобранске свиле – платна. Такође, због сила које се развијају приликом отварања таквих падобрана потребна је већа чврстоћа падобранских веза. Употребом класичних материјала маса падобрана би била недопустиво велика, па се у великој мери примењују нова технолошка достигнућа у области композитних материјала. Такође, постојала је опасност да ће силе створене приликом отварања падобрана у великој мери оштетити конструкцију и довести у питање њену целовитост и даљу сврсисходност спуштања таквих остатака авиона. Зато је, према речима конструктора, преломни моменат за опстанак тих система био развој специјалног прстена – клизача, који је омогућавао одмерени темпо отварања и развијања куполе, укључујући и отварања при већим брзинама, чиме се стварао равномеран развој сила које су напрезале конструкцију ваздухоплова.

Почетни комерцијални успех оваквих система на пољу ултраликих летелица, као и успешно патентиран изум код надлежних америчких вла-

Купола падобрана се отвара за око две секунде, а гашење прогресивне брзине, у зависности од њеног интензитета, траје до осам секунди

сти, подстакао је стручњаке компаније BRS да своје производе имплементирају и на класичне, сертификоване типове авиона, који су били и остали карактеристични представници категорије опште авијације. Избор је прво пао на популарни висококрилац типа Cessna C-150, кога су са овим системом сертификовале америчке ваздухопловне власти (FAA) 1993. године. У годинама које су следиле, за употребу спасилачког падобрана сертификовани су и други популарни авиони, попут авиона Cessna 172 и Cessna 182. За техничка решења компаније BRS заинтересовала се и свемирска агенција NASA, која је кроз неколико уговора подржавала компа-

нијска истраживања, укључујући примену тих система на беспилотним летелицама, те на летелицама веће масе.

Cirrus авиони

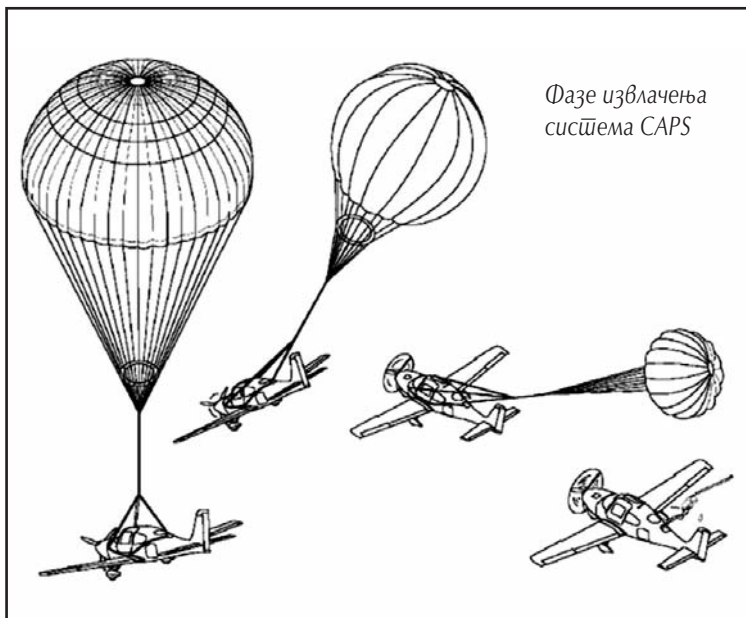
Велики број стручњака који прати развој опште авијације сматра да је прекретна тачка у примени тог система била одлука компаније „Cirrus“ да на своје композитне, једномоторне авионе типа SR2X (SR20 и SR22) већ од првог прототипа угради спасилачке системе компаније BRS. И у овом случају било је пресудно искуство сувласника компаније „Cirrus“, који је пуким случајем преживео судар у ваздуху.

Ти авиони, дизајнирани деведесетих година, представљали су право освежење у категорији опште авијације, коју иначе не карактеришу револуционарне конструктивне и аеродинамичке промене. Колико су били добро прихваћени све-

дочи и податак да је од почетка продаје 1999. године па до данас продато више од 5.400 авиона SR2X, чиме су авиони Cirrus по продајним резултатима избили у сам врх опште авијације. Тешко је проценити колико је томе допринео уграђени систем спасавања компаније BRS, али је несумњиво да одређени број будућих власника авиона, као један од критеријума, има на уму и системе безбедности.

Систем спасавања који је Cirrus преузео од компаније BRS и имплементирао на својим авионима назван је Cirrus Airframe Parachute System (CAPS). Састоји се од контејнера са падобраном чија купола, у зависности од верзије, има пречник до 20 метара, затим од ракетног мотора који извлачи падобран и неопходног система веза. Маса система износи око 40 килограма. Да би падобран овог пречника био спакован на прихватљиве димензије, примењује се преса притиска 11 тона.

Контејнер са падобраном затим се смешта у централни део авиона, иза задњих седишта, и на његовом врху се поставља ракетни мотор. Повлачењем ручице која се налази у кабини одбацује се поклопац на оплати изнад система CAPS, активира ракетни мотор на чврсто гориво, који извлачи падобран изван авиона, а након отварања куполе (што траје до две секунде) авион у наредних, максимално осам секунди, постепено губи прогресивну

брзину и почиње са вертикалним падањем, које износи до 8,5 m/s (максимална маса авиона SR22 је око 1.600 килограма). Авион тада практично виси на три падобранска ужета велике носивости и издржљивости, од којих се два, попут траке из паковања жвакаћих гума, извлаче из структуре, тј. оплате авиона.

Сертификована брзина отварања падобрана на авионима Cirrus је 133 kts (246 km/h), а према наводима произвођача структура тада трпи преоптерећење до +4G. Минимална висина активирања падобрана из праволинијског лета је 120 m, док је у случају активирања система на авиону који се налази у развијеном ковитном кретању неопходан минимум од 280 m висине. У пракси су забележени успешни случајеви активирања падобрана на брзинама до 350 km/h. Премда је први наум конструктора било искључиво спасавање посада, у одређеном броју случајева се показало да је приземљени авион, с обзиром на мали ниво оштећења, могуће поново довести у летно стање.

Војна примена

Премда је овај систем превасходно намењен ултралаким летелицама и авионима опште авијације, његова примена је и те како могућа на лаким авионима који се користе у обуци војних пилота. Наиме, селекција и почетна обука војних пилота већ деценијама се изводи на истим типовима авиона као и у аеро-клубовима или компанијским школама. Тако поменуте авионе Cirrus, опремљене системом CAPS, успешно експлоатишу и две велике ваздухопловне војне академије – америчка и француска. Велико интересовање за тај систем показало је индијско ваздухопловство, које је имало велики проблем са употребом лаког клипног авиона НРТ-32 Деерак, на којем је због проблема са погонском групом забележен велики број удеса – у њима је од 1984. године погинуло 19 пилота.

С обзиром на то да је овај систем јевтинији од избацивих седишта и система за извлачење пилота (незванични интернет извори процењују да је набавна цена BRS система око 20.000

америчких долара) и да не захтева велике структурне промене, као ни промену центраже авиона, могуће је разматрање примене овог система и на неким другим типовима авиона, који се користе искључиво у обуци војних пилота. Предуслов у смислу дозвољених маса и брзина авиона померен је током протекле деценије и на категорију војних клипних авиона за почетну и основ-

ПОСЛЕДЊИ СЛУЧАЈ

Последњи случај успешног активирања система CAPS десио се у Великој Британији почетком јуна ове године. Запањеним домаћинима у двориште се тада падобраном спустио авион Cirrus SR22, за чијим се командама налазио спортски пилот стар 76 година! Изненађење је било веће када је пилот изашао из авиона неповређен, са констатацијом „није то ништа“... Овај догађај пренеле су све истакнуте новинске агенције. Систем CAPS у пракси је до сада активирао 34 пута и приписује му се спасавање 70 живота.

ну летачку обуку, као што су, на пример, авиони Aermacchi SF.260, Јак-52, „ласта“ и Т-35 Pilan.

У прилог овим системима за спасавање иде и релативно јевтино и лагано одржавање, које се спроводи у циклусима од пет и десет година (препакивање падобрана, односно замена ракетног мотора).

У међувремену компаније BRS и „Cirrus“ заједно раде на напреднијем систему спасавања, којим ће бити опремљен лаки бизнис џет типа Cirrus SF-50, тежак скоро 2.800 kg, са предвиђеном брзином лета од 560 km/h.

Премда су америчке ваздухопловне власти препознале компанију BRS као лидера у развоју тих система, на тржишту постоје и друге фирме попут „Magnum Ballistic Parachutes“ и „Company Galaxy GRS“, које имају европске корене. Производима тих компанија опремљене су и поједине ултралаке летелице које лете са наших спортских аеродрома. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

Млади аргентински пилот акробата један је од 295 летача спасених системима BRS

НЕПОЈМЉИВЕ ГРАНИЦЕ РАЗВОЈА

Није далеко време када ће се постојећа EOD техника, као и заштитна одела, осавременити системима за проширену и виртуелну стварност. То ће омогућити EOD техничару, на пример, да на унутрашњој страни визира добије шеме експлозивне направе, снимке рендгенским уређајима, процедуре и упутства о поступку са различитим врстама упаљача и експлозива, а пре свега непосредну подршку његовог логистичког тима.

Комплет заштитног одела EOD 8 са шлемом SRS 5 користе бројни EOD/IEDD техничари широм света. Заштитно одело Med-ing SRS 5 произведено је још 1997. године, а може да се интегрише са респиратором и додатком за заштиту од бласт ударца. Има два измењива визира – VBE-580 и VBC-250. То одело набављено је за многе против-

диверзантске тимове и масовно се користи од 1999. године. Пре тога се користило одело EOD 7b, које је имало слабију заштиту, али се још употребљава при претраживању минских поља и откривању експлозивних направа.

Друга врста заштитног одела је Med-ing TAC 6. То је веома лаган комплет, опремљен разним додацима. Могу га користити противдиверзантски

оператери или техничари, а најчешће је у опреми јединица које имају специјална оружја и тактике у високоризичним ситуацијама (SWAT), односно у борби против криминалаца, терориста и илегалних диверзаната.

Произвођач у својој спецификацији наводи да се заштитно одело за-снима на скупу модуларних компоненти, које се могу додати или уклонити

како би задовољиле специфичне оперативне и заштитне услове. Компоненте покривају груди, рамена, горњи и доњи абдомен, препоне, горњи и доњи део ногу. Конструисано је тако да се може користити са тактичким или борбеним шлемом, односно са Med-ing TAC Visor системом. Иако је лакше и једноставније, и то одело штити од експлозије, ваздушног натпритиска, пламена, шрапнела и других ефеката експлозије. Користи се при демонтажу импровизованих експлозивних направа, минираних аутомобила, а нарочито при сусрету са бомбашем самоубицом. Полиција га употребљава и током претраге терена, те ако се сум-

ња да су криминалци за собом оставили експлозивне направе.

И тај комплет је ергономски дизајниран – не отежава покрете рукама при руковању наоружањем и опремом, а омогућава кориснику и да трчи, пење се, савија или подиже лакше или теже предмете. Уједно, не изазива трење са кожом.

Како су делови подесиви и према величини корисника, разне заштитне компоненте омогућају високу покретљивост. Сви делови, као и целокупно одело, подвргнути су ригорозној контроли, односно изведено је балистичке тестирање ради утврђивања степена отпорности на дејство фрагмената експлозивне направе.

АСЕ унапређено одело

АСЕ је модуларно унапређено одело. Саставни је део личне заштитне опрема војника који обављају разминирање, уклањање мина, неексплозивних убојних средстава и експлозивних направа изненађења, током ратних сукоба и у миру. Основу сачињава пододело у виду тренерке. На основно одело војници могу да додају панталоне, рукаве или балистичке плоче ради повећања нивоа заштите виталних делова тела. Груди се штите прслуком који пружа балистичку заштиту, која се може и повећати уметањем балистичких плоча у уграђене џепове.

Та опрема се може лако навући и скинути. У ствари, АСЕ унапређено одело је вишенаменска заштитна платформа погодна за рад у срединама где прети опасност од експлозивних средстава и направа. Израђено је од лаганог материјала, удобно је у односу на кабасте заштитни скафандр и пружа заштиту од фрагмената експлозивних направа. Штита целом површином војников торзо.

Постоји неколико типова те опреме. „Ален авангарда“ нуди опрему за највиши ниво заштите, укључујући и резервне делове за АСЕ, тако да корисници могу да замене изгубљене или оштећене компоненте на терену. То смањује застоје, спречава повређивање, уз умањење административних трошкова.

Модуларно унапређено одело АСЕ

Заштитно одело Med-Ing TAC 6

Други тип деминерског одела је Med-ing LDE модуларно одело, које обезбеђује уравнотежену заштиту од експлозије противпешадијских мина. LDE омогућава пиротехничару пријатнији рад у различитим климатским условима, без потребе за опремом за хлађење тела. И то одело је модуларно, тако да пиротехничар може веома брзо да замени сваки део заштитне одеће у односу на задатак и услове у којима га обавља.

Стандардно LDE одело чини кецеља (која се разликује од деминерске кецеље) и панталоне. Побољшана је заштита груди и препона, а опциона заштита за руке јесу одговарајући рукави. Уз то, може да се користи и балистичка плоча, која се интегрише са Med-ing VBS-250 или VBS-450 визиром,

као и LDH шлемом, за континуирану заштиту горњег дела тела, врата и главе. И то одело начињено је од лаког материјала па олакшава рад у сложеним условима, смањујући топлотни стрес и умор. Плоча за препоне омогућава и клечање у току рада, а панталоне штите бутине. За већи ниво заштите користе се тзв. шин-плоче.

Деминерска кецеља осигурава лагану фронталну заштиту од експлозије антиперсоналних (Beta-AP) мина. Користи се приликом обављања послова деминирања током дужег времена, без угрожавања личне безбедности. Уобичајено је да се користи при провери тла, геодетском обележавању минског поља, при пролазу кроз шибље и гушћу вегетацију, током детекције мина, ископавања и других активности у процесу деминирања. Кецеља обезбеђује само фронталну заштиту, од крагне до рамена, штити груди, препоне и бутине.

Заштита руку и ногу

Проблем заштите руку пиротехничара, деминера или особља које ради на онеспособљавању или уклањању експлозивних направа, веома је сложен. Посебно је сложена заштита прстију и шаке. Током деминирања ко-

ристе се ОНР 100 заштитник руку и СНР 100 купасте заштитник. То омогућава пиротехничару да лако употреба алате или детекторе. Заштита ногу, поред дебелог ђона минерске обуће, обухвата и систем заштите стопала, назван „паук”. Реч је о вишекракком додатку за обућу, а користе га пиротехничари при детекцији мина и разминирању противпешадијског минског поља. Тај додаток је израђен тако да штити стопала деминера од експлозије противпешадијских мина. Може се носити (без тренинга) скоро на сваком терену, а посебно у току извиђања минског поља, а и за помоћ при извлачењу настрадалих у минском пољу.

Паук стопало приликом експлозије мине подиже ногу и тако омогућава да се енергија и фрагменти разиђу и скрену даље од стопала. Труп тог додатка, као и штитници за ноге, апсорбују преостали део енергије експлозије и фрагменте, како снага експлозије не би изазвала озбиљне повреде екстремитета.

За заштиту у условима рада на контаминираним земљишту користи се и лична заштитна опрема CBRN. Њоме се штите респираторни органи. Један од таквих комплеката је и FRK опрема за личну заштиту војника који су изложе-

ни потенцијално опасним материјалима. Уз ту опрему у комплекту деминера или пиротехничара иде и систем за сушење CBRN – суши заштитну опрему током обилног знојења, посебно испод пазуха, код препона и других делова тела.

Возила са сензорима

За откривање, утврђивање координата и величине минског поља користе се и различита специјална возила. Једно од новијих је и Blackbird Sistem, који детектује мине, а мерењем параметра експлозије израчунава количину фрагмената, евидентира снагу натпритиска на возило и његову посаду. Ти подаци служе за детаљну анализу. Поред тога, стручњаци за хемијске, биолошке, радиолошке и нуклеарне материјале користе податке које прикупља то возило, како би установили њихово присуство у експлозивним направама. Возило Blackbird омогућује сигурније приступање терену за који се претпоставља или утврди да има минско-експлозивна средства. Подаци омогућавају тачно лоцирање, идентификацију, разоружање, неутрализацију, а и одлагање опасних експлозива и запаљива средства.

Истраживачка лабораторија ваздухопловства (Air Force Research Laboratory) је за рад на детекцији експлозивних уређаја конструисала и телескопску камеру за роботску платформу (Extendable Camera Boom for Robotic Platforms), која омогућује поглед до тешко приступачних места, на које је могуће сакрити експлозивну нараву. Асоцијација за примењена истраживања, при центру за EOD, развила је

Систем заштите стопала „паук”

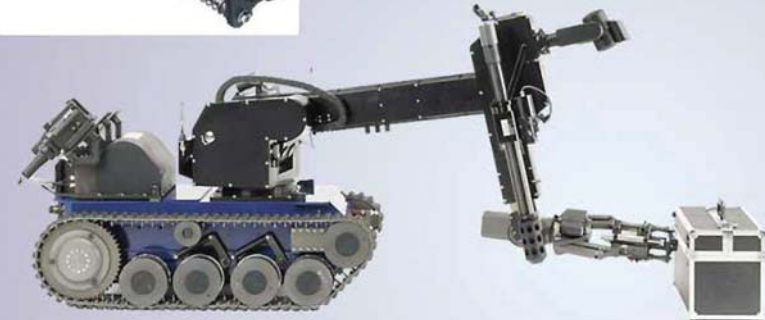

Купасте заштитник (горе) и заштитник руку (доле)

Робоџ Teodor

телескопску камеру, названу „бум камера“ која омогућава даљински надзор унутар путничких возила, међу преградама, те другим областима која су ван домашаја постојећих видео-система. Телескопска камера је на постољу, које може да се намести на сваку постојећу EOD роботску платформу, а кретање се може подешаваати по висини.

Када је реч о софистицираној техници, новина је робот „бомбот“ (Bombot: Expendable Robot for IED Neutralization). То је релативно јевтина роботска платформа с алатима, која се употребљава за осматрање пута испред колона, те за неутрализацију откривених експлозивних направа и замки. Робот, који се контролише даљински, са собом носи експлозив којим уништава сумњиве предмете налик бомбама изненађења, или експлозијом прави пролазе у минираним живачним препрекама.

Заједничка радна група за неутралисање експлозивних направа (Joint IED Defeat Task Force) одобрила је почетком ове године набавку више од 2.400 тих роботских система за EOD снаге ангазоване у Ираку и Авганистану.

Компанија „Scenaris GmbH“ из Бремена развила је симулатор у технологији виртуелне реалности за три даљински контролисана робота за уклањање експлозивних убојних средстава. Систем служи за обучавање управљања са роботима Teodor, Telemak и

PackBot EOD. Симулациони програм ради на скоро сваком стандардном ПЦ или лаптопу, а омогућује да се тим виртуелним роботима, унутар система, командује путем оригиналних контролних уређаја. У симулатору се контролишу параметри кретања, функционалност EOD процедура и приказ симулираних елемената, које снимају камере на роботским возилима. С обзиром на то да роботи могу бити наоружани EOD оружјем, дисруптором и сачмарама, контролише се и ефикасност њиховог коришћења.

Симулација стандардно даљински контролисаних возила састоји се од два мобилна или стационарна рачунара за приправника и инструктора, те контролног уређаја за робота. Програмирано је 13 различитих сценарија, као што су минирани аутомобили, зграде, ваздухоплови и различите врсте терена, укључујући и коришћење робота у базену, под водом.

Све то указује на да није далеко време када ће се постојећа EOD

техника, као и заштитна одела, осавременили системима за проширену и виртуелну стварност. То ће омогућити EOD техничару, на пример, да на унутрашњој страни визира добије шеме експлозивне направе, снимке (скен) рендгенским уређајима, процедуре и упутства о поступку са различитим врстама упаљача и експлозива, а пре свега непосредну подршку од логистичког тима, који ће имати више времена и могућности да претражи базе података, пронађе адекватне информације и тиме смањи припрему за рад деминера. Исто тако савремени роботи са

БАЗЕ ПОДАТАКА

Већ дуже време сачињавају се базе података о борби против терористичких претњи и одржавају семинари и саветовања. На основу тих база података корисници идентификују технологије које могу побољшати ефикасност и смањити опасност за EOD техничаре. Заједнички EOD дигитални систем за извештавање и праћење постоји и у Поморском центру за борбена дејства и поморске EOD, назван JDIGS. Користе га све америчке војне службе када су им потребни подаци о EOD инцидентима. Ова база података, са више од 9.000 извештаја, помаже корисницима да идентификују трендове претњи, одреде опрему и људство у активностима када се појави опасност од непознатих експлозивних средстава. Поред тога, америчка копнена војска, морнарица, ваздухопловство и корпус морнаричке пешадије заједнички издају публикацију „Систем са напредним техникама за уклањање експлозивних убојних средстава следеће генерације“ (AEODPS-NG). Преко те публикације обезбеђује се непрекидно информисање о новинама у EOD операцијама.

ДЕТЕКТОР БОМБАША САМОУБИЦА

Америчка копнена војска наручила је радар који детектује бомбаше самоубице (CounterBomber system) на удаљености до стотинак метара. Произведен је 2011. године у америчкој компанији SAIC (Science Applications International Corporation) из Маклеана, Вирџинија. Уређај је тестиран у Ираку и Авганистану. Војска користи тај радар да детектује бомбаша самоубицу помоћу две видео-камере и радара. Међутим, тај уређај не може да детектује експлозив у возилу, које активирају возачи самоубице.

Канцеларија за поморске истраживачке програме (Office of Naval Research – ONR) у Санта Крузу још од 2010. године ради на програму откривања бомбаша самоубице. Тренутно је за ONR програм главни проблем детекција на већој удаљености, фузија битних података из огромног броја информација. Намењен је за обезбеђење амбасада, војних база, јединица на терену и друго.

виртуелним системима имаће веће могућности за контролисано поступање са експлозивним уређајима, смањење грешака, проширење процедура и њихово аутоматизовање.

Симулатори и увежбавање

Новина је и то да се у обучавању EOD техничара све више примењује савремена технологија виртуелне и проширене стварности. Симулатори са системима проширене стварности или виртуелни симулатори омогућују стицање вештина, боље упознавање техничких карактеристика експлозивних направа те прорачуне који су неопходни при разминирању експлозивних уређаја. Ти симулатори прорачу-

навају количину фрагментата за задате величине експлозивне направе, јачину удара, температуру коју може постићи експлозија, величину кратера (као и друге важне податке), што је све битно када је реч о одређивању тактике и технике за рад с откритом опасном направом. Теренски техничари тренутно користе софтвер на преносном рачунару, међутим будући развој ће им омогућити да имају TDA (Tactical Decision Aids – помоћник за тактичке

одлуке) са PalmTop уређајем. TDA су предложиле заједничка службе EOD, FBI и ATF.

Један од симулатора развила је морнарица у Центру за површинска борбена дејства, у школи за EOD, у ваздухопловној бази Еглин. Реч је о симулатору названом „пенал“ (Ordnance Penalty Simulator), који је налик неексплодираној авионској бомби или гранати великог калибра. У њему су сви саставни делови експлозивне направе повезани са мноштвом сензора и детектора, који симулирају рад основних делова. Користи се током обуке у неколико различитих сценарија, односно обезбеђује реалне ситуације за оцењивање EOD техничара и проверу да ли крше сигурносне мере предостро-

жности. Симулатор има могућност да преноси и прима сирове податке од сваког сензора, уграђеног у њега. Рачунар их преводи, анализира и представља сирове податке који пружају објективну повратну информацију инструктору о раду полазника курса.

Поред класичних такозваних минских буреда или купола за умањивање експлозивног дејства од 2008. године „ИТ индустрија“ развила је супресујући систем (EOD Dispersion Suppressive System – систем за потискивање дисперзије делова експлозивне направе), у облику минског бурета, које се прекрива бласт-ћebetом, причвршћеним са више гуртни. Примарни циљ тог система јесте ублажавање експлозије, а задржавање фрагментације је секундарни проблем. Тај супресор може да поднесе експлозију снаге еквивалента једног до 2,5 килограма ТНТ експлозива.

Колики је значај противминске и противдиверзантске борбе, активности тимова на откривању и уништавању неексплодираних минских средстава, говоре и подаци о одржавању више светских самита. Године 2011. одр-

Неутрализација бомби у огелу EOD 9

жан је четврти годишњи противмински самит у Вашингтону, где се расправљало о томе како се понашати у случајевима да побуњеничке и терористичке снаге користе нове технике и непозната минско-експлозивна средства.

О опасности од минско-експлозивних средстава и материјала, такође, говори и податак да је у фебруару ове године тајландска полиција ухапсила човека за ког се сумњало да припада проиранском Хезболаху, а који је касније показао складиште са више од 4.000 килограма вештачког ђубрива урее и неколико литара течности амонијум нитрата. Од тих компоненти могу се сачинити веома опасне експлозивне направе. Сличан проблем има и Израел, у пограничном појасу Газе.

Деминери у Србији

Србија је од Првог светског рата, па током Другог, до НАТО бомбардовања 1999. године непрекидно имала проблема са заосталим минско-експлозивним средствима. Све је то чинило актуелном опасност од старих експлозивних средстава. То потврђују и бројни подаци. На пример, крајем 2012. године у Дунаву је пронађена неексплодирала граната из Првог светског рата. А колико је тек експлозива у потопљеним бродовима у кориту Дунава, Саве или других река. Највећу опасност представљају неексплодирале касетне бомбе, бацане током 1999. године из авиона НАТО. И после десет и више година оне усмрћују или повређују недужне жртаве. На њиховом откривању су, поред српских војних инжењераца, ангажоване агенције за отклањање неексплодираних мина, руски специјалци из снага за ванредне ситуације и други. Слична је ситуација и у Босни и Херцеговини, Републици Српској, у Хрватској.

Грађански рат 1991–1995. године оставио је бројна необележена минска поља, заостале неексплодирале гранате и друга убојита средства. Аеродром Поникве, Грачаница, околина Шида... Дванаест година после бомбардовања, почело је уклањање мина и бомби на подручју Прешева. Чишћење траје најмање три године, а то Србију кошта

15 милиона евра. Крајем 2012. године анализирано је да је током НАТО агресије на СРЈ бачено око 1.765 контејнера касетних бомби са око 300.000 бомбица, од којих се процењује да око 33.000 није експлодирало. Само на град Ниш избачено је 36 контејнера

са неколико хиљада касетних бомби, при чему је погинуло 15 цивила. Званично, НАТО је признао да су на Србију бачене 1.392 касетне бомбе.

Међународна фондација за размињање и помоћ жртвама мина (ITF) и Центар за размињање Републике Србије (ЦЗРС) потписали су меморандум о сарадњи у чишћењу минских поља и подручја угрожених касетним бомбама и експлозивним направама. Према подацима ЦЗРС-а, до краја 2012. године очишћено је 6,5 квадратних километара минских поља на подручју Срема, уз границу са Хрватском, те шест квадратних километара терена од касетних бомби на више локација у Србији.

Истраживања која су 2008. године спровели Норвешка народна помоћ (NPA) и српски Центар за уклањање мина указују да је остао контаминиран простор укупне површине од 15 квадратних километара и да неексплодирале касетне муниције има на територији: Бруса, Бујановца, Чачка, Ниша, Гаџиног Хана, Кнића, Крајева, Куршумлије, Лепосавића, Прешева, Рашке, Сјенице, Сопота, Старе Пазове и Владимираца. Само на територији општине Прешево за годину дана пронађено је 87 неексплодираних касетних бомби.

Све то указује на значај и потребу озбиљног анализирања, процењивања и улагања средстава у противминску делатност. Бројне су и Декларације о заштити становништва од неексплодираних мина, апели да се све мере реализују без обзира на трошкове.

Уништавање заосталих експлозивних средстава у Србији

Неке стране земље, међу којима су Русија и Норвешка, пружају драгоцену помоћ у отклањању те опасности.

Кад је у питању опрема за размињање, ваља имати у виду да се користи савремена техника и технологија за идентификацију минске опасности, војна техника, техника за хуманитарно размињање, као и развојне технологије откривања и уклањања мина. Највећи значај има опрема за брже и сигурније размињање сумњивих минираних површина. Спровођена су и разна истраживања у откривању минских средстава на основу испарења, а и скенирањем подручја различитим фреквенцијама. За размињање се користе не само велике машине (са млатилицом, ситнилицом – фрезом и дисковима) већ и роботи. Велику улогу има и људски фактор. Кад је реч о возилима за размињање, има их у више категорија (лака, средња, тешка).

Обука пиротехничара Министарства одбране и Војске Србије у сарадњи са Министарством одбране Италије обављена је 2009. године, у Нишу. Ниш постаје центар за реаговање у ванредним ситуацијама, а у обуци припадника Војске Србије, за уклањање и уништавање заосталих експлозивних средстава учествовали су и руски стручњаци за ту област. ■

(Крај)

Никола ОСТОЈИЋ

ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА УПОТРЕБЕ

Доказ врлина „џемса“, и значаја који је имао за ЈНА, представља увод у службени приручник „Камион ГМС“ из 1956. године, који садржи вредносну процену неуобичајену за службену литературу: „Солидна конструкција, једноставни и практични уређаји за управљање и три погонска моста омогућавају сигурност употребе возила у готово свим теренским и временским условима“.

Велики талас „џемсова“ примљен је педесетих година из војне помоћи САД, кроз програм MDAP, покренут за подршку савезничким оружаним снагама у време Хладног рата. Та возила потицала су из ратне производње, али су пре слања у Југославију прошла кроз генерални ремонт. Према процени ЈНА, радови су солидно изведени, па се коришћена техника могла сматрати новом. Осим доброг техничког стања, обезбеђене су велике количине резервних делова.

Изузетно важна за ЈНА била су разна наменска возила израђена на бази „џемса“ – од аутомобила цистерни за гориво и воду, возила за деконтаминацију, разне технике за потоње-

ре и грађевинце... Сличну технику до почетка педесетих година ЈНА је имала само у симболичним количинама.

Из америчке војне помоћи

У извештају о војној помоћи САД од 1951. до 1957. године, припремљеном у Одељењу за пријем војне помоћи 28. марта 1958, наводи се да је примљено десетине подваријанти ГМС-а. У наоружање КоВ-а ЈНА уведено је 8.260 камиона у основној конфигурацији, затим 497 возила са самоистоваривачем, 202 компресорске станице, 58 кранова, 32 ауто-радионице „А“ и „Б“ М8, 32 цистерне за воду од 700 галона, 30 артиљеријских радионица М9, 23 електричне радионице М18 и ма-

шинске „А“ М16, 21 инструментална радионица М10, 19 радионица за поправку радио-уређаја, 17 радионица за стрељачко наоружање М7, 15 радионица за поправку каблова, 14 радионица за средства везе, 12 возила балстер за вучу приколица за понтонске мостове и остале потребе инжињерије (према документима ЈНА возила су била у „ерборн“ подваријанти прилагођеној за превоз авионом), пет радионица за заваривање М12А1, четири покретне радионице за поправку радара М30 (изворно радионице за средства везе), три машинске радионице „Ц“ М16... Осим камиона, примљене су знатне количине приколица разне намене, 131 постоље М36 за митраљез 12,7 mm, један чистач снега и друго.

Наменски су за потребе РВ из америчке помоћи примљене стотине „џемсова“ у основној конфигурацији, затим возила за послуживање горивом и мазивом од 660 галона (око 2.500 l) и 750 галона (2.835 l), 16 возила са дизалицом за превоз авио-бомби М27, носивости 4.000 фунти (1.815 kg), четири покретне метеоролошке станице, једна покретна метео-радио станица SCM-1А, противпожарна возила са 2.000 l течности, покретна фото-лабораторија и разна остала наменска возила.

Посебан део набавке представљали су радио-уређаји, уз које у коначном извештају о пријему америчке војне помоћи нису приказана возила. Извесно је да су јединице везе део технике примиле са надоградњама на „џемсовима“ и приколицама – на пример 18 комада радио-телепринтера AN/GRC-26А у листи технике за КоВ и 15 комада истих уређаја за потребе РВ. По тактичко-техничком подсетнику РВ из 1956. године, реч је о уређају снаге 40 W предвиђеном „за везу виших штабова“, домета 300 km у телефонији и 1.600 km у телеграфији. Пријемни таласни опсег био је 1,5–18 MHz и предајни 2–18 MHz. На „џемсовима“ је било 10 радио-станица SCR-399, до-

мета 160 km у телефонији и 400 km у телеграфији. Уређаји великог домета по први пут су омогућили развој покретних центара везе, који је требало да обезбеде комуникације између Генералштаба, војних области и армија.

Када је 1958. године завршен пријем технике по програму војне помоћи, само у саставу РВ налазило се 144 „џемса“ са радио-станицама различитих модела. У ваздушном осматрању, јављању и навођењу на „џемсовима“ су биле прве покретне радарске станице са осматрачким радаром AN/TPS-1D и висинским радаром AN/TPS-10D.

У санитету су коришћени покретни флуорограф, хладњача за превоз крви, возило за обдукцију лешева, а у

варијанти ветеринарског возила за превоз болесних коња... Свестраних „џемсова“ био је у свим родовима и службама ЈНА.

Долазак више од 10.000 „џемсова“, уз већ постојећа возила те марке, обезбедило је бар делимично унификован возни парк ЈНА у педесетим годинама. Расходована су возила из плена, па је уклоњена ноћна мора техничке службе

Ешалон пешадије укрчан у „џемсове“ испред хошела Москва, на паради одржаној 1951. године

Искрцавање „џемса“ из десантног шенконосца на вежби поморског десанца 1951. године

Возни парк логистике ЈРВ на месту дислокације током маневра 1953. године. У средини је аутомобил цистерна за гориво ССКW 353 од 4.000 л, а у позадини од 3.000 литара

Одељење ПАТ 37 мм М39 и „џемс“ на маневру 1953. године

Јединица инжењерије са „џемсовима“ на маневру 1953. године

– десетине различитих возила без документације и резервних делова.

Регистарске таблице ЈНА носили су „џемсови“ са формулом погона 6×6 и 6×4, са чекрком за извлачење и без чекрка. Листа наменских подваријанти била је дугачка, па су у именицима моторних возила у ЈНА читаве странице „припадале“ разним подваријантама „џемса“. У основи, возила ССКW 352/352В1 и ССКW 353/353В1, са погонским мостом „сплит“ или „банџо“, са и без чекрка, комбинована су са различитим надграђима. У инвентару ЈНА били су и „џемсови“ 6×4 ССW-353 са погоном само на два погонска моста и АFKWХ 353 са кабином изнад мотора.

Због недостатка наменских трактора за вучу тешких оруђа понекад се од њих тражило превише – у другој половини педесетих година „џемсови“ су предвиђени за вучу противавионске артиљерије великог калибра. Возило вучне снаге 2.200 kg требало је, одлуком претпостављених, да вуче ПАТ 90 мм М1 масе 8.560 килограма. У извештају о борбеној готовости VII армијске области из 1956. године наведено је да „џемс“, када вуче оруђе од 90 мм, мо-

С КАБИНОМ ИЗНАД МОТОРА

Осим ССКW 352/353, у ЈНА су служила и релативно ретка возила у односу на главне представнике породице. То су били АFKWХ 353/353В1 СОЕ (Cab-Over-Engine – кабина изнад мотора), којих је произведено само 7.232 примерка. Почетно слово А односило се на покретање производње 1942. године. На први поглед АFKWХ 353 су се битно разликовали од стандардних „џемсова“, али су осим кабине имали потпуно унифициране делове као и основни модел ССКW 353. Та возила израђивана су у подваријантама са затвореном металном и отвореном кабином са платненим кровом и са теретним сандуком од 15 и 17 фита.

У ЈНА су користили АFKWХ 353/353В1 са погонском мостом „банџо“, са и без чекрка, као основно возило „сандучар“, затим покретни флуорограф, радионицу ТК04-055 итд.

РАДАР ЗА СЛЕПО СЛЕТАЊЕ

Земаљски радарски уређај за навођење авиона при приближавању аеродрому – GMC AN/CPN-4, био је на камиону „џемс“ са надграђем и две приколице. Систем су чинила два радара – за осматрање, домета 66 km, и за прецизно одређивање правца и висине, домета 18,5 km, оба смештена у приколице. Систем за везу имао је четири радио-уређаја и два радио-гониометра. Системом AN/CPN-4 наводила су се три авиона истовремено са интервалима од око једне минуте. За рад је било потребно 12 послужилаца.

ра на генералну поправку после само 5.000–6.000 пређених километара, уместо после 40.000 километара. Због претешког захтева који је постављан пред то возило, процењивало се да би средња противавионска артиљерија у рату била практично непокретна.

Домаће варијанте

Накнадно је, због већих потреба за покретним радионицама, део „џемсова“ у домаћим предузећима преправљен у радионичке каросерије. Радионичке каросерије М50 израђене су у фабрици „Петар Драпшин“, М58 и М58Б у београдском „ИМТ“-у, а „Каросерија“ из Љубљане и радионица М52 имала је каросерију немачке фирме „Матра“.

Један од домаћих пројеката била је покретна механизована пекара са ознаком М-309, предвиђена за мото-механизовану пекарску чету „укрцану“ на „џемсове“. Следила је хлеба требало се обезбедити са три месионице на три возила, шест покретних парних пећи на двоосовинској приколици и две приколице – цистерне за воду, које су вукли „џемсови“. За чету се „требовало“ 10 „џемсова“.

Један од покушаја да се то возило побољша била је замена оригиналног мотора GMC, модел 270, са дизел-мотором са ваздушним хлађењем. Почев од 1953. године Институт машинства Војнотехничког института радио је па-

Тришћанска криза у јесен 1953. године: „џемсови“ и хаубичка батерија 105 mm M18 у Зони Б код Шкофје Локе

Колона возила везе у рејону Тузле 1954. године

Парада на аеродрому Земун 1954. године, одржана у част председника Турске Џелала Бајара: „џемсови“ вуку прошивавионске топове 37 mm M39 („Крила армије“)

Тенкови М47 „џашон II“ и „џемсови“ на вежби 1956. године у Словенији

Аутомобил цистерна за гориво ССКВ 353 од 4.000 л за појуну горивом авиона „москићо Мк38“ из 103. извиђачког пука, 1955. године на аеродрому Бањајнци

Моторизована пешадија ЈНА – извлачење „џемса“ из блашта уз помоћ људске снаге. Возило са фотографије има чекрк за озбиљније заглављивање

ралелно на више потенцијалних мотора за замену. У почетку највише се очекивало од мотора немачке фирме КНД (Kloekner-Humbolt-Deutz), код нас познати „Дојц“, али су проверени и „Саурер“, ИРАТ, „Берлие“.

Од 1953. до 1955. године проведена су зимска и летња теренска испитивања у врло тешким климатских и теренским условима, на путевима Црне Горе и Словеније, са теретом, приколицама и без њих. Према елаборату је констатовано да је промена мотора на „џемсу“ могућа са мањим изменама и да, на пример, мотор фирме КНД има предност у односу на ГМС-ов у погледу економичности и сигурности погона на режиму високих и ниских температура. Као проблем су се појавиле пукотине на свим главама мотора. У наставку рада на пројекту замене мотора предност је добио мотор фирме „Саурер“, због унификације која се очекивала са лиценцом производњом тог мотора за потребе камионског програма фабрике ФАП. Коначна одлука из 1958. године била је негативна, јер је процењено да се мотор може уградити, али да би то био нерентабилан потез због лошег стања трансмисије „џемсова“.

Разматрана је уградња противавионског митраљеза 12,7 mm „браунинг“ на домаћу платформу. Затим су, 1957, израђени прототипови чистача снега с плугом...

Доказ врлина „џемса“ и значаја који је имао за ЈНА представља увод у службени приручник „Камион ГМС“ из 1956. године, који садржи вредносну процену неуобичајену за службену литературу: „Солидна конструкција, једноставни и практични уређаји за управљање и три погонска моста омогућавају сигурност употребе возила у готово свим теренским и временским условима“.

Смена генерација

Замена тих возила протегла се током више деценија, иако су од 1958. године у наоружање уведени теретни аутомобили ФАП 13 и ТАМ 4500 из домаће производње. Потребе ЈНА за возилима биле су велике, па се нова техника користила истовремено са старом, све до потпуног утрошка тех-

Аутомобил-цистерна за деконтаминацију М-8 на вежби 1967. године: чешка тенкова Т-34 на деконтаминацију после симулираног нуклеарног удара „плаве“ стране

ВОЗИЛА ЗА АБЕХАЈЦЕ

Почетком педесетих година јединице АБХО добиле су на бројности и значају у складу са проценама да би у случају рата била вероватна примена и нуклеарног и хемијског наоружања. Из америчке помоћи примљено је неколико „џемсова“ М4 за деконтаминацију.

Техника за службу АБХО била је врло скромна, па је покренут развој цистерне за „дегазацију и посипање бојним отровима“, под пројектном ознаком М-107. Машински институт ВТО израдио је 1953. године техничку документацију за возило на бази „џемса“, али је из практичних разлога одлучено да се прототип изради на бази цивилне цистерне за комуналне потребе, која се производила у „Ватроспрему“ у Београду.

После више покушаја да се дође до погодног решења, одлучено је да се производи аутомобил цистерна за деконтаминацију АЦД-М8 америчког по-

рекла. Пробна партија израђена је 1957. године и уследила је серијска производња – од 1958. до 1962. године. Израђено је најмање 364 АЦД-М8 преправком стандардних ССКВ-353 В1 са покривеном металном кабином.

Цистерна М8 носила је 2.000 л воде. На возилу је била мешалица, која је служила за брже растварање материјала за деконтаминацију. Уз АЦД-М8 је ишла приколица носивости три тоне, са три шатора за деконтаминацију људи зими, са грејачем течности (загрејан раствор знатно брже уклања радиоактивну прашину, бојне отрове и узрочнике заразних болести) и прибором за деконтаминацију људи (тушеви) и техничких средстава. У прибору АЦД-М8 на „џемсу“ и приколици била су разна средства за деконтаминацију – два гумена резервоара за воду, хидро-пулт, заштитна средства (шест комбинезона, 16 кецеља, по 22

пара чизама и рукавица), три шаторске пећи, 160 пешкира, 24 сунђера, затим три канте алкохола, хлорамин, хлорни креч, детерџент...

Због великог утрошка воде у процесу деконтаминације, јединице АБХО имале су и аутомобил-цистерну за воду АЦВ-М10 са приколицом израђиваном такође по америчком предлошку, преправком ССКВ-353 В1. У резервоару на возилу носило се 2.500 л воде и још толико у приколици.

Иако су потребе АБХО почетком шездесетих година за попуном техником биле велике, производња АЦД и АЦВ прекинута је због недостатка „џемсова“ и процене да с обзиром на старост то неће бити перспективно возило. Осим цистерни, јединице АБХО су од 1956. године користиле возила „џемс“ са домаћим уређајем за деконтаминацију хлорним кречом.

КОМПРЕСОРСКЕ СТАНИЦЕ

Инжињерија ЈНА добила је 202 компресорске станице Л'Роа (Le Roi) на возилу „џемс“, које су служиле за радове у путоградњи, мостроградњи, запречавању, фортификацији, водоснабдевању, грађевинарству... Постојала су два модела станица – 210 Г-2, покретана четвортактним мотором од 66 КС, и 105 ГА, са мотором од 34 КС. У сандуцима на „џемсу“ смештене су разне пнеуматске алатке – чекић за бушење, за разбијање, за закивање, пнеуматски ашов, сврло...

ничких ресурса „џемсова“. Из наоружања су повучени у већим количинама током седамдесетих година. Углавном су продати преко Сабирно-продајних центара на цивилном тржишту. У време када се подржавао развој приватног малог предузетништва, „џемсови“ су неретко постали родоначелници приватних превозничких фирми.

Обнова возног парка постепено је проведена седамдесетих године и почетком осамдесетих, па су „џемсови“ у основном моделу теретног аутомобила постали реткост. Наменски модели још увек су били од користи јер су у пракси прелазили скромну километражу и углавном су солидно чувани и одржавани. У време када је припремана последња велика реорганизација ЈНА, 1986. године, у армијском фонду још увек се налазило око 2.000 „џемсова“. Од тог броја у јединицама је било око 600 комада покретних радионица са средствима произведеним између 1936. и 1941. године.

Последњи „џемсови“ остали су у инвентару све до почетка 21. века – најчешће као покретне радионице затечене у позадинским јединицама. Тек у великом чишћењу инвентара Војске Србије, током реорганизација проведених у првој

Покрећна радионица ССКВ 353 са металним наградјем СТ6

Покрећна механичарска радионица GMC сачувана за Војни музеј (А.Рађић)

деценији 21. века, коначно су расходовани и последњи примерци. ■

(Крај)

Александар РАДИЋ
Фотографије Медија центар „Одбрана“

Вежба инжињерије код Карловца:
превоз скелом ССКВ 352 и шоба 76 мм М42